

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

8 1967

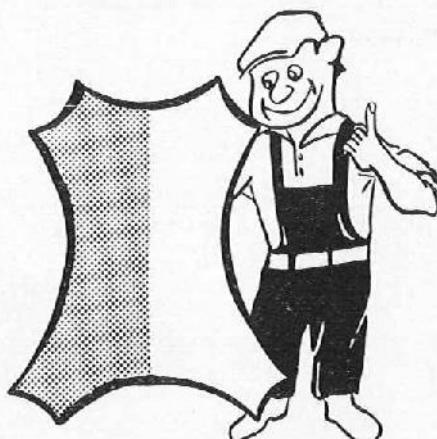
poštnina plačana v gotovini

VSEBINA:

MISS F. S. COPELAND – 95 LET	337
Z VECFROM JE UGASNILO ŽIVLJENJE	346
Vanč Potrč	346
MLADOST MINE, A SPOMINI OSTANEJO	350
Erna Storožnik	350
ZAJEDA V ZDOLSKI SKRBINI	352
France Ekar	352
DVA IZleta	354
Tone Strojnik	354
BRDA, BRDA	358
Ludvik Zorut	358
SEVERNÍ STEBER V MIŽIRGIJU	365
Mitja Košir	365
NA TEMENU OGNIJENIKA ETNE	367
Emil Frelih	367
DRUŠTVENE NOVICE	373
ALPINISTICNE NOVICE	380
VARSTVO NARAVE	381
RAZGLED PO SVETU	382

VIST

ZA ČEVLJARSKO INDUSTRIJO,
TAPETNIŠKO, GALANTERIJSKO
IN OBLAČILNO STROKO.
ZAHTEVAJTE KOLEKCIJE IN TEHNIČNA
NAVODILA O UPORABI.

INDUSTRija USNJA, KEMIČNIH
IZDELKOV IN PLASTIČNIH MAS

STANDARD
KRANJ

PLANINSKA ZALOŽBA

Te dni je izšla v založbi
PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
specialna planinsko-turistična karta

»BOHINJSKE IN FUŽINSKE PLANINE«

v merilu 1 : 20 000.

Karta je izdelana na podlagi najnovejših geodetskih in turističnih podatkov, v šestih barvah, z najnovejšim stanjem poti in cest, s kompletno prikazanim reliefom, s plastnicami in skalovjem, gozdнимi površinami in ruševjem, obseg 90 X 65 cm.

Prodajna cena N din 13.–, trgovska prodajna mreža ima poseben popust.

Naročite jo pri

PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE,
Ljubljana, Dvoržakova 9, tel. 312-553

»Planinski Vestnik« je glosilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članka posiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izde luje Tiskarna »Jaže Moškič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.–, ki jo morata plačati tudi v štirih obrokih (naročnilna za inozemstvo N din 37.– ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo po pismene odpovedi, ki jih naročniki izroče upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

MISS F. S. COPELAND — 95 LET

»Gore, daljne in resnične,
kdaj vas bom spet videla z očmi,
ki pešajo od čakanja in hrepenenja?
Kdaj bom stopala po kvišku strmečih potih
z nogami, ki odpovedujejo z leti starosti?
O, visoke, svete gore, mojemu srcu ste drage!
O, high hills and holy
That my heart hold dear!«

Zadnjo kitico najlepše in najbolj ganoljive svoje pesmi »Nostalgia alpina«, ljubezenske izjave našim goram, je napisala miss Fanny Suzan Copeland-Barkworth v Bibbieni blizu Firenc, kamor so jo bili kmalu po okupaciji Ljubljane internirali Italijani. Ta internacija je poménila nasilno zarez v njeno dinamično in vsestransko razplamtelo življenje. V Bibbieni, kjer je prebrala tudi Danteja in se spoprijaznila z domačini, je ostala do leta 1953, nakar so jo naše gore in dvajset let življenja, ki jim ga je pustila, spet privredila

v našo sredino. V grmado let, »ki so samo statistika«, ne verjame niti danes, ko je dopolnila petindevetdeset let.

V spominu starejših Ljubljjančanov lebdi njeno ime kot že nekaj zelo daljnega, izumrlega, nekakšen petrefakt, — in začudijo se, ko jim poveste, da miss Copeland še živi in sicer kar krepko. Mlajši pa seveda ne vedo ničesar o ženi, ki je pri nas med obema vojnoma, ko je bila polna življenjske sile, uživala veliko popularnost kot alpinistka in publicistka, skoro večjo kot lektorica angleškega jezika na ljubljanskem vseučilišču.

Letos bo 27. septembra minilo kar 95 let, odkar se je 1872. rodila daleč od svoje sedanje domovine, sredi Škotske v Birru, okraj King's Country. Predniki po očetu Ralphu so bili farmarji. Potomci so se tega preprostega porekla sramovali. »Jaz pa pravim, da sem ponosna na to,« je vzklknila in krepko spustila svoje koščene roke na mizico, ob kateri sva sedela, ko sem jo obiskal. »Saj farmar, kmet, ta ustvarja reči, od katerih ljudje živimo.«

»Oče moje matere je bil v Indiji zelo znana osebnost. Prevajal je iz sanskrta staroindijsko literaturo. V materinem deblu so plemiči iz Belgije in znameniti, svobodomiseln filozof Spinoza, prav za prav d'Espinoza spada v to vejo. Med maternimi predniki je znameniti himalajec Tom Longstaff, ki je nekje zapisal tudi to: »Julijci, cilj mojega hrepenenja... tam se potopis v blodnjak, uideš samemu sebi.«

Suzanin oče Ralph je prišel iz grofije Lancaster in postal ugleden astronom na škotskem observatoriju v Edinburgu, alpinist in popotnik, ki je obredel vse Kordiljere, se vzpenjal na vršace Čimboraso, Cotopaxi, Sejamo in druge, zanimal pa se je tudi za Balkan. Njegovi predniki so imeli znamenite tovarne porcelana (copelandski porcelan). Eden teh se je udeležil tudi ekspedicije na Severni tečaj 1896/97, zato nek gric nosi ime Cap Copeland.

»Veste, sem iz krajev Shakespearejevega Macbetha. Iz Birra smo se preselili najprej v Dublin, potem pa v Eberdeenshire na Škotsko. Tam sem odrasla. Oče me je jemal na kratke gorske izlete in nekoč sem nevede zavila v strmo steno Kocardineshira in jo preplezala, medtem ko so gle-

GEOGRAPHICAL ASSOCIATION,
NORFOLK BRANCH.

Tuesday, November 6th, 1934.

LANTERN LECTURE:
The Mountains & Legends of Yugoslavia.

Mrs. F. COPELAND

(Lecturer at Ljubljana University)

AND

Mrs. MARKO DEBELAK

(Slovene Alpine Society)

Lecture Room,
Central Library.

7-30 p.m.

Ticket Transferable.

Listek priča sam

dalci trepetali za življenje šest let stare deklice.« Tako se je začel nain razgovor. Sedela je globoko vgreznjena v naslanjač čakalnice ob recepciji hotela Slon, sprehajalno palico pa je obesila na rob mizice. Majhna, drobna, živahnih rjovih oči, malce naglušna, zgovorna.

Večkrat se ji je oče prikazal v sanjah in ji napovedoval usodne dogodke; videla ga je, kako gradi jez, da je ni pogolnila reka.

»Ko sem se prebudila, sem zaslišala nabijanje po vratih. Bili so fašisti. Zaprli so me v šentpetrsko vojašnico. — »Jutri boste ustreljeni,« jo je potolažil vojak. — »To bomo videli,« je odgovorila in res so jo samo internirali.

Nekoč se ji je prikazal oče, ko je obvisela v grebenu Jalovca. Sporočil ji je, da se bo eden iz njene družbe poslovil. V navezi smo bili De Reggi, Edo Deržaj, Janko Ravnik in še nek Nemec. Dva dni kasneje se je Nemec ubil. »Mislim,« je zaključila, »da je Ravnik imel takrat spominski govor.«

Za privide je bolj občutljiva v planinah, kjer je zrak čist, tišina, nasploh pa čuti zdaj v visoki starosti nekakšne telepatske zmožnosti. »Prišel mi je tudi na pomoč, kadar sem pri plezanju zašla v težave... Sanjala sem o smrti svojega očeta prav takrat, ko sem bivakirala na Veliki planini. Zaklicala sem mu, naj zdrži, hitim mu na pomoč. Pustila sem vse in tekla v Ljubljano. Brzjavila sem sinu, naj pogleda, kaj je z očetom. Brzjavki pa sta se križali. Očeta, starega osemdeset let, je zdelalo preveč naporno življenje, potovanja, vzponi na najvišje vrhove. Njegova zadnje besede: »Nobene gore več...« Meril je

185 cm, imel je rdečo brado. Bil je tak kot naš poganski bog bliska in groma THOR.«

Kot neno sestro Agnes so starši tudi njo usmerili v študij glasbe. Filologijo, petje in klavir je študirala v Londonu in Berlinu pri takrat znamenitih profesorjih Joachimu Josipu, komponistu in violinskemu virtuozu, in Randeggerju, ki je bil doma v Piranu.

»Ampak te roke,« je predse potisnila svoje male roke in razkrečila prste, »te moje roke niso ustvarjene za klavir, ampak za plezanje in če treba tudi za boks,« je sprožila desnico z naglim sunkom, v katerem ni manjkalo moči, jo položila na mizo in opazovala z zadovoljnim nasmehom. Ujeta, vsa drobna v velikem naslanjaču, v kotu s temnim hladnim marmorjem obložene čakalnice zraven recepcije se je zamislila. Počasi, zdaj preskakajoč in načenjajoč razne teme, je odvijala pripovedno nit z velikega klobičiča svojega dolgega življenja.

Imela je mater, s katero ni bila zadovoljna. Še kot otrok je zavrnila neno misel, da ji mora biti hvaležna, ker jo je rodila.

»Zakaj hvaležna? Prav nič! Če bom dolgo živila, bom stara in betežna. Zakaj bi ti bila hvaležna za to?«

Očeta pa je imela modrega. Dejal ji je, da mora vsak človek vedeti vsaj dve življenjsko važni stvari. Prvič: če te zaloti voda in ne znaš plavati, ostani miren, obrni se na hrbet, pa te bo odnesla na varno, in drugič: če se zgubiš in zaideš, ostani na mestu, dokler se ne zverdi, potem pa se ravnavi po zvezdah... Po tem sem se ravnavala.«

Postala je torej pevka. Njen pevski organ je »high and light soprano« – visok in svetel sopran, je zapisal kritik o njenem prvem javnem nastopu 31. 3. 1898. v londonskem St. James Hallu. Njena sestra Agnes, s katero sta prirejali skupne koncerte, na katerih jo je spremljala s klavirjem, je bila priznana violinistka. Že nekaj let poprej se je F. S. Copelandova kot gojenka glasbene akademije seznanila s svojim bodočim soprogom, operetnim komponistom in dirigentom J. S. Barkworthom. V neki njegovi opereti je nastopila kot pastiričica, potem pa mu je postala žena ter rodila sina in dvojčka sina in hčerko. Čas materinstva je, kot se zdi, zavrl neno kratko pevsko in klavirsko kariero, vsekakor pa je odločilno vplival na neno poznejšo preusmeritev v publicistiko, saj je podedovala tudi talent za to. Po ločitvi je to ženo, kipečo od energije, v njenih zrelih letih odnesla plima na mesto prevajalke na mirovnih pogojanjih k jugoslovanski delegaciji v Parizu. Tam je prevajala propa-

gandno literaturo jugoslovanskega odbora v angleščino, med drugim informativno brošuro Bogumila Vošnjaka o Jugoslaviji in skrajšano verzijo Ferdinanda Šišića o politični zgodovini Reke, za kar se je prijelo ime »signora Reka«. Tedaj se ji je v skoro že petdesetem letu odpirala tretja prelomnica. Za seboj je imela nekoliko razglašen zakon in kasnejšo možev smrt 1928. Otroci so živeli vsak zase v svojih poklicih in ker Angleži naši škotski Irki niso bili (in še vedno niso) simpatični, se je znašla v nekakšnem praznem prostoru, od koder so poti drzale na razne strani. Takrat sta ji član jugoslovanskega odbora dr. Drago Marušič, poznejši ban dravske banovine, in dr. Leonid Pitamic, poznejši poslanik, predlagala, naj sprejme lektorstvo za angleški jezik na bodočem vseučilišču v Ljubljani. Živo je prisluhnila.

»Pokazali so mi, eno' lepo razglednico,« je z ozkim nasmehom prikimala drobna gospa v naslonjaču. »Kaj pa je tisto tam zadaj?« sem vprašala. »Ali so kulise?« Ne, bile so planine. »Ali se

sme tamkaj plezati brez dovoljenja?« V njeni dolini so bili vsi vrhovi zasebna last in treba je bilo prositi za dovoljenje. Daljše ture je sploh onemogočala mreža poti raznih lastnikov. Takrat še nihče ni mogel slušiti, kako pomembno ženo in njene izjemne zmožnosti sta pridobila naše planinstvo in turizem s pritrdilom gospe Copelandove.

Z datumom 19. oktobra 1921. je takratni dekan filozofske fakultete dr. A. Gavazzi obvestil miss Fanny S. Copelandovo, da jo je fakultetni svet na svoji prvi redni seji 4. oktobra izbral za lektorja angleškega jezika ter njeno izvolitev predložil ministrstvu prosvete, »in honorar v znesku 2000 dinarjev,« se je glasil poznejši dekret tega ministra.

Že 12. 1. 1922. je predložila poročilo o svojem vzporednem delu v pisarni za zasedeno ozemlje, kjer je delovala izven pogodbenega poklica: »Prišla sem v Slovenijo 21. septembra 1921, da vodim propagando za jugoslovansko stvar med Angleži in sicer s posebnim ozirom na Slovenijo.

Rendez-vous v Vratih ob 60-letnici SPD, levo takratni predsednik PZS Fedor Košir, desno ga. Copelandova

Svojo naložo sem poskusila uresničiti v treh smereh: z listi in revijami, v društvih in korporacijah in z osebnimi stiki. Ker je nadvse težko prodreti v angleške liste, sem se morala sprva omejiti na članke in poročila, da jih zainteresiram, in ko dosežem to, preidem k propagandi. To sem morala storiti zato, ker je laška propaganda zelo močna in vplivna. Doseženo pa je, da sem se vpeljala v najboljše in najbolj vplivne angleške liste.

V ugledni dnevnik Times sem za obletnico Rapolla poslala daljši članek; The Observer je priobčil dva moja članka; v reviji The Near East, ki se bavi izključno z jugovzhodnimi evropskimi deželama in srednjo Azijo, so bili priobčeni trije moji članki; največji škotski list Scotsman iz Edinburga je objavil moj članek o požigu barkovljanskega Narodnega doma v Trstu. Stopila sem v stik z največjim angleškim listom »Manchester Guardian«, z londonskim »Daily Mirror« in »Sunday Pictorial«, z največjim angleškim ilustriranim listom »The Graphic«. Za našo stvar sem zainteresirala vodilni dnevnik Anglije »Univers«, ki je že priobčil moje članke.

Priznani priatelj Jugoslovanov gospod R. W. Seton-Watson, ki bo v kratkem začel izdajati »Slavonic Review« me je naprosil za redna poročila. Znani publicist Crawford Price, ki izdaja revijo »Eastern Europe«, je prejel in ta čas verjetno že priobčil moj članek »Kdo so Jugoslaviani?« Imam zvezo z velevažnim almanahom »The Banking Directory«. Posebno važnost pa pripisujem stiku z Y. M. C. A. (Zveza krščanske mladine), v kateri je včlanjenih 35 narodov in razpolaga s 500 milijoni švicarskih frankov. Z njeno pomočjo bi mogli v zasedenem ozemlju razviti živahnou propagando, ki bi bila pod angleško zastavo popolnoma varna pred napadi. Končno moram še omeniti, da me je izvolila »School of Slavonic Studies« za svojega člena, čast, ki je dodeljena le majhnemu številu pomembnih publicistov in slavistov. Tako mi je že danes dana lepa možnost za propagando med znanstveniki.

Kar se tiče osebnih stikov, moram na prvem mestu omeniti profesorja Ch. Sarolea, ki je vplivna publicistična osebnost in enako znan med Angleži kot med Francozi. Deluje na edinburški univerzi in je osebni priatelj in privatni tajnik predsednika češkoslovaške republike T. G. Masaryka. Profesor Sarolea je imel pred kratkim v Edinburgu pomembno predavanje, v katerem se je toplo zavzel za nas, kar je sprožilo veliko deboto v angleških listih, a je izvenela v naš prilog. Pri tej priložnosti se je izkazalo, da je v

Angliji precej močna nasprotna avstrijska propaganda, zato sem Saroleu poslala vse potrebno gradivo, da se bo laže in z večjim uspehom zavzel za našo stvar.

Živahnou si dopisujem z znanim nemškim publicistom dr. Hermannom Wendlom, čigar delo »Aus dem südlawischen Risorgimento« prevajam v angleščino.

Odveč je morda, če še posebej omenim, da je tudi vsa moja zasebna, nikakor ne majhna korespondenca v službi propagande. V Ljubljani nameravam ustanoviti angleško-jugoslovansko zvezo, ki bo še okreplila prijateljstvo med obema deželama in služila propagandi za pravice naših narodov.«

Komentar o njeni zagnanosti in pomembnosti njenega dela v tistih letih po vojni, ko je šlo za naše meje, je menda odveč. Vsa poznejša leta je zalagala angleški tisk s članki najbolj pestre vsebine, pobudila pa je tudi ustanovitev klubov, ki so gojili prijateljstvo med obema deželama in Ameriko, v Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Subotici, Šibeniku in drugod, tja hodila predavat in poučevat.

Angleščina je učila na ljubljanskem vseučilišču polnih dvajset let. Več ko 1500 študentov oben spolov in vseh starosti je šlo skozi njen šolo in ponosna je, da jih je mnogo odšlo v partizane ali se kako drugače vključilo v narodnoosvobodilno borbo. Spominja se zaupnih besed bana dr. Marušiča: »Pripravite moje fante tudi za tisto Jugoslavijo, ki je še za obzorjem.«

Ob spominu na ustreljenega svojega študenta, ljubljanskega zdravnika okulista dr. Prevca je zajokala.

»Krasen človek. Ubili so ga kar tako.«

»Mojim študentom sem pripovedovala o našem puntarju iz leta 1360. Petru Oraču. Ko je šlo za osvoboditev naroda, je dejal, da mora vsak, ki ima, dati tistem, ki nima, prijeti za orožje in skrbeti za borce. To je bil takrat komunizem, le beseda zanj še ni bila znana...«

Daleč, daleč intenzivnejše, njenemu srcu in temperamentu je bolj draga pa je bilo vse, kar je mogla sprejeti in dati našim goram, one pa njej. V samo nekaj letih po prihodu v Ljubljano je spoznala družbo naših odličnih alpinistov in turističnih delavcev. V njih družbi je kot članica »Skale« prehodila in preplezala vse, čemur se pri nas reče gore, bila je prva v Prokletijah, v Kosmetu in smučala je v skopski Črni gori.

»V štiridesetih letih nisem rada zaprovila prostega dne,« se je nasmehnila in predla pred seboj s suhljatimi prsti. »Moj stari zvesti cepin zdaj pač že dolgo sameva v stenski omarici

moje hotelske sobice. Rešil je Hudnika, ko je omahnil. Skala pa je ubila De Reggia! Za njim je ostala v srcu ena sama skeleča rana.» Spet so se ji napolnile oči z zadržanimi solzami.

Že po desetih letih bivanja med nami je napisala in večinoma z lastnim denarjem financirala reprezentativno, ilustrirano knjigo »BEAUTIFUL MOUNTAINS« (Tiskarna The Mercury Press, LTD, Chelmsford-England, 1931.) s podnaslovom The Jugoslav Alps, toda: Published by The Jugoslav Bureau, SPLIT... Knjiga ima format velike osmerke. Na 120 straneh so objavljeni tudi nekateri sestavki, ki so bili izšli že prej v raznih angleških revijah in časopisih. Grafično je knjigo okrasil s sedmimi celostranskimi peroribami slikar Edo Deržaj, ki je narisal tudi lepe inicialke in postavil pod zaključene sestavke razne risbe iz naših planin. Knjiga ima na prvih straneh tudi izgovarjavo naših č, š, ž, c, j, in nj ter pomenske prevode naših gorskih in drugih imen, ki jih vsebuje knjiga. Nekaj primerov: Jalovec-Barren, jalovets; Široka peč – Broad Crag; Kredarica – Chalk Craig; Prisojnik – Cyclops itd. Še nekaj naslovov: For a Stick of Chokolate (Za košček čokolade o nekem zimskem izletu 1925); Of Father Triglav and his Great North Wall (O očetu Triglavu in njegovi severni steni); The House in the WOOD (Hiša v gozdu, 1926); Ultima Ratio Montis (Zadnji smisel gore).

S to lepo in z velikim navdušenjem, duhovito in s šaljivim prizvokom napisano knjigo je na prikupen način približala dušo naših gor tujemu turistu, »istem tam zgoraj, levo na zemljevidu«. Vljudnostne izvode je Copelandova poslala po velikem seznamu vsem pomembnejšim osebnostim tridesetih let. Obdarovanci so se ji z laskavimi besedami in ocenami zahvalili za pozornost, steza v naše gore je postala širša, bolj izhojena. Knjiga Beautiful Mountains je reprezentativni vrh z literarnimi delci njene pisateljske ustvarjalnosti, žlahtna naplavina, v kateri se kot po mediju javljajo njeni predniki z večnih potovanj. Njeni spisi so izhajali seveda tudi doma. Bila je med najbolj prizadavnimi dopisniki propagandnega tedenika »South Slav Herald«, ki je začel izhajati v Beogradu. Seveda je tudi Planinski Vestnik dobil svoj delež. V njem je objavila najprej nekaj člankov o angleških in ameriških gorah, potem pa tudi literarne reportaže. Svoj prvenstveni vzpon v severni steni Ponce je opisala v letniku 1935. pod šegavim naslovom »Višinsko zdravljenje v Martuljku«.

Kmalu je zbudila zanimanje za naše kraje pri članih ene izmed najuglednejših znanstvenih društev Anglije »The Le Play Society« v Londonu,

The Mountains of Slovenia

A Prayer for Rain in a Season of Great Drought.

HOLD the mountains rising tier on tier
from the mist-laden marsh beyond
the town,
In serried ranks, immense, yet not too
near.
Anon the wrack broods heavy as a frown
Upon their marble brows. Their
darkened crests

Distil the thunder and hold up the cloud;
From piled-up vapours frozen on their breasts
They cast upon the land a wintry shroud.

They commune with the sun, and lo ! they smile,
Like half-gods mindful of the lesser dust,
The faithful guardians of a sacred trust.

Hills of our fathers, favour us awhile !
Befriend the foolish children of your plains,
Refresh our fields with harvest-giving rains !

October 26, 1921.

Ljubljana Castle.

Str. 14 iz knjige »Beautiful Mountains«

ki jih je pridobila za obisk Slovenije, kjer so proučevali naše gorske pokrajine po metodi Françoza Le Playa. Ta rudarski nadzornik pri centralni vladi Francije je bil profesor na rudarski šoli v Parizu, ki jo je ustanovil leta 1850. Njegove sociološke študije so zasnovane na geografskih dejavnikih (lega pokrajine, podnebje, fizična struktura zemlje, poklici prebivalstva) in zgodovini. Organiziral je potovanja svojih študentov, ki so na omenjenih osnovah študirali značaj pokrajine in ljudi in spoznavali zakonitosti, ki vplivajo na razvoj socialne in kulturne razčlenjenosti prebivalstva. V teh študijskih skupinah so bili razni strokovnjaki, ki so s svojih vidikov študirali pokrajino in ljudi, končno pa svoja dognanja združili v študijski elaborat. Na takih potovanjih so jih spremljali domači vodniki Copelandova, Boris Kermavner, Pavel Kunaver in drugi. Prvo leto je prišlo šest znanstvenikov, potem pa vsako leto več tudi študentov, profesorjev, lektorjev,

učiteljev in drugih ljubiteljev, ki so z raznih vidikov po več tednov opazovali, spraševali in zapisovali, skicirali in fotografirali. O tem so doma napisali in objavljali znanstvene izsledke in literarne impresije. Včasih je prišla tudi skupina 50 do 60 ljudi, ki so potem s svojimi publikacijami netili zanimanje za našo deželo, a se niso omejili samo na Slovenijo. Živi tok obiskov je zavrla samo druga svetovna vojna, po njej pa so skupine leplayevcev ali samohodci našli staro stezo k nam. V naših planinah se je znašlo na gospojino pobudo mnogo pomembnih angleških znanstvenikov, med njimi biolog in pisatelj Julian Huxley, profesor C. B. Fawcet z londonske univerze, J. Holland Rose z univerze v Cambridgu in drugi, ki jih navaja v svojem obširnem spisu pokojni dr. Arnošt Brilej, Planinski vestnik 1953.

Kot vidni dosežek teh raziskovanj je leta 1933. v redakciji dr. L. Dudley Stampa v Londonu izšla knjiga »Slovene Studies« z vsestranskimi podatki o Gornji Savinjski dolini, o planšarstvu na Veliki planini in s seznamom rastlin, ki jih je nabral botanik Corrie Chase. Nekatere članke teh in sledenih skupin je C. prevedla in so izšli v PV 1932. (E. Moje: Slovenija; skupina K. C. Edwarda: Slovenija in njeni problemi; B. O. Loghlen: Slovenske planine, itd.)

Mimo leplayevcev so obiskali Slovenijo še mnogi angleški alpinisti: stotnik George Ingle Finch, ki se je leta 1922. udeležil naskoka na Mont Everest in dosegel višino 8320 m. O svojih turah v Himalaji in Sloveniji je predaval (10. 6. 1929 v Mariboru in dan kasneje v Ljubljani).

O vsem tem sva se dva dni pred snemanjem za televizijo pogovarjala z gospo Copelandovo. Ko sva govorila o stotniku Finchu, je potrkala po mizi. »Veste, kaj je dejal Finch o Mont Everestu? Ne veste, seveda. Rekel je: to, ta Mont Everest je res ogromen, toda le ogromen kup, grč kup kamenja. Vaši Julijci, ti so pa biser.«

Posebno poglavje pa zaslubi delovanje alpinistične trojke Copeland – M. Marko Debelakova in Edo Deržaj.

F. S. Copelandova se je kmalu po prihodu v Slovenijo spoprijateljila z zdaj že skoraj dvajset let pokojno M. Marko Debelakovo in njenim možem, alpinistom in slikarjem Edom Deržajem. V vojnih letih je ta trojka preplezala menda vse pomembne vrhove in smeri vseh težavnostnih stopenj v naših planinah. Cilj pa je bil tudi – zaradi Copelandove – Anglija. Debelakova se je

lotila angleščine in jo kmalu tako dobro obvladala, da je predavala o naših planinah na srečanjih, ki sta jih, da navedem samo dve imeni, organizirala Geographical Association in The P. E. N. za svoje člane. To je bila pogumno izvedena in kasneje menda od nikogar ponovljena turneja daleč v Angliji, jeseni 1934.

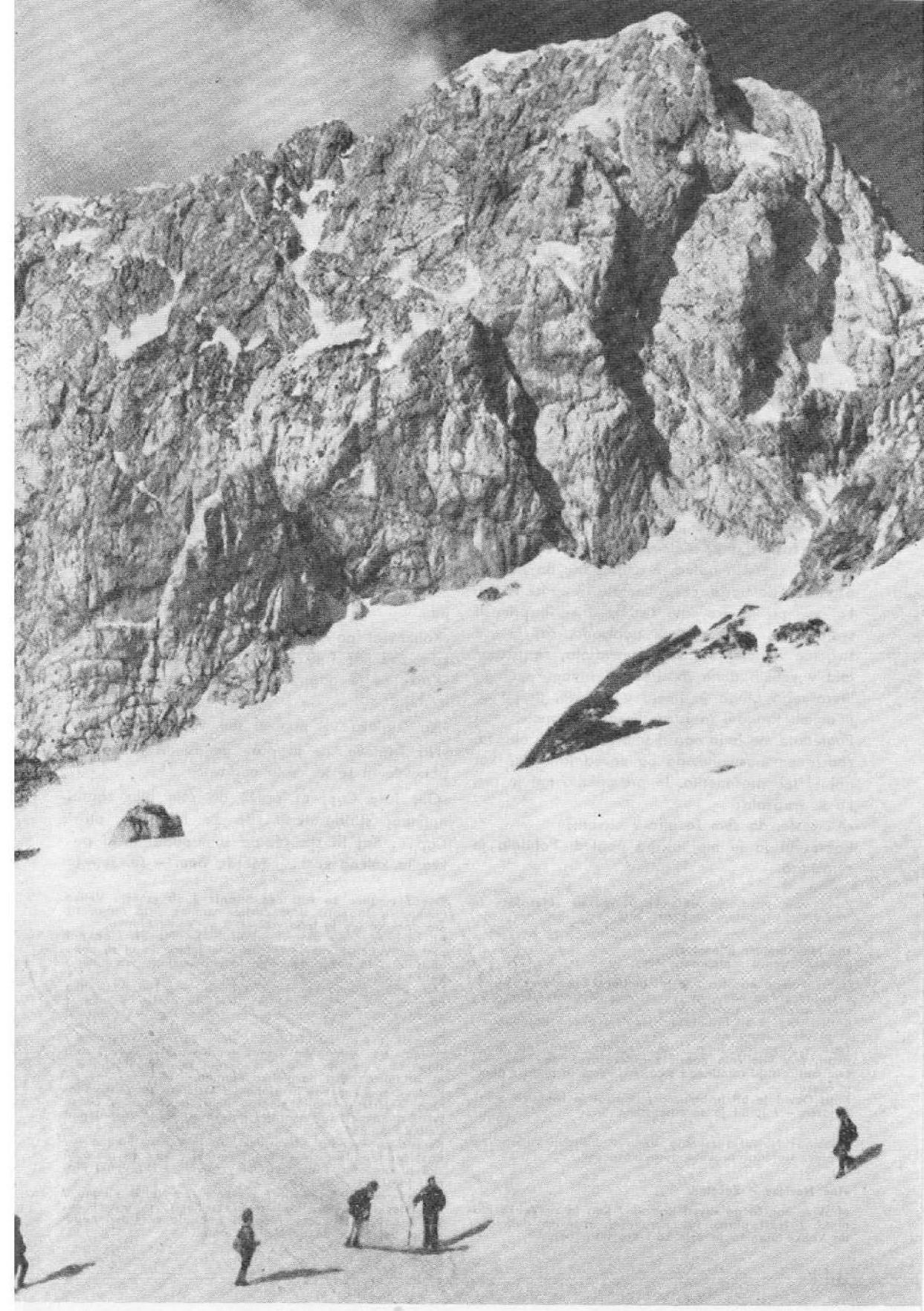
M. M. Debelakova je dve leti in pol živila v Angliji in predavala o Julijcih ter o svojih vzponih v vseh večjih mestih. V tistih letih je naša trojka v družbi alpinista Wedeburna daleč na severu, v škotskih gorah kot prva vklesala v samotni Ben Nevis po severovzhodni steni novo, »slovensko smer«. Copelandova in Debelakova sta tudi izdeli vodnik »A short guide to the Slovene Alps« (založba Kleinmayer-Bamberg v Ljubljani), ki je dobro služil angleškim in ameriškim turistom.

Posledica dejanj »dveh nadarjenih, energičnih in delavnih žen« kot ju označuje pokojni dr. Arnošt Brilej (Pl. v. 1963., str. 64–66) je bila torej ta, da smo dobili pomembno anglo-slovensko turistično magistralo. Copelandova si je po svojih dobrih zvezah zagotovila tudi to, da je začela vodilna alpinistična revija »Alpine Journal« objavljati članke o znamenitih prvenstvenih turah v stenah Julijskih Alp, kar je še povečalo zanimanje tujih alpinistov. Verjetno bi se dala napisati zanimiva razprava o rezultatih te trojke, mogočih samo zaradi srečnih okoliščin, da so se ujeli ljudje z istimi težnjami in danes skoro nerazumljivim entuziazmom ter nekakšno obredno ljubeznijo do planin.

Gospa Copelandova se je med pogovorom nedanoma in prizadeto spomnila na pokojnega profesorja in botanika Frana Jesenka, ki se je ponesrečil v steni Komarče.

»Čudno, čudno, saj je padel samo nekaj metrov globoko. Umrl je v bolnici šele čez tri dni. Njegove roke sem držala v svojih in ga tolažila. Pa ni nič pomagalo. Ona je bila močnejša... Umrl je... meni nerazumljivo...«

Opazoval sem drobno ženo v naslanjaču. Površni opazovalec ji ne bi mogel prisoditi kaj več od osemdeset let, še manj, da bi njen krhko telo hrnilo še tako svež spomin in nerazložljivo energijo. Razlaga je morda preprosta: delala je vse življenje. Ne samo tisto, kar je bilo v zvezi z njenim lektorstvom in seveda alpinizmom, več,

opravila je tudi izdatno bero na literarnem polju kot prevajalka slovenske beletristike, poskrbela pa je tudi za založnika.

Najbolj ponosna je na svoj znani prevod novele Cirila Kosmača »Pomladni dan« (One Day of Spring). Prevedla je tudi povest Vladimirja Levstika »Gadje gnezdo« (An Aaders Nest). Knjiga je izšla v londonski založbi Rodker s pisateljevim predgovorom. Po svoje je zanimiv odlomek iz pisma, ki ga je bil napisal Copelandovi glede honorarja, v času, ko se je bil že umaknil iz Ljubljane v Mozirje, »kjer se z ženo prav dobro počutiva in čedalje manj misliva na Ljubljano«, in se glasi:

»... Torej – svoj bogati honorar naj si razdelivo? To je skoraj, kakor bi moral precepiti mišjo dlaho... Saj tako niste ničesar dobili za svoj trud: ali se ne bi moral obesiti od sramu, če bi sprejel to drobitnico?... Zmeraj Vaš V. Levstik. (Mozirje, 8. decembra 1932.)«

V šapirografirani izdaji »Poems« je zbrala svoje lepe pesmi. Prežarja jih čustvena predanost naravi in razmišljanje o človeku v njej. Prevedla je tudi več škotskih balad, v angleščino pa balade o baronu Ravbarju, carju Lazarju in carici Milici, kaj vse pa je prevedla tistim, ki so ji prinesli svoja dela, ne bo nikoli popisano, saj je vse življenje neumorno pisala, prevajala, se razdajala v velikih delih in drobcih. Mnogo svojega literarnega blaga je imela v kovčkih, te pa so ji uničili Italijani in raznesli »domobranci«.

Pogledala me je in opazil sem na njenem obrazu, zadržanem nasmehu, da bo povedala nekaj, kar naj bi me presenetilo. In presenetilo me je res, ko je vprašala:

»Ali veste, da sem že bila v nirvan?«

Razveselil jo je moj osupli pogled. Pohitela je z razlogo.

Za primer navajamo odlomke iz pesmi »Plezalec« in »Žačetnik« v prostem prevodu:

The Mountaineer (Plezalec) (Severna stena, september, 1925)

Heroj mojega otroštva / je bil indijanski poglavar, / ki je s svojim viktim kanjujem / brzel kot odpadel vrbin list / preko vrtaglavih vodnih slapov –
Kralj David je bil hribolazec, / pet je pesem hribolazca, / in plezal severne stene!
Toda v kasnejših letih / sem začela misliti na druge stvari, / V vijoličnih nočeh z rdečkasto žoltimi lunami / sem čutila bitje sorodnega srca, / ki raste in pada s plimo in oseko.
Kralj David je bil hribolazec / napisal je hvalnico o hribolazu – / ljubil je severne stene... FSC.

Opomba: Največja severna stena v Julijskih Alpah ima Triglav, starodavna sveta gora Slovencev.

»The Novice« – Žačetnik

Mrak se spušča na veseli Komnik / Kdo je za Veliko Planino? / Naši plačiš so neprodušni, rokavice debele, / do Velike planine je cele štiri ure hitre hoje.

»Nirvana, to je ugasnitev vseh želj, popoln mir, kakršnega si želi verni budist, popolni nič. Ko sem bila še v Londonu za časa mirovnih poga-janj, me je nekoč nek indijski diplomat prijet za roke in mi pogledal v oči... Vi ste bila že v nirvani, je rekel. Prostovoljno ste se vrnili na svet, da bi pomagali k boljšemu in lepšemu v ljudeh... Nirvana, – če razumete – vse je in nič...«

Zamižala je in se umaknila v svoj svet. »Pot je odprta vsak čas in vsakomur in ni konca in ga ne bo, dokler se zadnji človek ne bo razvil v popolnost Bude...« potem pa me je živo pogledala in ujela za roko: »Že nekoč sem prero-kovala, da bo prvi vojni sledila druga. Ta bo groznejša in skrajno nečloveška. Iz nje pa bo vstala velika Jugoslavija, ki bo lepša in čislana povsod po svetu... Vedela sem to, vedela. Mno-ga mojih dijakov je bilo med tistimi, ki so zidali novo Jugoslavijo, in ponosna sem na to.« Nenadoma je bila utrujena. Treba se bo poslo-viti, vendar ji bom moral zastaviti vprašanje, ki mi je ves čas dražilo jezik, a kaj, ko je gospa kar naprej drobolela in uhajala na svoja puta, od koder se ni dala speljati. Zdaj pa se je ponudilo.

»Kolikokrat pa ste, gospa, bili na Triglavu, in kdaj zadnjič? Toliko slišim o tem.«

»Kaj?« se je nagnila naprej in prislonila dlan k uhlju.

»Na Triglavu...« ponovil sem vprašanje.

»Na Triglavu...« je prav počasi in raztreseno ponovila in že je imela odgovor:

»Oh, Jože Čop, ta pravi, da sem bila zgoraj najmanj štiridesetkrat. Bo že tako, če pravi Čop... Saj bi šla še, pa sem padla in si po-kvarila kolčno kost... Morda bom – še, še,« je

Pršeča meglica se vali čez Stranje / ob vznožju Velike Planine; / širincojst tisoč čevljev strmine / in dobre tri ure do koče (če je lepo vremel) / na Veliki Planini. Ali se nam tam v daljavi približuje Sv. Primož, / na pol poti do Velike Planine? Tako zelo želim, da bi se nebo ubrisalo, / to babje pšeno je ledeno mrzlo, / vso pot do Velike Planine.

»Ah, sedaj gremo mimo Sv. Primoža – / Tod na Veliko Planino – / In glej, babje pšeno je prešlo v sneg, / dvojnojst tisoč čevljev nad daljino tam spodaj – / pohitimo na Veliko Planino.

Dospeli smo do Pasjih Peči, / samo še uro do Planine / skalnatni pas ima lahko v sebi neprizakovana oviro / zato stopajmo v gošjem redu – nihče naj se ne obotavlja – / In vi bomo prišli na Veliko Planino.

Pazi na sneg, mehek in globok! Osři se za Veliko Planino! / Drži se mojih stopinj, hedl, na padaj, / če se tukaj spotakneš, boš skoraj / gotovo za večno zaspal pod Veliko Planino.

Končno smo vendar na rovnici / To je Velika Planina – / Razbičana od sunčev severnih vetrov, / kjer se po opu-stošeni pokrajini / sneg vrtinci v grivah. / Na Veliki Planini je slablo vreme.

To je srečal Dobrodoši / na koči, na Veliki Planini / dobrodoša večerja, toplota in svetloba; / verjemi mi, spala boš bolje nočoj, / saj si zmagala svoj prvi nepo-sredni boj / z zimo na Veliki Planini.

ponovila z zamrlim glasom, kakor da je pobegnil za novo mislijo.

Ameriška revija Appalachia/Boston je decembra 1958. natisnila člančič, v katerem beremo, da je neka gospa Copelandova najbrž postavila rekord kot najstarejši obiskovalec, kakršnega Aljažev stolp v Julijcih ne bo zlepa dosegel: 88 let stara, rojena na Škotskem, je prišla v 14 urah na Triglav (9400 čevljev), najvišjo goro v Jugoslaviji.

In resnično je bil naš Joža Čop, njen dobrí prijatelj, tisti, ki ji je po Tominškovi poti pomagal tja gor.

V tretjem nadstropju hotela Slon stanuje že 12 let. Majhna je njena sobica, Številka 337. Pokojnina od lektorstva ji menda ravno pokrije izdatke za stanarino. Iz Anglije prikaplja kakšen funt šterling in to ji povsem zadostuje, ker nima velikih potreb, a je zdrava in ne potrebuje pomoči. Razen sprehodne palice seveda.

Ali kdo njenih še živi?

Sin Harold je bil zdravnik. Umrl je lani v starosti 72 let. Med obema vojnoma je bil večkrat gost bana dr. Marušiča. Živi pa še sin Ralph. Med prvo vojno se je odlikoval kot letalec. Zdaj je znan organizator skavtstva. Hčerka pa je izginala v zadnji vojni.

»Imam pa tri krepke vnukinje in fejst vnuka. Vsi so zdravi... Kje je moj domicil? Škotska je. Kadar bo svobodna, se bom vrnila. Veste,« je ujela nit in se skoro bučno nasmejala, »zdaj nimam več osemnajst let. Moram biti pripravljena na odpoklic...« Usta in oči so se smejale, glasu pa ni bilo slišati, potem pa se je zresnila in nadaljevala s porednim plamenčkom v rjavih očeh.

»Kot deklet sem imela vedno zelo nizek krvni pritisk, med devetdeset in sto. Zdaj ga imam največ stodvajset, zato mi priporočajo višino. Toda kaj, ko sem visoka samo en meter dvainpetdeset... Današnjim dekletom je laže – vse imajo izredno dolge noge. Od česa je neki to? Pred vojno so bila nizka, zdaj pa vse silijo gor...«

Ugibala sva to in ono, toda pojav dolgih dekliskih nog sva razlagala na razne načine, do kraja pa nisva prišla. Potem sva zgubila nit in vstal sem, da bi se poslovil. Pa je že spet živo pomežniknila.

»To vam moram še povedati,« je dejala zaupljivo in pocmakala je kot nad nečem, kar je nekolikančin čez les. »Ko me je po prvi vojni srečal glasbeni kritik Timesa, in sem mu povedala, da sem sprejela mesto lektorice v Ljubljani, se je prijel za glavo. Veste kaj, je vzklknil, to je pa velika

velika škoda, saj bomo izgubili vaš imenitni ‚liedersopran! Nato sem mu zabrusila: Če bi bili takrat, ko ste nas kritizirali v Timesu, napisali te lepe besede, bi bila še danes v Londonu in službe v Ljubljani ne bi sprejela!«

Gledala je srepo. Poteza užaljenosti se je začrtala v njen prosojno svetli obraz. Pri sebi pa sem mrmlal: Zahvaljujemo se kritiku, globoko, iskreno...

In spet nenaden preobrat. »Hočete, da vam zapojem?«

Ni čakala na odgovor. Lagodno se je noslonila nazaj in z nasmejanim obrazom in trajočimi ustnicami v diskantu obledelo zapela neko melodijsko iz kdo ve katere še bolj obledele pesmi. Odpela je nekaj takto, nato pa se je, iskaje sprehodno palico pograjala:

»Ali ni nora, da prepeva ženska, stara petindevetdeset let?«

Klub tem letom pa še vedno dopisuje v British-Jugoslav Society, njen list v Londonu, ki ji priobčuje članke, seveda predvsem o našem turizmu. Kadar pa pridejo turisti k nam, jih vodi po Ljubljani.

»Še vedno ljubim Irsko, povem rojakom z one strani Kanala. Rečem jim, tu so nevtralna tla. Povejte, kako je zdaj tam... Pričovljujem jim tudi to, da je v Jugoslaviji lepo živeti.«

Odhajava proti vratarjevi loži. V predalčku jo čaka kup pošte. Vse bo prebrala, vsem odpisala z obratno pošto. No, ločila se nisva še brez krepke, ki mi jo je povedala. Zaupno.

»Zdravniki so rekli, da sem s tem zdravjem dobra še za drugih dvajset let!«

»Bravo!« sem zbrundal skoro prepričan in ji poiskal palico, ki jo je bila obesila za receptorjev pult. »Želim, gospa Copelandova, da bi bila zdrava, kolikor jih še bo.«

Srečavali jo bomo s palico, sivo, nakodrano, nagnjeno na desno, in gledali, kako previdno stopa. Najpogosteje med 12. in 13. uro na relaciji hotel Slon – hotel Union, kjer kosi.

Morda kdaj tudi kje ob morju, v Portorožu na primer. Zdaj se ozira po širjavah. S seboj nosi planine in nad njimi lebdi njen spomin. Spomin na silno dolgo življenje, zvrhano, napolnjeno z radoživostjo in ustvarjanjem.

K njenim najlepšim dvem planikam, ki jih je nekoč utrgala v previsih Tičarice in jih ima zdaj, eno med listi svojega brevirja, drugo pa med kiticami sodobne angleške poezije, prilagamo svoje čestitke in željo, da bi ji napovedanih »še dvajset let«, ki jo ločijo od nirvane, botra preveč ne odškrnila.

Ljubljana, junij 1967.

Ernest Adamič

Z VEČEROM JE UGASNILO ŽIVLJENJE

Vanč Potrč

V gorah doživlja človek vse bolj intenzivno kot v dolini. Minilo je že skoro osem let, pa vendar se mi dozdeva, kakor da se je ta tragedija še pravkar odigrala pred menoj.

Občudoval sem precej planik, toda tiste na Petkovih njivah ali pod Korošico v Kamniških ne bom nikoli pozabil. Njen cvet je bil obrnjen proti soncu — izvoru življenja, toda bil je suh. Kot da se noče sprizazniti, da je morala usahniti sredi najlepšega razcveta. Nekaj demonskega je bilo v tem cvetu, nekaj, kar mi je utrnilo spomin na alpinistko, ki se je ubila nedaleč od tod v steni. Rad bi oživel ta cvet, toda ločil naju je lok smrti. Ostali so le spomini na trenutke, ko smo še upali, da bomo alpinistko rešili...

Bil je ponedeljek. Utrjeni smo poležavali na soncu pri Domu na Korošici. Za nami so bili trije naporni dnevi plezanja. Zato smo ta dan delali druščino oskrbnici Micki, ki nas je raje videla v svoji bližini, kakor pa da bi nas od daleč opazovala, kako bingljamo v ostenju navpičnega Dedca.

Naš dopoldanski počitek je prekinil nenaden prihod reševalcev. Prišli so čez Robanov kot, potem ko jih je Roban Joža obvestil, da je slišal iz ostenja Ojstrice klice na pomoč. Tam nekje pod Kocbekovim grebenom se je zgodila nesreča.

Med reševalci je bil tudi Dušan, moj tovariš iz mnogih sten.

Naglo smo pobrali vso opremo, ki nam je bila pri roki. Morali smo hiteti. Ob takšnih nesrečah včasih tudi minute odločajo o življenu in smrti. Vseh vrvi smo imeli devet, od 30 do 45 metrov. Na hitro smo zračunali, da se bomo lahko spustili tudi do okrog 300 metrov globoko, če bo potrebno. Malce nas je sicer skrbelo precej slabo stanje nekaterih vrvi, toda ob misli, da pridemo čimprej do ponesrečenih, smo na to pozabili. Dveč smo se bližali vrhu Kocbekovega grebena. Pobočje je bilo tod poraslo s travo in rušjem in

ni bilo niti preveč strmo, toda tam na drugi strani proti Robanu se greben prevesi v prepade.

Kot vsi grebeni v naših gorah, tudi Kocbekov ne zaostaja dosti po krušljivosti. Preden smo lahko zabili nekaj trdnih klinov za pritrdirtev vrvi, je minilo nekaj časa.

Nekje od spodaj so se slišali slabotni klizi ponosrečenca. Nismo ga videli, pogled so nam zapirale previšne strehe. Odgovorili smo mu, da ga ohrabrimo.

Prvi se je odločil za spust v globino Dušan. Ostali ga bomo varovali. Rad bi si zavaroval glavo pred padajočim kamenjem, ki bi ga utegnila prožiti vrv, pa ni našel ničesar primerjnega. Manjkale so nam čelade. Tako se je Dušan začel spuščati kar z navadno čepico na glavi. »Bolje bo kot nič,« je še pripomnil.

Po tridesetih metrih spusta se je ustavljal na zapredni polički. Za to poličko se je začel glavni previs. Nevarnost je bila, da bi vrv prožila na polici naloženo kamenje.

Spustil sem se ob vrvi do njega, da sva poličko z združenimi močmi očistila. V nekaj minutah je bilo to delo površno opravljeno.

Sam sem sedaj obstal na polički za povezavo med Dušanom in možmi na vrhu.

Že nekaj metrov pod poličko je Dušan kot pajek zabilgljal v zraku. Sedaj je bil odvisen le še od mož na vrhu, kako ga bodo spuščali.

Slišala so se le njegova povelja: »Spuščajte, počasnejše spuščajte!«, pa zopet: »Hitrej!«, kakor se je poč počutil.

Tu in tam se je slišala kakšna pridušena kletvica na račun padajočega kamenja, ki ga je prožila vrv. Ker je bil v mrtvem kotu, pod streho previsa, je kamenje v glavnem frčalo čez njega, oziroma tik za njim. Precej dolg je bil ta previs, nekaj več kot dve vrvni dolžini sta zdrseli skozi roke varovalcev, preden so Dušanove noge zopet začutile trdno podlagu. Toda še preden je prišel do naslednje odrešilne poličke, se je vrv zataknila v špranjo na mestu, kjer je bila povezana z naslednjem vrvjem. K sreči se je to zgodilo še nad glavnim previsom kjer smo jo z luhkoto rešili s tem, da smo podložili kos jute.

Od spodnje poličke pod previsom se je teren malo položil. Tu je bil svet rahlo nagnjenih zlizanih plati, brez vsakega oprimka. Dušan je dobro vedel, da sedaj ne bo več obvisel, vse do naslednjega previsa, bo pa bolj izpostavljen padajočemu kamenju, ker ga ne bo ščitil mrtvi kot. Spust se je nato počasnejše nadaljeval. Kamenje, ki ga je prožila vrv, je žvižgajo padalo na plati, od katerih se je odbijalo navzdol okrog Dušanove glave, on pa je s spremnostjo žonglerja

Za ohladitev v teh dneh – spomin na snežne panorame s Slemenske Špice

Foto Viktor Šošterič

umikal glavo sem ter tja. Kadar pa se je vsul gostejši roj kamnov, si je samo brezmočno pokril glavo z rokami. Tu in tam ga je kakšen oplazil, toda kaj hujšega ga ni zadelo. Pomagati se tukaj ni dalo nič.

Tam spodaj ob robu drugega previsa se je ponovno ustavil. Pogledal je navzdol in sporočil, da

ponesrečenca še ne vidi. Pod tem previsom, ki je bil visok le nekaj metrov, so bile ponovno gladke plati, za njimi se je začel tretji previs, kjer je verjetno čakal ponesrečenec.

Zaradi vse večje razdalje smo se vse težje sporazumevali. Vse slabotnejše so se slišali Dušanovi klici. Zanj je šlo vse prepočasi.

»Zakaj me več ne spuščate?« je razburjeno zahronel navzgor.

Le s težavo smo mu dopovedali, da je vrv zmanjkalo.

»Vsaj še dva metrčka mi jo spustite!«

Samemu mi ni bilo jasno, od kod so fantje tisti hip zgoraj staknili še dva prosta metra vrvii.

Spustili so še dva metra, pa zopet ni bilo dovolj. Dušana je razdalja krepko varala.

»Še deset metrov vrvii!«

Ta trenutek smo postali brez moči.

Potegnili smo ga zopet nazaj navzgor, nekaj metrov višje do srede plati, kjer se je vlekla manjša razpoka. Tukaj si je Dušan zabil varovalni klin ter se privezel nanj s pomožno vrvico, ki jo je nosil v žepu. Potem se je odvezal od sistema vrvii. Vrv je bila zdaj razbremenjena.

Časa za premislek je bilo zelo malo. Odločili smo se, da gre nekdo navzdol do Dušana. Dva bi tam spodaj lažje kaj ukrenila...

Navezal sem se na konec vrvii, ki so ga fantje pravkar potegnili navzgor.

Na glavo sem si nataknil precej velik klobuk, pod katerega sem podložil nekaj povojev za prvo pomoč. Tako sem se vsaj za silo zavaroval pred kamni.

Na tovarišem sem se zanesel, toda vrvii? Ali bodo vzdržale?

Kolikor več vrvii, toliko več možnosti, da se kje kaj utrga ali zatakne.

Dan poprej sem še lazil po neki novi podzemni jami pri Korošici. Takrat je padla na vrv skala. Ali bodo vzdržala njena vlakna, mi je vrtalo po glavi.

Morajo! Če je šlo pri tovarišu, bo šlo tudi pri meni, sem se tolažil.

Čezme so v lokih padali kamni.

Kaj kmalu so me spustili do previsa nad Dušanom. Le dobrih osem metrov zračne linije naju je še ločilo.

Nekaj trenutkov kasneje sva si s tovarišem že stisnila roki.

Prostor je bil precej izpostavljen. Zato sem zabil še en klin za osebno varovanje.

Dušan je predlagal, da bi na tem mestu naredila nova izhodiščno točko. Začetek sistema vrvii, ki je bil na grebenu, bi se prestavil k nama. Namesto navzgor, kot smo doslej mislili, bi ponesrečenca spuščali navzdol v Robanov kot.

Do kota je bilo več kot 200 metrov stene. Lahko bi se zgodilo, da bi ob prekratkih vrveh kje obvisela v zraku. Zato je Dušanov predlog propadel.

Takrat smo se spomnili, da smo na grebenu puštili še okrog 20 metrov vrvii za obešanje perila.

Ta vrv sicer ni bila dovolj močna, da bi se pojnejlahko spustil človek, lahko pa bi nam služila, da bi se sistem vrvii spustil še za 20 metrov navzdol, kar bi zadostovalo da pride do ponesrečencev.

Počasi sem spuščal Dušana navzdol. Po desetih metrih plati je izginil čez previs, vrv se je močno napela.

Dragoceni metri nylonke so drseli v globino.

»Koliko imas še do ponesrečenca?« sem vprašal.

»Še dva metra!«

»Žal, vrvii je konec.«

Počasi sem zopet varoval Dušana in ga vlekel k sebi. Bil sem sam in je bilo potrebno precej moči, da sem ga spravil čez previs:

»Pogovarjal sem se z njim... dejal je, da te pozna... punca se že precej časa več ne oglaša — nisva je mogla videti — visi na vrvii, ta vrv je pritrjena na majov klin... Fant mi je dejal, da je ne vidi... baje je Mariborčanka... Gita!

Gita!

Nekaj me je stisnilo v grlu...

Poskušal sem se zbrati.

Odvezal sem si perlonko, s katero sva bila navzvana z Dušanom, sam pa sem se privezel na pomožno vrvico. Perlonko sem pred tem zavezal na klin. S tem sem pridobil raztežaj vrvii, ki je bila poprej ovita okoli mojega pasu. To je zadostovalo, da je Dušan lahko prišel do ponesrečenega fanta.

Tisti trenutek, ko sta se Dušan in ponesrečenec znašla na isti polički, sem se delno oddahnil. Vedel sem, da bomo vsaj enega gotovo rešili.

Toda še poprej smo hoteli spraviti Gito do poličke, na kateri sta sedaj stala Dušan in ponesrečenec.

Pa vse je bilo zaman, ločila jih je previsna streha, pod katero se je Gita vselej zagozdila, kadar smo potegnili. Nekdo bi moral nižje do ponesrečenke, da bi jo osvobodil spod previsa, za takšno delo pa nismo imeli dovolj vrvii, pa tudi vitelj z jekleno vrvjo bi rabili. Ta pa je bil že na poti z ljubljanskimi reševalci.

Dušan pa je še vseeno hotel do ponesrečenke, da bi jo vsaj videl, v kakšnem stanju je. Če je bila vsaj še iskrica upanja, bi pač tvegali...

Po pripovedi fanta, ki smo ga reševali, je moralo biti dekle že nekaj časa mrtvo, čeprav si tega nihče izmed nas ni upal priznati.

Sonce je bilo takrat že zelo nizko. Na Robanov kot se je spuščala noč. Tam nekje izza Krofičke pa so se privlekle megle.

Začela nas je loviti noč...

Prvega sem začel zopet vleči k sebi Dušana. Bil je že malce utrujen. Poskušal mi je pomagati

s tem, da je malce plezal, pa mu je ves čas spodrsaval. Plezal je po steni, kjer je po pripovedovanju fanta omahnila alpinistka.

Tukaj niti živ vrag ne bi prišel čez, se je pridušal. Vse je gladko, brez oprimkov, pa še previsno. Takšne svinjarije že dolgo nisem videl, mi je govoril, ko sem ga počasi vlekel k sebi.

Čim sem ga potegnil do sebe, se je pripel na klin s pomožno vrvico. Nylonko pa je zvil v laso in jo zagnal čez previs k fantu.

Čez nekaj minut kasneje je bil fant že na robu previsa.

Trenutek za tem je pri nama.

»Gite ni več!« je dejal.

»Padla je čezme, ko je lezla previs nad menoj... poskušala je, meni ni uspelo.«

»Ničesar ni rekla, preden je padla. Padla je brez besed in treščila na plati pod menoj.

Ločil naju je previs, nisem je mogel videti...«

Moral je umirati kaki dve uri, od štirih popoldan do šestih zvečer. Pri zavesti pa je bila kake četrt ure, ko je še klicala na pomoč. Potem sem slišal le še stokanje. Ni mi več odgovarjala...«

Prvega so nato potegnili za nekaj deset metrov višje Dušana. Tam nad nama si je poiskal primerno mesto za stojišče in se odvezal. Prostti del vrvi je zvil v laso in jo vrgel navzdol nama dvema.

Bila je že trda noč, ko smo se vsi trije znašli pod glavnim previsom. Odločila sva se, da bodo prvega vlekli navzgor ponesrečenca.

Fant se je sam navezel na vrv. V temi nisva videla, da le čez pas, namesto da bi sedel v vrnem sedežu. To sva, žal, opazila prepozno, ko je začel nekje sredi previsa stokati, da ga bo vrv pretrgala v pasu.

Zakričala sva na vrh, naj močnejše potegnejo. Ne dolgo zatem so fanta potegnili na greben. Bil je rešen.

Naslednjega so vlekli čez previs Dušana in ko sem prišel še sam na vrsto, so se na vrhu že slišali odrezava povelja. Izurjena ekipa iz Ljubljane je že prijela za delo.

Reševanje Gite smo prestavili na naslednje jutro. Počasi smo odšli na Korošico...

Tisto noč sem poskušal zaspati, pa mi ni uspelo. Vse moje misli so bile pri Giti.

Gledal sem skozi okence koče proti nebu, posuštemu s svetlimi zvezdami. Kakšna lepa noč...«

Kaj neki je sedaj z Gito na tisti plati...«

Ali še vidi te zvezde...«

Nenadoma me je pograbilo, da bi vse zbudil, da bi ponoči reševali. Kasneje sem se umiril. Prepričeval sem se, da je mrtva in nekaj ur sedaj ne igra več nobene vloge...«

Poskušal sem se vziveti v tiste težke trenutke, ki jih je doživljala Gita pred padcem...«

Plezala je prva v navezi. Poskušala je plezati čez previs, kjer je malo poprej omahnil njen tovariš. Smeri, ki sta jo plezala, še ni nihče poprej plezal. Bila je prvenstvena. Previs, s katerim tam v dolini morda nista računala, je bila prva večja ovira. Mogoče sta mislila, da je za njo položnejši svet in to ju je gnalo naprej...«

Sedaj se je kot prva varovala s klinom, ki je že zdržal padec njenega soplezalca. Ta je bil težji od nje. Mogoče je zato mislila, da klin mora vzdržati. Klin, ki je imel za sabo že močan sunek, pa je bil razmajan.

Plezala je naprej mimo klina, vse višje in višje... Tam zgoraj nekje nad njo, morda samo še nekaj metrov, se je svet rahlo položil. Tam bi naredila novo varovališče in potegnila soplezalca za seboj čez previs...«

Toda še vedno je bila v previsu. Moči so jo jele zapuščati. Kaj vse ni poskusila, da je ne bi vrglo od stene, da bi zlezla čez previs, da bi rešila tovariša in sebe...«

Stena pa je bila neizprosna.

Plezala je brez besed, centimeter za centimetrom so prsti iskali oprimek, ki ga na zlizani skali ni bilo.

Ali je zaslutila tisti zadnji hip, kako se bo to s steno končalo?

Skrivnost je odnesla s seboj...«

Bila je preblizu zmage, bila je preblizu smrti, da bi lahko kaj rekla... za to ni imela časa...«

Omahnila je brez besed. Padala je mimo njega navzdol, poskušala jo je zadržati na tistem izpostavljenem stojišču, varovalni klin se je nenadoma izpulil — padala je naprej mimo njega, dokler ni treščila na plati pod previsom...«

Tam spodaj je obležala. Umirala je počasi, celi dve uri. Verjetno tisti večer ni več dočakala sončnega zahoda. Ura je bila šest navčer, ko je umolknila...«

Mogoče pa le ni mrtva, saj ni mogoče, da bi človek pri devetnajstih letih tako naglo umrl...«

Dušan mi je pravil tam spodaj v steni, da so od Robanove kmetije videli temne lise krvi na belih apnenčastih plateh.

Mar je izkravela?

Kaj neki je moral njen soplezalec doživljati v sebi tiste dolge ure strašnega molka...?«

Bil je le nekaj metrov nad njo, ni je videl, ni ji mogel pomagati. Bil je brez moči, ločil ju je previs... Lahko je slišal njene klice na pomoč, ki so vse bolj zamirali. Verjetno je takrat tudi umrla, ko je umolknila.

Pogledal sem zopet skozi okno. Zvezde so sijale, kot da se ni nič zgodilo.

Ena se je nenadoma utrgala, za seboj je za trenutek zapustila dolg svetel lok, ki je močno zažarel, naslednji hip pa že ugasnil... Ugasnila je zvezda, ugasnila, ker je zažarela. Sedaj drvi skozi vesolje. Umrla ne bo nikoli, saj zvezde ne umirajo, le spreminjajo se v tej svoji poti skozi vesolje življenja in smrti...

Te zvezde ne bom nikoli več videl, toda njen svetli lok mi bo ostal za vedno v spominu.

Napisano v Rušah 25. X. 1966.

zdele, da smo premajhni in premladi za namenjeno pot.

»No, boste že prišli. Saj so povsod ob poti znamenja. Rdeči krogi z belimi pikami vam bodo kazali, kod morate hoditi«, se nam je nasmihala prijazna krčmarica, ki se je razgledovala po trgu s praga gostilne.

Tukaj za mračnim zidovjem studeniškega samostana nas je objela senca mogočnih smrek. Tiho smo se vzpenjali po dobro shojeni poti. Morda je vsakemu od nas postajalo malce neprijetno, ker takšnega drevja nismo bili vajeni. A gotovo bi nobeden ne hotel priznati, da ga je nemara — strah.

»Glej, rdeči krog z belo piko!« je vzkliknil Vinko.

»Na oni smreki je še eden,« je pokazal bratranec Metod.

»Ahal! To so znamenja, o katerih je govorila krčmarica v trgu,« sem jim povedala.

Znamenja na drevesu so nam kazala pot vse do širje jase, ki leži precej visoko v hribih.

Na jasi seno še ni bilo pokošeno. Gosta drobna trava je valovila vlahnem vetru, ki je že posušil nočno roso. V žarkem jutranjem soncu so se sveštile cvetice najrazličnejših barv. Ves planinski travnik je bil kakor velikanska pisana preproga.

»Natrgajmo šopek za babico,« je predlagal Metod. Že se je sklonil k velikim modrim zvončnicam, kakršne na bregovih naše vasi niso rasle.

»Ne! Dotlej, ko bomo zopet doma, bi cvetje ovelno. Škoda bi ga bilo, če bi morali šopke zavreči,« sem mu rekla.

Prešli smo jaso in še preden smo vstopili zopet v goro, je Vinko obstal. Stisnil se je k meni in šepnil:

»Kaj pa je tisto?«

Pogledala sem v smer, ki jo je kazal z drobnim prstkom.

»Joj, sinal!« sem šepetaje vzkliknila.

Nikoli je še nisem videla. Poznala sem jo le iz ilustracij, v raznih knjigah. Tudi v moji prvi čitanki je bila.

»Kako je lepal« smo tiho občudovali vitko planinsko prebivalko. Verjetno je ugotovila našo navzočnost, kajti obrnila se je in izginila v grmovju, mi pa smo šli naprej v gozd.

Zopet je bilo okoli nas mogočno drevje. V krošnjah so žgoleli ptiči. Metod jih je z žvižganjem hotel oponašati.

»Saj ne znaš. Ptički žvižgajo lepše,« sem ga podražila.

»Dobro jutro nam vočijo,« je resno dejal bratec, gotovo se je spomnil na neko pesem, ki jo je babica včasih zapela.

MLADOST MINE, A SPOMINI OSTANEJO

Erna Starovašnik

»Na Boču so postavili stolp,« je šinila novica med ljudi.

Mladi iz vasi okoli Boča so hiteli, da si ogledajo planinsko pridobitev na lastne oči. Ko so se vráčali, kar niso mogli prehvaliti stolpa in razgleda.

Bilo mi je devet let. Poslušala sem njihovo hvalo z ustii in ušesi.

»Jaz bom tudi šla na stolp,« sem nekega dne odločno rekla babici, pri kateri sem živel.

»Kaj boš le, otroče, premajhno si za takšno pot,« je oporekala babica.

»Nič nisem premajhna, no, babica, naj grem,« sem pričela moledovati. Dobra starka me je imela rada. Ni torej čudno, da sem jo pregovarila. Toda z menoj sta hotela tudi brat in bratranec. Bratec pa je imel komaj šest let.

»Zgubili se boste. Zašli boste v gori,« nas je babica prepričevala.

A zmagala je otroška odločnost. Babica se je končno vdala. Celo popotnico nam je pripravila.

Vso noč pred odhodom sem nemirno spala, in ko je poletno sonce komaj vzhajalo, sem bila že pokonci. V trenutku sta bila tudi dečka zbujena. Težka rosa je ležala na mladi travi, ko smo bosi drobneli po klancu proti Studenicam. Ljudje so komaj vstajali, tako zgodaj je še bilo. Tu in tam se je kdo ozrl na popotničke in nas vprašal, kam gremo. Nato pa se je začudil; vsakemu se je

»Seveda, Vinkec. Dobro jutro nam voščijo in srečno pot nam želijo,« sem mu pritrdila.

»Pravijo, da živijo na Boču vile, škratje in gozdni mož,« je rekel Metod.

»Nekoč so menda res živel, sedaj pa jih ni več,« sem mu odgovorila. A skrivoma sem se ozirala na vse strani. Kar zdelo se mi je, da je kraj čisto pripraven za prebivališče teh pravljičnih bitij. Pred nami so se na skalni poti oglasili drsajoči koraki. Stisnili smo se drug k drugemu, ko se je izza grma prikazala postava sključenega starca. Iz zaraščenega obraza je pogledalo v nas dvoje svetlih oči. Izpod širokega klobuka so viseli sivi lasje. Na sključenem hrbtnu je tičala polna vreča. Spogledali smo se in vsi smo mislili, da je pred nami pravi, pravcati gozdni mož. V grlu me je stisnilo in plašno sem pozdravila:

»Dobro jutro!«

Starec je prijazno odzdravil in vprašal, kam gremo. »Korajžni ste, korajžni. Za takele majhne noge, kot so vaše, je pot kar dosti dolga,« je kimal, ko smo se razšli.

Gledali smo za njim in ugibali, če je nemara le bil pravi gorski mož.

Danes vem, da je bil reven hribovski bajtar, ki je nesel v mlin vrečico žita. Toda tedaj bi verjela vse drugo kakor to, saj se nam je zdel tako silno skrivenost.

Pot je bila vedno bolj strma. Tu in tam se je drevje razredčilo. Postajali smo in preko širokih krošenj občudovali svet, ki je bil pod nami.

Smejal smo se, ker so se nam zdeli ljudje na cesti v dolini majhni kot pičice, a živila in vozovi kot mravljе.

Vendar nismo postajali predolgo. Vsi trije smo žeeli biti čimprej na vrhu. Pri stolpu.

Obšli smo vasico pri Miklavžu. Lesene s slamom krite bajte nas niso mikale.

»Sedaj pa še zadnji breg, pa bomo na cilju,« sem vedela. Kar poleteli smo v hrib. Nihče izmed nas ni bil utrujen. Bose noge, vajene rose, bodičevja in večernih paš, vajene peščene ceste se na takile gorski poti pač niso utrudile.

Končno, končno smo obstali ob vznožju novega lesenega orjaka. Nam, ki smo bili vajeni nizkih vaških hiš, se je zdel stolp neznansko visok. Njegov vrh se je dvigal nad krošnje drevja. Zdelen se nam je, da sega prav do neba.

»Pojdimo gor!« se je opogumil Vinko, naš najmlajši in se pognal na stopnice.

Z Metodom sva stopila za njim. Toda že na prvi ploščadi je Metodu začel pešati pogum.

»Jaz rajši ne bi šel,« se je obiral.

»Hu, takšen zajec,« se je norčeval Vinko, ki je copotal že na ploščadi nad nama.

»Na vrhu bomo jedli,« sem rekla.

To je pomagalo. Čeprav nerad se je Metod vendarle vzpenjal za nama.

Tedaj nisem še nič vedela o vrtoglavici, o strahu pred višino. Sedaj vem, da se je bratranec tedaj krepko boril s tem strahom, ko nama je sledil. Mali Vinko vrtoglavice prav gotovo ni imel. V svojem kratkem življenju je to neštetokrat dokazal, saj so planine in strme skale postale njegov drugi dom. Na premnogih fotografijah sem ga trinajst ali štirinajst let kasneje videla ob skali med nebom in zemljo. Že sama misel, da bi bila na njegovem mestu, me je zgrozila.

Tudi tisti dan bi bil najbrž splezal na rob stolpa in gledal in plezel po ograji, če bi mu bila le dovolila.

Metod se je držal bolj v sredini stolpa, midva z bratrcem pa sva hodila ob ograji in na vse štiri strani občudovala svet pod nami.

»Glej, tam je Hošnica!« je bratec s pogledom poiskal domačo vas.

»Da. In naprej tamo bolj daleč je Slovenska Bistrica,« sem mu pokazala.

»Vidita, na ono stran je Celje,« je pokazal Metod, ki se je končno le opogumil in prišel k ograji. Bratranec je vedel, v kateri smeri mora iskati Celje. Tam je bil namreč doma. Pri nas je živel le o počitnicah.

S pogledi smo iskali Maribor in Ptuj. Občudovali smo široke gozdove proti Hrvatski. Strmeli smo v visoke gore na jugozapadu.

»Če bi imeli daljnogled! Joj, kako lepo bi videli in kako daleč,« je menil Metod.

»Prav do Amerike, kajne?« je vprašajoče pogledal bratec.

»Najbrž res,« sem menila in v svoji devetletni pameti celo verjela.

A tudi tako se nam je zdelen, da vidimo mnogo, mnogo sveta. Vsekakor več kot z domače češnje ali s slemena strehe, kamor smo na veliko babičino jezo tolkokrat splezali.

»Lačen sem,« se je spomnil Metod.

Posedli smo na ploščad. Vso pot nismo pomislili na hrano, a sedaj nam je popotnica resnično tehnika. Iz svojega šolskega cekarja sem izvlekla štruco kruha, steklenico čaja in kos klobase, tiste navadne, drobne. Kos je bil vsaj pol metra dolg. Dobra babica je v redu poskrbela za naše trebuščke.

Hlastno smo jedli in zdelen se nam je, da imamo najboljšo malico na svetu. Ko smo se odzeli s čajem, sem pospravila steklenico in ptič, v katerem smo imeli zavit kruh, nazaj v cekar.

Ugotovila sem, da je babica pustila na dnu cekarja moj zvezek. Pokazala sem ga dečkom.

»Daj zvezek sem, daj! Aviončke bom delal,« je stegnil roko Metod. Kmalu nato smo vsi trije spuščali bela letalca v veter.

Veter je plesal in se vrtinčil okoli vrha stolpa, da so naša letalca poletavala na vse strani.

»Joj, kako daleč letijo!« smo se čudili.

Naročali smo jim, naj ponesejo pozdrave teti v Celju, mami tja daleč na Bled, kjer je služila, pa še babici v Hošnici naj sporočijo, da smo na stolpu in nam je lepo. Saj bodo prej pri njej kakor mi. In zdela se nam je, da bela letalca plovejo prav tja, kamor jih naročamo.

Pretekli sta dve uri, morda še več, odkar smo bili na stolpu. Sonce se je nagnilo že precej čez poldan.

»Ilti moramo,« sem rekla.

»Oh, bodimo še malo,« sta želeta dečka.

No, pa smo bili še malo. Morda je bil ta »mal« dolg celo uro ali pa še več. A kdo bi mislil na čas, če je bil dan tako lep, razgled tako lep, čudovit, moj zvezek pa je imel sto listov in smo morali odposlati toliko pozdravov!

Končno pa smo se le morali odpraviti.

Še pred slovesom je Metod vdolbel v les stolpa naša imena z drobnim nožičkom. Mnogo imen je bilo že vsepovsod vrezanih. Mnogo oči je dotej že občudovalo lepotu domovine s stolpa na Boču. A tisti dan smo bili sami. Bil je delavnik, ko so ljudje delali. Tudi počitnice so bile, zato ni bilo nobenih šolarjev, ki so sicer prav tisto leto zaradi novega stolpa pogosto prirejali izlete na Boč.

Se zadnjič smo premerili mogočno leseno ogrdje od vznožja do vrha, nato smo se spustili navzdol. Vriskali smo, popevali in se smeiali. Le ko smo šli mimo Balunjače, smo postali tihi in mirni. Ozirali smo se v črno odprtino gore.

»Pravijo, da je Boč votel in da je voda v njem,« sem omenila.

»Pravijo, da so nekemu kmetu nekoč zašli v jamo voli in so potem mrtvo potegnili v Studenicah iz potoka,« se je spomnil Vinko neke dedkove bajke. »Kaj če še sedaj v tej votlini prebiva povodni mož?« je zašepetal Metod.

Pognali smo se navzdol, proti Miklavžu. Na nizki mehki travi je bila v hipu pozabljenia drobna bojazen. Katalili smo se navzdol, prevračali kozolce, dokler se nismo dokončno utrudili. Tudi sonce se je že nevarno približevalo obzorju. V gozdu je bilo že temno in oglašali so se nočni ptiči, ko smo stopali v dolino. V Studenicah so se že prižigale luči, ko smo hiteli skozi trg.

Pod cerkvijo svete Lucije smo srečali babico.

»Mrcine takšne, tako sem se bala za vas!« nam je rekla.

Uboga babica! Tako je bila v skrbeh za svoje »mrcine«, da nam je celo uro daleč pristopicala naproti.

»Kaj imate sedaj od tega vašega potepanja po gori?« je godnjala.

»O, kako je bilo lepo!« smo vzlikali in ji opisovali pretekli dan.

Poslušala nas je in ko je videla, kako zelo smo zadovoljni, se zaradi naše zakasnlosti ni več razburjala.

Ozrla sem se nazaj.

Izva Boča je vzhajala velika svetla luna. Temno se je risal obris stolpa v srebrnasto nebo. Za hip sem obstala. Bilo mi je, kakor da me od tam, z vrha Boča, pozdravlja ljub znanec.

ZAJEDA V ZDOLŠKI ŠKRBINI

France Ekar

Novpična zajeda je mikala že več navez. Tudi nekaj poskusov je že bilo. Vendar so jim objektivni pogoji stopili na pot.

V taki muhasti jeseni imaš že pravo srečo, če moreš stopiti v steno neodkritih težav, koder človeška noge še ni stopila, kjer ni klinov, ki bi kazali pot in podpirali moralno.

Na poti proti vstopu v steno od Češke koče preko Zgornjih Ravni se neprestano ozirava v temno zajedo, iščeva namišljene prehode, tudi zadnji, strmi ledeni svet naju ne premoti, da ne bi pogledala v vrhnji del zajede. Krajna poč — med steno in snegom je globoka več metrov. Odločiva se, da preskočiva na polico v steno. Posrečilo se je. Sva v vznožju stene. Visoko nad nama je velik, rumen odlom. Glavi zaščitiva s čelado in se vzpenjava diagonalno po policah navzgor. prideva do mokrih, algastih skal. Prehod iz njih gre skozi naravno okno. Na oni strani, na udobni terasi, je majhno melišče. Mokra sva, še bolj pa umazana. 20 m višje, tj. konec tega melišča, ob vpadnici zajede je vstop v zajedo. Gladka plošča. Tu zavrtava luknjo za svedrovec. Ko ga zabijeva, drži imenitno. Mišo stoji v stremenu in zabija naslednji klin. Vpne novo lestvico. Za nekaj metrov pridobi na višini.

Čeprav je videti enostavno, je v resnici previsno. Skala je mokra in sluzasta. Pleza prosto naprej. V kotu zabije klin, zabije še enega, vpenja streme. Z nogo stopa na prečko stremena. Ni še dodobra na njej, ko zaslišim rezki žvenket izruvanega klina, Mišo pa okoli 15 m v zraku nad mano. Skrčen se mi približuje. V desetinki sekunde čutim, slišim še troje potegov in žvenketov izruvanih klinov. Tedaj je Mišo s topim udarcem že ob meni. Na njegovih ustih sem videl bolestensk nasmehek.

Udarjen je v kolenu in obtolčene prste na roki ima. Na hlačah pa so šivi popolnoma popustili. Pa ni odnehal.

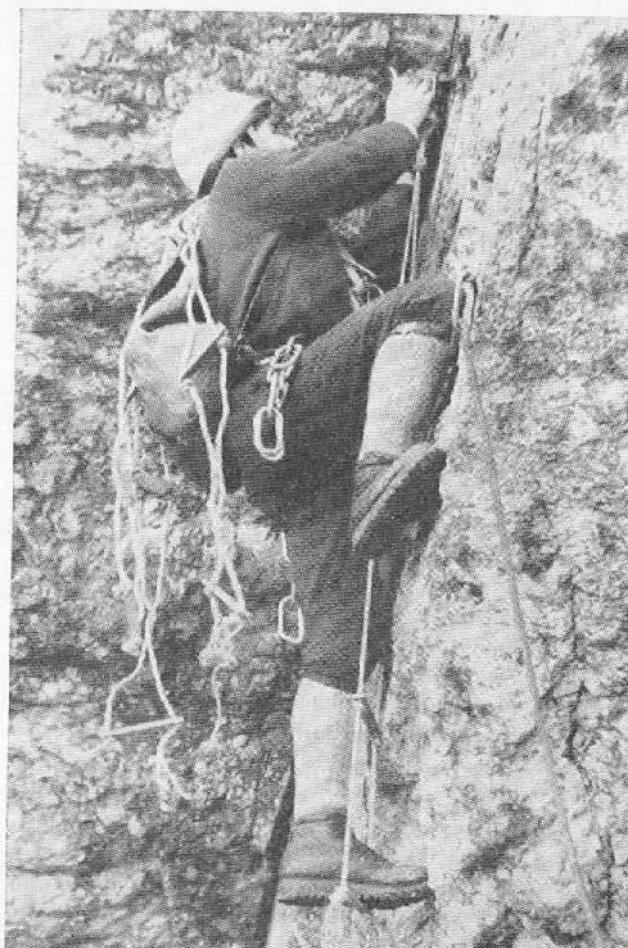
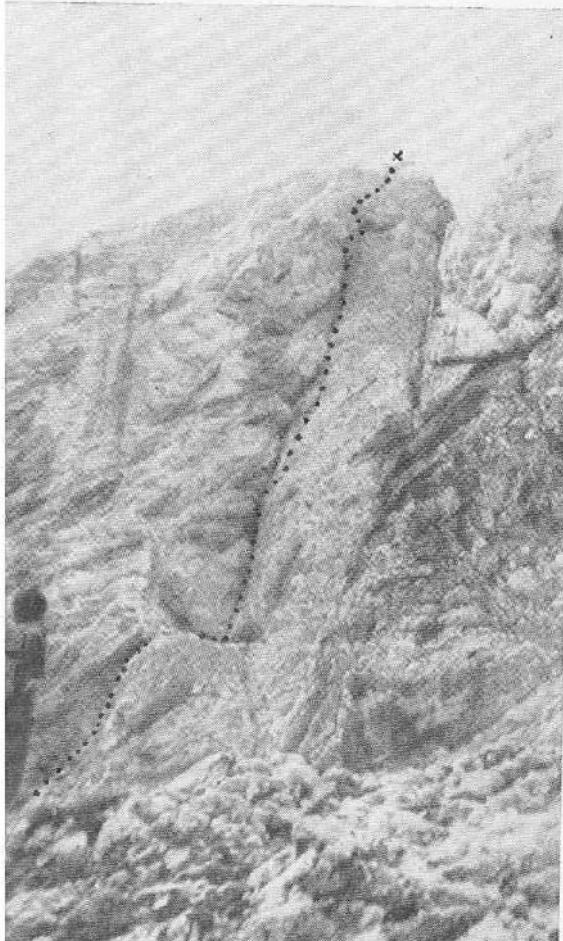
Spoprimem se s preplezanimi metri. Ni bilo lahko, niti en klin ni bil trden. Prostora na stojišču je komaj za dober čevalj. Kljub poškodbam je Mišo kaj kmalu ob meni. Iz kaj neugodnega

položaja me varuje. Na vrsti je kratka prečka, zanjo previs. Ko zabijem prvi, drugi klin, ko stojim v stremenih, opazim, kako klin, v katerem je vpeto eno streme, popušča. Ne zaupam nobenemu klinu več. Komaj čakam, da pride meter višje, da prosto izplezam v drugo votlino, kjer naj bi bilo udobnejše mesto za varovanje. Zabijem varovalni klin. Varujem. Spet sva skupaj. Istočasno se pripodi megla, začelo je deževati. Iz nahrbtnika potegnem sliko gornjega dela smeri. Pred sabo vidiva le nekaj metrov. Bolj »čaram« kot plezam nekajmetrsko prečnico. Nekaj metrov naprej na prečki je slabo stojišče. Tu se zasidram s tremi klini, ki so bolj tolažilni kot uporabni. Sedaj je že vsa skala mokra. Sva se pač privadila, saj sva se tudi do sedaj plazila po mokri, mastni zajedi. Od tega mesta splezca Mišo še raztežaj. Upava, da so težave

Med Zdolško Skrbino in Jezersko Kočno
... nova smer – po zajedi

V spodnjem delu smeri

Foto Fr. Ekar

popustile. Smer se je res nekoliko položila, tudi posebnih težav ni več ali pa sva se jih navadila. Megla je gosta, da bi jo rezal. V vrhnjem delu pride do izraza slika, ki nama omogoči, da otičava izhod. Po sliki je obhod zapore v levo mogoč in naravnnejši. Zaupava fotografiji. Ni naju prevarala. Na majhnem, topem razu nabreva vrv v zanke in po 15 metrih in 8 urah plezanja se znajdeva na poti Grintovec—Kočna.

Opis

Dostop: Iz Češke koče po poti na Zgornje Ravni, čez sneg in melišča na vpadnico rumenega odloma, vstop v steno in po lažjih policah desno navzgor v smeri zajede. Prestop skozi okno na melišče do vpadnice izrazite zajede. Tu je vstop v zajedo. 1 ura.

Vstop: Iz gornjega dela melišča v gladko ploščo (svedrovec). Po zajedi navzgor 20 m, V, (k, k),

do ozke votlinice. Štiri metre vodoravne prečnice v desno in čez previs, +V, (k, k), po zajedi v drugo votljino. V kotu votline prestop v steno in težavna prečnica (k, k), 12 m v desno na delikatno poličko in iz nje navzgor 15 m. Tu se svet položi. Smer poteka po zajedi naprej. Težavam in večjim zaporam se izmikaš v desno. Pod vrhom zajede je zapora in pod njo se odcepita dve polici. Po polici v levo in prestop v kamin. Iz njega po ravni polici v desno 20 m. Nato po lev strani navzgor in po položni rezini do vrha 30 m. Možic in pot Grintovec—Češka koča.

Sestop: Po markirani poti na Češko kočo 1 uro ali na Cojzovo kočo poldrugo uro.

Plezala: 16. oktobra 1966 Franci Ekar in Tomaž Jamnik.

Ocena: Spodnji del — V; v zgornjem delu III, mestoma IV; Višina smeri 350 m. Čas plezanja prvih plezalcev 8 ur (zaradi slabega vremena in padca).

DVA IZLETA

Tone Strojin

NA JAMNIK

Kako lep dan je bil. Nebo jasno kot ribje oko. Pa me je rdeči brzec ponesel do Kranja. Čez savski most, avto za avtom, pešec za pešcem. Hite v službo. Skozi Stražišče srečujem otroke. Hite v šolo. In jaz?

Srce vriska v meni. V objemu sončnega jutra uživam prosti soboto. Št. Jošt me vabi v zelenje. Po travnikih me boža rosa. Cerkvica sije na hribu. Zavijem po cesti v gozd. Ob cesti se belijo hłodi. Sédem. Le nekaj korakov stran gozdna temina in jutranji hlad. Nikogar ni mimo. Jutri, v nedeljo, bo na Joštu ljudi. Danes pa sem sam. Samota dobro de.

Pogled uhaja na sorško stran. Daljava žehti. Šmarna gora je skrita v čadu. Ob cestnem jarku se sklanja cestiar. Leta so izpila obraz. Sam je in dela v sončni naravi. Zavidam mu. Vročina, cestni prah kmalu spremene mnenje. Koraki škrtajo po pesku.

Srečujem spet šolarje. V drevju se skriva šola. Sredi gozda! Kje ste mestne šole? Za robom zavijem v strmino. Potoček klopoče spomine. Za cel teden, za leta nazaj. Na parobku gozda pridevam na jaso. V dalji se beli Triglav. Pod njim zelena pobočja Jelovice. Na gričih cerkvica. Pil bi ta razgled.

Pri gostišču vrh hriba potrkam. Punčka pravi, da so mama za hišo. Takoj pridejo. Na klopi pred hišo posedim. Sonce se upira v krošnje dreves. Še pisati moram, da ne bom lepote in svobode užival sam.

Okoli cerkve sami lepi pogledi. Kočna in Grintovec bleščita v snegu, njuno podnožje je vzela meglica. Pa moj Storžič. Južna grapa od vrha do gozda je še polna snega. Dobro se je spominjam. Pa ni tako huda, kot je videti iz daljave. Sončna pobočja Košute, še v snegu, zelena Dobrča, in na kraju kopasti očak Stol. Le poglej znance! Kot na sprejemu so, drug poleg druga. Na zapadu pa kuka Triglav in sosečina. V jutru niso videti tako daleč, kot so v resnici.

Oko išče svoj cilj. Sv. Mohor in Jamnik na zelenih gričkih se ponujata. Pa naj bosta moj današnji cilj.

Kolovoz zavije v gozd. Rdeče-bela očesca na bukvah so kažipot. Ena sama gozdna tišina. Pridem nad vasjo Javornik. Tik pod menoj hiše, polja v bregu. Nekje reže kosa. Pridnega kosca ne moti vročina. Pri Čepulah pridem na cesto. Valovje zelenih gričev se zgublja v Sorškem polju. Pri gostilni se cepijo pota. Škofja Loka 2 ½ — Šmohor 50 m. Cesta se prevesi desno v gozd. Zdaj sem do Mohorja sam.

Čez čas samotna hoja otopi misli. Borove iglice mehčajo korake. Pa me v smrekovem gozdu brez podrasti premaga posekano drevo ob poti. Požirek hladne studenčnice iz čutarice in še stopala iz čevljev. Joj, kakšno razkošje!

Poglej okrog! Sončni žarek se je ujel v pajčevino med smrekama, da se lesketa v svilnatih barvah. V pahljači dreves je odkril špranjo, da je obsvetil filigransko delo pajka, dokler se njegov pramen ne dotakne tal. Večno živo življenje na gozdnih tleh. Mravlje tekajo po njim znanih potih in gozd je poln brenčanja žuželk. Tako je navidez vse mirno, vse urejeno. Delavnik v gozdu!

Doljavo preteßejo zvoki sekire. Drevo bo padlo. Gozdna tišina utopi misli. Korak zastane na jasi. Ajdove njive okrog hiše. Otroci na pragu. S prsti v ustih strmē. Kako so ljubki in zdravi! Sopem po prašnem kolovozu mimo skedenja. Žvenket verige zmoti tišino. Dvoje parov oči se spogleda. Človek in pes. Pa nimam zlih namenov. Oba pozabiva na dogodek, on gre v drevesno senco, jaz v gozd. Na jasi pred vasjo Bezovnico je najlepši pogled na Storžič in Kamniške skupaj. Zapomnil si bom ta kraj.

Vas je moj kažipot. Kje v globeli so še kmetije? Kako le živijo pozimi? Na sredi vasi zavijem proti jugu. Noga kar sama zastavi pot. Do cerkvice sv. Mohorja sem namenjen. Pravijo, da je lepa razgledna točka. Še s sv. Jošta sem jo opazoval. Kmalu bom tam.

V cvetu najdem svoj prostor. Obrišem znojnjo čelo, Poldne je. Razgled! Ne bom ga opisoval. To je treba videti. Zanima me moja nadaljnja pot. Oko ceni razdalje, se upira v gorenjske lepote. Ko hitim proti zahodu, povprašam domačina. Pripoveduje, kot da so mi vsa pota znana. Morda čuti, da ljubim njegov dom, okolico, našo zemljico.

Kolovoz povede v gozd. Sekira je podrla drevesa in z njim rdeče-bele markacije. Preskočim potok. Spet me kolovoz povede do jase s kapelico. Na

izbira imam Dražgoše ali Kropo. Kam? Odločim se za Kropo. Jamnik me vabi.

Še hodim po gozdu. Svežina in tišina. Na parobku postanem, vasica pred menoj. Podblica piše na zemljevidu. Cerkvica sv. Primoža nad Jamnikom se že vidi.

Pridem do ceste. Vročina puhti iz belega peska. Čutim, da dobivam barvo. Ko pridem v primerno bližino, posnemam gorenjski prizor. Cerkvico s kozolci med drevjem. V ozadju pa gore, domače gore.

Moram skozi vas. Pri koritu namočim roke v vodo. Hlad prodira v telo. Pa samo za hip, da ne bo narobe. Končno pridem na greben, ki drži do cerkvice. Na severni strani sedem v travo. Koliko krajev na Gorenjskem je, kjer je še lepše? Gozdčki objemajo polja, vasice se blešče, ceste in železnice pletejo vezi. Most nad Peračico je pred teboj. Savsko strugo skriva gozd. In nad vsem tem. Lepe ste ve Karavanke! Dolgo strimim v dolino. Od takih krajev ni lahko jemati slovesa. Tudi za eno samo leto ne, čas, ta večni priganjalec človeka, terja svoje.

Kje je najboljši sestop? Ves dan sem hodil sam. Le lepotu narave me je vodila. Ali naj se iznerverim samemu sebi?

Potegne me v gozd. Pot je samotna, da se v miru sprehodim v dolino. Takoj za vasjo Njivico pridem na cesto. Ni prometna, to je še sreča. Pa saj je to le gozdna cesta.

Pri Besnici hočem videti slap Nemiljščice. Pri prvih hišah, kako moderne so, zavijem v levo nazaj v gozd.

Gostišče pri slalu je zaprto. Škoda. Piše, da je še pol ure do slapa. Toliko nimam časa. Do prve železniške postaje je daleč. V Podnartu čaka na vlak razred osmošolk. Vračajo se s šolske ekskurzije v Kropi. Imeli so majski dan v naravi.

Ko ugotovim, da so iz iste gimnazije kot jaz pred leti, smo v pogovoru. Kaj ne bi, saj je ta ali oni profesor še ostal. In s tem spomini, dogodivščine in nagajivščine.

Rdeči električni vlak drvi v večer. Storžič postaja rožnatordeč. In že se pokaže Šmarca gora z ljubljansko strani.

PO OBRONKIH POKLJUKE

Na obzorju se je rdečilo jutro. Jutranjik je česar veje smrek. Na trati nad domom je pozvanjala živila. V jedilnici še ni gostov. Vrste miz samevajo, bell prti dihajo jutranjo svežino, ki lije skozi odprtia okna. Slovesna tišina, rdeče preproge po stopniščih. Šport-hotel Pokljuka.

Kratkohlačnik smuknem v jedilnico. Trenutek, dva nikogar. V kuhinji nekaj zaropata. Pa smo brž zmenjeni za toplo hrano in kruh.

Potem me potopi gozd v zelenje. Kako ravna so debla smrek! Povsod sama svežina. Še kamen ob poti je opran.

Kako lep poklic mora biti gozdar. Vedno sem si želel to biti. Pa je življenje pokazalo drugače. Morda je bolje tako, z večjo radostjo obožujem gorski gozd.

Tišina utaplja misli. Pa se med drevjem razsveti modrina neba. Sonce sveti na pokljuške robeve in višje gori na sam Triglav. Kot mah mehki smrekovi gozdovi obkrožajo planino. Na njej planšarske hišice in gorenjska goved. Planina Javornik. Moram se ustaviti. Da fotografiram, da si v mislih postavim svoja planšarsko hišico na kraj, ki je mojemu okusu najljubši. V zadregi sem. Preveč gozdne lepote je tu. Živina je še mirna. Ne oblega jo še vročina in mrčes. Leži v sončni travi in prezvekuje. Le če se premakne katero grlo, zadoni kovinsko bronasti glas. Sicér ena sama tišina. Za živce. Po tej hrepeniš tam v daljni Ljubljani. Spomniš se razgovorov s strankami, pravnih nasvetov in pripovedovanja o človeški bedi na sodišču. Veselje do poklica mora biti tudi nekaj. Zakaj si sicer študiral?

Rdeče preproge duše korak, ko nosiš človeško zlo v spisih pod roko na sodno klap. Hodniki, hodniki, soba pri sobi. Kaj vse stori človeški um, da bi sortiral človeške napake po oddelkih, sobah in razpravnih dvoranah. Ti pa rešuj te-gobe in napake drugih. Izrezljano sodno pohištvo molči. Sodni tron je slovesen kot zastor. Klop za obtoženca je lesena, preprosta. In povsod ena sama uradna tišina. Nikjer zdravega življenja, še klop bolno zaječi, če sedeš nanjo. Kako le more uspevati fikus na hodniku?

Ni čuda, če ti spomin uide na gorske obronke. V zelenje, v svežino! Tu poleg mene se blesči trava v rosi. Biseri rose na travnih bilkah. Vir gozdne svežine. Tak počitek te prerodi. Sedel bi, če bi me jutranji hlad ne priganjal k hoji.

Šope dušikostega zelenja na pašniku zamenja smrekov gozd. Pajek prede med vejami. Sončni žarek odkrije njegovo stvarstvo mojim očem. Malo dalje v sončnem svitu plešejo žuželke. Igra mladosti v gozdnem jutru.

Nisem danes prvič tu. Bilo je že pred leti. Danes romam po teh poteh z isto vnemo. Ni reven, kdor je v tej tišini skril košček svoje osebne sreče.

Človek v naravi me je vedno mikal. Gorska pota so pota, na katerih spoznavaš življenje in srca. Tu se razgovori duša, najde ali ne najde odmev

v sopotnikovem srcu. Če ga najde, prijateljstvo drži. Kdor pa ne razume narave, ta ni nikoli razumel skrivnosti, ki jih plete in odkriva narava. Zato so tudi samotna pota nevidna bližina tistih, s katerimi si kdaj hodil uhojena ali neuhojena pota. Na takih potih mislim nanje. Skozi gozd se zareži bela cesta. Pa noge ne marajo zanjo. Ljubša mi je zvijugana gozdna pot. Še enkrat me zmoti delo človeških rok, zdaj električni daljnovod. Višje gori se prvič odpre pogled na zeleno prostranstvo Pokljuke in sredi njih na planino Javornik. Zadnji travnati breg požene vročino v lica in Blejska koča na Lipanci je pred menoj.

Večja soba je polna gostov, pa mi starejša oskrbnica ljubezni postreže v kuhinji, ki utegne biti tudi spalnica. Všeč mi je ta koča. Spominja še na pastirsko romantiko. Pa ni časa za poseданje. Za hlevom zavijem v breg. Široka steza me povede v rušje. Že začetek obeta poglede, ki jih je prej pokljuški gozd skrival vase. Vihar-niki ob poti niso pokljuške smreke. Slabi senčniki so. Vročina žehti iz rušja.

Pokljuški robovi so še samotni. Planinci sem le poredko zaidejo. Preveč vleče bližnji Triglav. Eden najlepših pogledov na Triglav in sosedstvo je s Pokljuke. Tu stoji visoko nad brezni Krme, ki s svojimi zelenicami sanjajo v dolini. Oko blodi po žlebeh in robovih do slovesnega prostranstva Rjavine, dokler se ne pomakne v narocje naše svete gore — Triglav. Snežišča sijojo iz meli, skalni oblaki pa samujejo pod oblaki. Vidiš kočo Planiko, pa ugibaš, kako mora biti zdaj v njej. So gostje, kakšni? Samotna pot teče dalje. Pozornost vzbujajo Draški vrhovi. Nenadoma jih zagledaš, pa so ti že domači. Ugibaš, kam drži pot, čeprav jo vedno vidiš sto metrov nad rušjem. Pokljuka ostaja zelena in skrivnostna pod teboj. Le planine kažejo na njej svoja očesa. Rudno polje. Ali nudi vojakom uteho šumeči gozd? Spomin obišče vojaška poto v primorskem brezpotju. Vesel si bil, če si ugledal zeleno drevce. Ali pa se spomin pomudi v hrvatski Posavini, v gostih hrastovih šumah v poletni pripeki in barjih na travnatih prostranstvih v jeseni.

Kjer pride pot najbližje do roba nad Krmo, se ustavim. Aparat v roke in na stojišče nad dolino. Škoda, Kepa, da v opoldanski pripeki nisi vidna za fotoemulzijo. Za oči si lepa od vrha, pa preko Dovjega, ki ga vidiš še tja do zelenic okoli Kovinarske koče. Rjava, tako prostrana si, da ne prideš vsa v zrklo fotoaparata. Širokokotnega objektiva pa nimam. Počakaj, drugič te ujamem vso! Kaj, v te grape bodo speljali Triglavskie žičnice? Seveda, čudež naše tehnike in tehn-

kracije. Tudi mi moramo imeti svoj Aiguille du Midi, svojo Zugspitze, svoj Lomnický Štit. Ali te bo škoda, Triglav! Naš boš pa le pozimi, ko boš še ta stari, težko prehoden.

Ne morem se odtrgati od pogledov, takšnih in drugačnih. V naravo in prihodnost. Za zdaj zmaga sedanjost in Bohinj je še daleč. Prvič zdaj pridem na melišče. Pooblači se in hladno zapihaj. Steza zavije na snežišče pa spet na melišče. Na sedlu buhne veter. Nekaj debelih kapelj štrkne vame. Hoja po ravnem kot v dolini Sedmerih jezer. Res, prav tako je. V kotanji se nabira voda in se zvija v toku. Ostri skalni vrhovi obdajajo dolino. Divje samoten kraj. Zaželim si počitka, še bolj razgleda.

Domišljija pričara divji zapad. Okolica ne varja predstave. Samo še čakaš, da se na obronkih prikažejo Komanči in da izza skal na dnu doline prižvižga krogla belega priseljanca.

Črni oblaki z juga še bolj pomračajo dolino. Napetost visi v zraku. Da le ne bo dežja...

Na skalni rob privede steza. Na levo drži pot na Viševnik, na desno v Vodnikovo kočo. Pod nogami zazija še mogočnejša dolina. Veter še ostreje žvižga okoli voglov in bohinjski jug vali še težje oblake. Kaže, da ne bo izbire. Uberem slalom po melišču navzdol. Med potjo se usuje ploha. Pelerina ven, da počepnem vanjo. Ne traja dolgo in zelenica na dnu doline me vabi. Ko pridem navzdol, poglej vraga v gorah! Od dežja sprani vrhovi se svetijo v soncu. Zadnji oblaki jadrajo čez Studorski preval. Krpa modrega neba gleda na samotno dolino.

Zgodi se, da na samotnih potih zaideš v kraj, ki se ti zdi znan. Stojiš in strmiš, pa nič ne veš. Morda si si ga naslikal v mladostni fantaziji, morda ti ga je pokazala knjiga otroških let, da ti ga je zdaj pokazalo in razkrilo neko nedeljsko popoldne. Tako stojiš in strmiš v svojo dolino, dokler ji sam pri sebi ne obljudiš na svidenje. Ne veš, kaj te privlači na njej. Morda občutek, da si tu tako neznansko sam in da je tvoja, kot je tvoj delovni kabinet v mestu. Morda ti okameneli mir vrhov okoli tebe vliva spoznanje večnosti in nedoumljivosti narave.

Tako strmiš v prepadne stene nad seboj, dokler se ti ne zahoče zelenih trat in nebeškega miru na planini Konjčici.

Pot je zaprodena in trudne noge jo obtožujejo. Počutiš se odpuščenega iz kotla gorskih vrhov in vrinjenega v naročje sančnih bohinjskih planin.

Ob prihodu na planino te pozdravljajo liske pačike. Brez pastirja. Voda žubori v koritu. Le zvonjenje oživlja tišino planine, ki se počasi zavija v senco popoldanskih obronkov.

Potem pot nima več vzpetin, dokler se za travnatim robom ne prikaže Uskovnica. Pravljica. Valovita trata, hišice, v ozadju in ospredju pa gore, redka drevesa. Bohinjske gore. In sonce, ki sveti od jutra do večera. To je Uskovnica. Mojemu srcu bo vedno ljuba. Videl sem jo v sončnih jutrih in večerih, v jesenskem zlatu, pa tudi v dneh, ko romo zima v goste. Gledal sem jo v lepoti poletja in v predzimski samoti.

Noge usmerijo korak v planinski dom. Lep je in spremenjen od lanskega leta. Povečujejo ga. Še obisk pri Martinu in njegovi hišici. Znanca sva. Še izleta v Visoke Tatre.

Pa pride čas, ko ura pokaže pot v dolino.

Glej ga spaka, tudi huda ura se bliža, le kje si je pot vzela črnjava? Martin še pokaže bližnjico: »Kar ob drogovih pojdi, po kolovozu je dlje.« Znoj obliva čelo. Soporno je. Umijem si znojno lice pri studencu ob poti. Na planini Blatca me že hudo prigarja huda ura. Kako rad bi se pomudil! Pri starem pastirju v očrneli bajti pod orchi. Zagor v dolino me požene v gozd. Na koncu gozda nad Staro Fužino se ulije. Pa kako! Pred mano na kolovozu nastaja potok.

Ne ustavim se v vasi, ker sem preveč moker. Tudi gostilna Mihovec s staro lajno me ne zvabi. Pa bi čaj z rumom močno prijal. Tudi s časom sem na tesnem. Asfaltna cesta proti Sv. Janezu postane zame atletska steza.

Že sem pri kopališču. Cerkvica sv. Janeza in s tem avtobusna postaja je tu. Narasla voda pod mostom buči. Mize in stoli pred hotelom so prazni. Pa se odpre nebo nad Komino. Sončni žarek se prelomi na jezerski gladini. Huda ura je mimo.

Jezero spet sanja v sončni lepoti. Na vejah se bleše kaplje. Ko pripelje avtobus, iz asfalta vre sopara.

Bohinj po nevihti.

člankovih oči, ki jih vsebujejo na povezavi s podjetjem v Brdih. Očitno je nekaj časa, da je bilo vseeno, da je bil pomladinček v tem času v skoraj vseh pogledih vreden.

BRDA, BRDA ...

Ludvik Zorzut

1. Pomladin in Postarín se sprehajata po Brdih

Na višnjevskem bregu sta se srečala dva večna nasprotnika, enemu smo rekli Pomladin, drugemu Postarín, pogledala sta se smejé nekam križem, kakor da ne marata hoditi skupaj, pa sta si le iz navade vsaj vočila dober-dan. Kam, kam je veseli Pomladin ustavljal živahnega Postarína, tam takó hitite kakor moja ptička briharca, ki čez brieh, brieh, brieh frli in ne ve, kje bi se vsela, odpočijte se, glejte moj mändelnov, bresk-

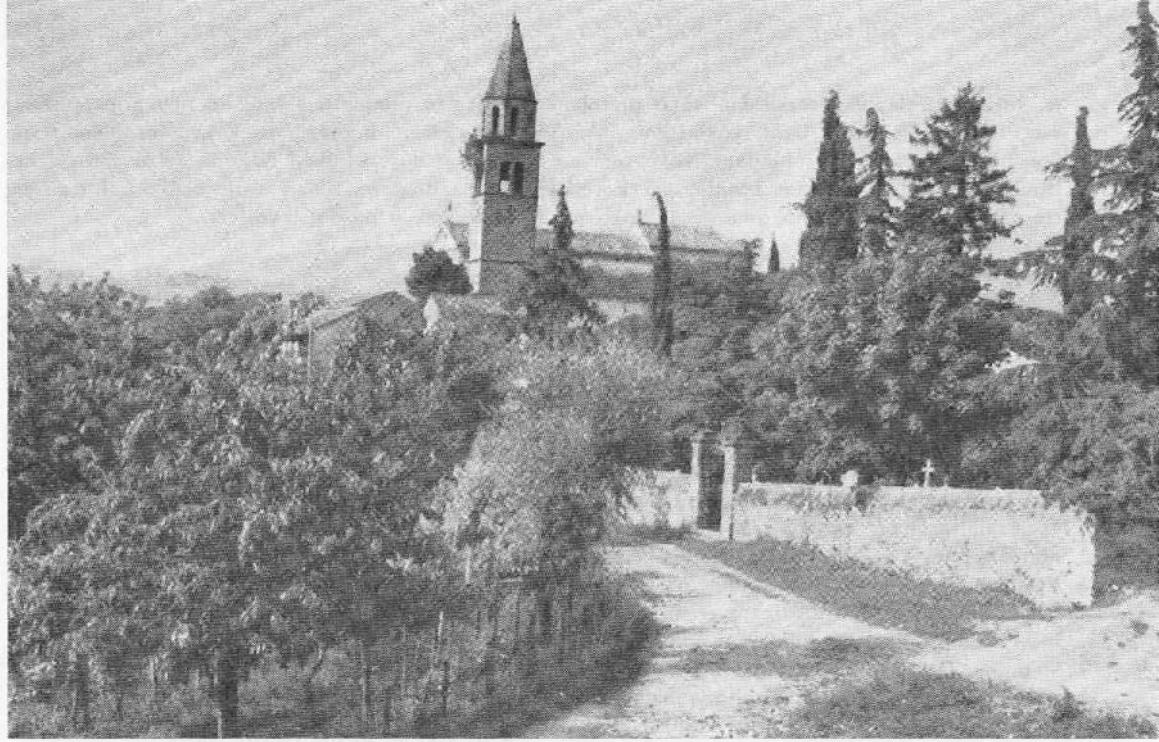
Pesnik dr. Alojzij Gradnik doma v Medani, drugi od desne na skrajni lev L. Zorzut

vin, češnjev cvet, ponúhajte ga, vsrkajte med, vonj vaših mladih dni, kaj zdihávate kot Jeruzalemki Jeremija. Moja cvetoča nevesta Pomlad je in Brdih, jaz njen ženin, z nami vsi svatje, mladostni Brici in Brike, vi nam boste starešina!

Veš, ti nezreli, brezskrbni Pomladin, mu je dopovedoval resni, izkušeni Postarín, ko so ga leteči cveti pobožali, veš, da jaz spoštljivo obhajam letos že petinsedemdesetletno pomlad, da sem na svojih pisanih življenjskih potéh trgal sončne in senčne rože, bele in črne trne, svilnate óčnice, módre svišče in bodeče neže, bridke arnike in jih sedaj vse povijam v grenkosladke spomine? Ali si sploh kedaj filozofiral o starosti in kakšno mnenje imaš pravzaprav o nas starešinah, menda ne takega, kakor so ga imeli sicer globoki mislici, recimo, kar je v Goethcjem Faustu neki Baccalaureus dejal starcem: Am besten wärs, euch zeitig todzuschlagen, to se pravi — najbolje bi bilo jih pravočasno do smrti pobiti. Tudi filozof Fichte se je baje nekoč enako izrazil, morda je imel predhodnike takega pojmovanja v zgodnji rimski dobi, v kateri se bere izrek: Sexagenarios de ponte! Šestdesetletnike je treba vrci z mosta, jih pahniti v reko, kjer naj potonejo, da se skupnost odkriža nekoristnih jedcev. Mileyše tolmačenje starega gesla pravi, da je treba šestdesetletnike spraviti s poveljniškega mosta na ladji. V Perziji se še danes dogaja, da bolnika, trajno nesposobnega za delo, kaj često doleti, da ga kdo sune z mosta v deroče valove, kjer doživi edinstveno doživetje — smrt. Poslušaš Pomladin, kam mečeš oči? Sevè, mlada šoferka z milecento je švignila mimo! Ampak to, to, da ti pride še dični slovenski pripovednik in ti v leposlovnih črticah govorиш o šestdesetletnem starčku! Zgrabil bi ga za vrat in njega trešil de ponte. Ta pisatelj gotovo ni bil v Brdih in ta starček gotovo ni bil briškega néktarja. Eno ti pravim, da so starešine in to smo mi lahko stari po letih, nikdar pa po željah za delo, po idealnih pesniških stremljenjih, snovanjih, načrtih, ustvaritvah.

Mladenč ste še, mlađenič, modri Postarín, ga je bodril sodobni Pomladin, ki mu ni treba, da razume nemščino, latinščino, filozofiranje, pač do smrti bomo živelji, a vedite, da smo prav od vas starešine podedovali mnoge dobrine, ki nam podaljšujejo, poplemenijo lepo življenje kakor recimo zdravo planinstvo, razgledni turizem, krepostni šport. Smo res motorna mladina, pa tudi fizična. Ne bojte se, vi skeptični Postarín, našo sedanje motorno pesem bomo že enkrat izpeli. Zdaj dovolite, dragi starosta, da vas popeljem na ta grič, ki mu rečemo Mejník, na njem

Biljana

Foto V. Bavdaž

Panorama z Dobrovskega grdu

je briški razglednik, razkožem vam prerojeni svet: Glejte jih, naša Brda, kakó sem jih jaz pomladil od Vrhovlja do Medane, kako sem jim iztrebil že odslužene stare brajde, jim posekal staro drevje, prezaraščeno grmovje in take navlake, jím uravnaval novine, to je nove vinograde in breskvine nasade, speljal nove poljske ozare, le poglejte jih, kako so zdaj zadihala več prostega zrakú, zajela več svetlobe, kakó so spremenila svoj nekdanji pretirani nališpani kič v sedanje čednejše negovanjo, gladko obličeje in se ponosno zazrla doli v sosedno furlansko ravan. Poprej so se trte dušile med gostim sadnim drevjem in so se veje opletale s trsje. Ali obdržati brajde v zastarelem obdelovanju ali ustvariti kompleks — je bil problem novega sistema. Udarništvo, norme, obhove — je bil pogon kmetijskih zadruž. Večja proizvodnja in višja kvaliteta, — je bilo geslo. Rebula, merlot, tokaj, zraven še malvazija, laški rizling, pinot je bil klic vinogradnikov in kletarjev. Domači in inozemski trg z razstavami — je bil dalekovidni program proizvajalcev. Oblodarjeni žlahtni sadovi, zlate kapljice Brd se spajajo s prirodnno lepoto, kakor da sta zemlja in sad eno bistvo, eno telo.

V vznesenih, res v izbranih besedah znaš podajati svoje novotarije, ti naučeni Pomladin, kakor novator, mu je priznaval maloverni Postarin, vem, takó so te naučili govoriti v novih znanstvenih terminih, v zvenečih tujih izrazih, v visokih superlativnih krialicah. A ni takó, kakor ti hočeš z novimi sistemi, kompleksi, reformami, novinami vkljesati Brdom novo, drugačno obličeje, nasprotno je res, da ravno te spremembe so iznakanile njih nekdanjo opevano podobo v golote, rjavine in jim vzele stari okras, ravno tako kakor nova ženska moda, ki je našim Brikam vzela zlate ponkapéte, zdaj pravite broške, zlate kordone ali verižice, zlate rčine ali uhane, ki so jih tako rade nosile naše ženske, pa še rinke, zdaj že muzejske starinske predmety, umetnine. Nekoč so se Brda počutila tako razkošno, bahavo pod širokim, z večbarvnimi vezeninami stkanim zelenim plaščem, razpetim med Korado in Krminsko goro, med rečico Idrijo in Sočo. Njih črešnje na gričkih so blestele kot cvetoče briške neveste v hrcencem pričakovanju, da zanosijo obilen sladki sad. Ob cestah so delali senco dišeči grmi in nas polnili z opojnimi vonjavami in smo z njih obirali robidnice, drnole in take jogade. Le priznaj — koliko črešnjevih, hruškinih, marelčnih dreves pa še zraven koliko lip in kostanjev ste izrili, da se že oglaša kriza po njih! Nekoč so nas vprašali, ali so Brda ali so Slovenske gorice lepše? Rekli so nam, da so Brda, vendar, da imajo Slovenske

gorice to prednost, ker so na njih pripete smrekove, jelkine, borove hoste kot vedno zelene oaze. Do dna duše užaljeni Postarin se je ozrl na nedolžne bregove, izlil je svojo briško bol v pesem obtožnico in preklel buldizer:

*Rjoveč
je prilomastil zmaj. Krvnik zakleti
njej, njej zemlji sveti
zaril v srce strupeno je bodalo,
da kriknila vsa v ranah je odprtih.
Po trtah, črešnjah, breskvah, smokvah
strtih
je zrla ničlo: vse je mrtvo obležalo.*

*Se zemlja v krčih zvila je,
se zemlja prelomila je,
ji je iztekla črna kri.
Se lemež se kadri
hropec.
Bila je brajda,
ni je več.*

*Kraj nje otroci z materjo stojajo
an bridle točijo souzā.
Kdo brajdo je raztrgal brez srcā?
Kdo spil je naših starih znoj?
Joj! Joj!
Vse za kompleks? Po Brdih se podi, reži.
Hudič, kdo si?
Buldizer!
Zver!*

Samosvoji Pomladin ni čustoval s sentimentalnim starinoslovcem, preveč udarjenim na srčne slabosti, poveličeval je raje novozarodni kompleks, nov rentabilnejši sistem. Glejte, tam doli, mu je kazal, glejte jo, vinsko klet, ki se sonči v senci Dóbrovskega gradu. Nekoč ste ga slavili: Stoji, stoji tam sredi Brd, oj vinska klet! Leta 1957 je bila zgrajena, v osrčju vinogradniškega področja, moderna, štiristopetdeset vagonška predelovalna klet s podzemskimi vinskimi dvornami, najsodobnejšo, kletarsko opremo. Sila vinske kleti priteguje neizogibno kooperacijo v kmetijstvu, povezanost zasebne z družbeno proizvodnjo in to sodelovanje je vedno tesneje. Zastrela miselnost zasebnega vinogradništva se bo preobrazila, so že premočni novogospodarski vplivi. Vaše priljubljene samostojne kmetije, zlasti v Gorenjih Brdih se že težko vzdržujejo, nekatere delajo sramoto, celo ob cestah. Menjali boste svojo miselnost, neverni postarinski Tomaž. Kdo zaustavi pogon kleti, kdo izmeri rast kompleksu in od briških kmetov kdo odnese sam prvo nagrado, odlikovanje, premijo zlate rebule, kakor smo mi na gospodarskem razstavišču v Ljubljani, in še zlate medalje na inozemskih razstavah? Kaj zdaj požirate sline in skomine góltate, vi trmastí zakosteneli Postarin?

In se je zravnal samozavestni Pomladin, razširil roke in zamaknjen kot v ekstazi si dal duška v slavospevu kompleksu:

*Je vtihnil v bregu pod vasjó
klopot brnečega motorja.*

*Razgáljena, zrigóvana te zemlje skorja
se je zagnala k soncu pod nebo
v kompleksu silnem, grozni goličavi.
Joj, na telesu lepem — madež rjavil!
Je ptička bregarca začudena strmela,
da vejce našla ni, kam bi se vsela.*

*A duhu časa zemlja se je vdala.
In če so nádno ostri šli vetrovi
in če je nádno davi slanca pala,
se tudi ona pokorila je obnovi.*

*Se rjávi madež danes zlil je,
se s trtjem mladim, drevjem mladim ves
pokril je.*

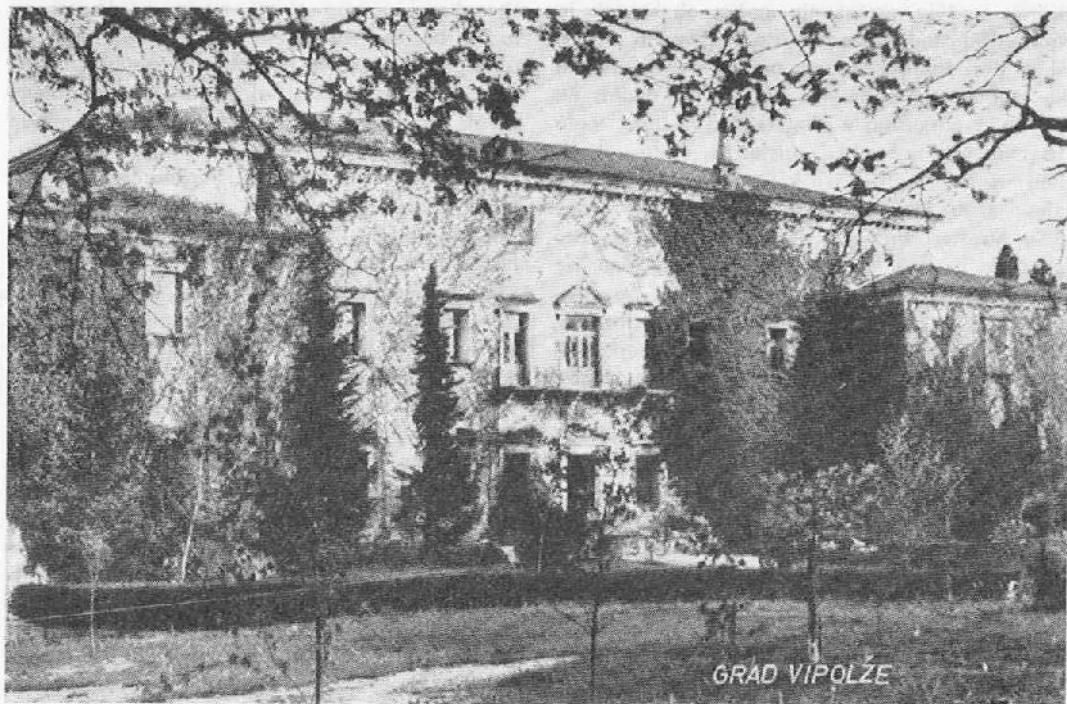
*Strmte! Sivarnost je! Ni tu utvar:
Je zablestel kompleks v zeleni čar!*

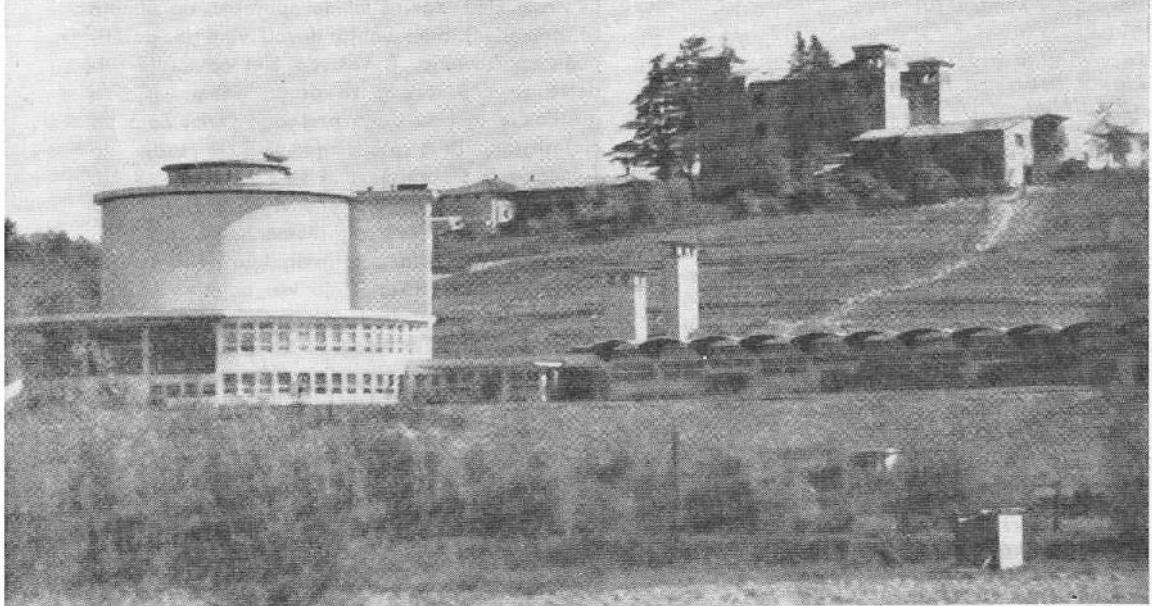
*Udarniki, otroci brajd nekdaj,
kam zdaj, kam zdaj ve čete milade?
O, le završkajte skoz vaše vinograde.
V sodobni kleti tam, ne grajski več,
tam pod oboki
šumijo, slišite, kipijo vinotoki.
Kompleks — vse v tvojo rast!
Za ljudstva — last!*

Vse bolj zamišljeni Postarin je poslušal to njemu znano, že večkrat zapisano zgodbo o kompleksu in vinski kleti. Zdi se mi, je oporekal, da nimajo še prekaljeni Brici vanjo dovolj vere in posebnega spoštovanja. Ti veš, da klet odkupuje predelke za eno, proda za drugo precej višjo, a gostilničar toči za tretjo pretirano ceno. Zato pa motorizirani Brici prevažajo vino in sadje po Tolminskem, Gorenjskem in še v Ljubljano, Reko, Celje. Briki znosijo flaškone vina, žganja in na čestelcah tj. na košarah plemenitega sadja po hribovskih vaseh in gorenjskih letoviščih. To jim leži v krvi, da prekupejo vse poletje. Izredna podjetnost! Potem je tu za moje vrste ljudi še nekaj drugega. Ob tej vinski kleti, ki ji ne odrekamo zadružne prednosti sicer z bogve kolikimi bremeni in težavami, izgublja briška trgatev svoj glavni lepi čar. Vsa trgatev je danes tehnilizirana, v tehtanju, številkah, statistikah, materializirana brez duše. Kakšo so nekoč odmevale in vriskale brajde po hribčkih in bregéh, ko ni bilo današnjega blagostanja. Ubrana domača pesem je razveseljevala trgače z enega na drugi breg, kakor da so se med seboj pojoč pogovarjali. Na večer je zaživila klet, zahreščala harmonika. Zdaj pa ti pribrišni mrzli traktori, pobere grozdje ali pa po ceveh s črpalko napolni posodo z

Stari grad v Vipolžah

Foto I. Reya

Levo vinska klet na Dobrovem, desno Dóbrovski grad

Foto V. Bavdž

moštom in odpelje. S tem je trgatev pri kraju. Kam je splahnela pesem zorečega grozja, prešerna beseda po starih velbanih kleteh ob maščenju grzdúja, pretakanju mošta, ob kipenju in vretju, radostnem klopotanju na žuborečih pilkah, ki je najžlahtnejša pesem matere — jagode? In ko svet Martin napravi kanogalilejski čudež, ali ni vinska poskušnja v kmetski kleti iz stare, malo že okrnjene buče bolj pristna v cvetu rébule, bolj naravna, bolj briška kot pa po cevih potegnjeno tisto filtrirano, cepljeno, tipizirano vino? Res, nekateri Brici so slabi kletarji in je zato prav, da že mošt oddajo zadružni kleti, kakor pa da bi jim pozneje vino dišalo po mufi, po plesnivi posodi, ki je sicer Kranjci niti ne poznajo, ali v poletje šlo na cik, vendar so še stari, naši dobri znanci, vinski bratci, ki znajo mojstrsko preliti mošt v zlate cekine, da se zaiskrijo ob jutranji in večerni zarji. Le poglejte Kranjce, ki radi zaidejo v Brda, kakó cmokajo v globokih požirkih in se zibljejo po kmetskih kleteh! Ni lepše pesmi jeseni v Brdih, kot je pojoča klet. Naš pesnik Gradnik pa je vložil v verze — pojčo kri!

Dobrovoljni Pomladín mu je v marsičem pritrjeval, vendar kdo se bo zoperstavljal toku in duhu časa? Tudi v teh vaših pojčih kleteh, mu je odpiral rano, bo počasi izumrla tista pesem, ki

jo danes poznate le še vi stari. Ne opazujete obnovljenih hiš, hlevov, ne vidite po vseh hišah štedilnikov, hladilnikov, pralnih strojev in ne slišite skoraj povsod pesmi, novic, predavanj po radiju in televiziji? Vaša stara ognjišča, ki jih tako poveličujete, so končala v muzejih. Kar признаjte, Bricem se še ni takó dobro godilo. Potem, dragi starešina Postarín, saj okušate menda sami, da je po vseh briških vaséh speljan edinstven vodovod iz Soče pri Plaveh čez Vrhovlje, ki ga poprej nista zgradili ne Avstrija ne Italija. Mi smo zasuli tiste vaše nikdar čiste mlake pri hišah. Poleg tega sveti električna luč vsem vensem in hišam do zadnjih kotov gornjih naselij, do Kožbane, do Gluhega Vrhovlja. Še asfaltirano cesto imamo od Plaví do Dobrovega, zdaj že do Neblega in jo bomo imeli asfaltirano še kam drugam. Kaj bi še radi?

Modri molčeči Postarín je bil tudi ponosen na te sodobne pridobitve, saj jih je tudi nekajkrat omenjal v zapisih. Toda — ti enostranski Pomladín — ga je prikel za rokav, povej mi, ali si kdaj pogledal po vaških gasah in gétih, z gnojnico díšečih, po napol razpadlih hramih, razvalinah, ki zijojo še izpred prve vojne, da delajo porazen kontrast, če primerjamo to groblje z bližnjimi lepotami pod vasjó, no, ali si že kdaj to pogledal? Ponekod po vasicah, recimo v Nóznom, v

Medana

Foto V. Bačvarž

Bélem, v Slavčkah, Podpózniku je zmrlo skoro vse življenje, opuščeni so kmetski hrami z odprtimi vratimi, pogašenimi ognjišči, z razdrtilimi podi, s preraslimi koprivami, da se nam milo strí, ko mimo gremo in da bi se zjokali. Odšli so povečini vsi domači kmetje na Kóprščino prevzemati in obdelovati tujo zemljo, morda rodovitnejšo, istrsko, ki so jo zapustili italijanski begunci — esuli imenovani. Ni jim bilo tega treba ne Bricem in ne esulom. Ali ne bi bilo bolj naravno, če bi ti Istrani ostali in še vedno ohranili svoje Italijanstvo, kot pa da so šli si graditi novih stanovišč dol in Sesljantu ob obali na Tržaškem in na Rojah pri stari Gorici? Bridka zamenjava!

Obdelovati težko briško zemljo, opočno, lápono, malo ilovnato, ki prija trtam, je bilo vedno naporano razorati jo s pari valov in jo potem še s pikoni in šubljami rahljati. Buldižér, traktor, brana jo prevračajo, drobijo, res hvalevredno, mnogo truda in znoja prihranijo Bricem, vendar so končno le pridne kmečke roke tiste neizčrpane delovne sile, da obrežejo solzeče se trte, jih okopljejo, le poškropijo jih ponekod z motorno škropilnico, poberejo do vseh vrhnh vej črešnje, hruške, slive, smokve, z veliko spretnostjo in opreznostjo breske, grozdje, pokosijo strmce, laze, kamor kosilnice ne sežejo. Brici so še vedno pravi garči. Dolinke se branijo priti za neveste

v Brda in izbirajo rade nekmečke ženine. Zato pa dolinci se kaj radi oženijo z Brikami, ki so pitune, da jih vsi hvalijo. Ena Brika v vasi, ena figura v brajdi.

Neugnani Postarín je še dolgo vrtal. Ti je znano, samohvalni Pomladín, je silil vanj, da morajo potprežljivi Brici škropiti trte po štirikrat, petkrat z dragim vedirolom, po slovensko z modro galico, da morajo škropiti breske, črešnje z nekimi zelenimi strupi, zraven namazati debla z nekimi smolami, pa še mrtavske glave nanje postaviti v strašilo in zagrozitev črvom, muham, metuljem, zalegi in ljudem? — A kaj rečeš na to? Molčiš? In veš, da od teh stupov umirajo naše mile ptice pevke, da je vedno manj slišati slavcev, kukavce, kósov, pénic, vug, seniček, lisčekov, šojo! Krilati ptičji zbor nima več tistih glasnih, veselih jutranjic kot nekdaj, a slavci bolj malo tistih ljubavnih serenad. Ti zaljubljeni Pomladín in vsi tvoji bi že morali kaj drugega iznajti in ne samó vseh vrst teh maž!

Kaj pa vi druži starinci, mu je zabrusil že nestrpi Pomladín, ali niste lovili ptičev po tézah, po nalašč napravljenih gozdicih, na blščade, po slovensko limanice in jih potem doma cvrli? Kdo je bolj uničeval ptičji rod? — A, kaj rečete na to? Še pesnik Gradnik nam je o tem pravil.

Na kaj si se spravil, nevedni domišljavi Pomladín, ga je zavračal razsodni Postarín, na nekdanji nedolžni ptičji lov v jeseni, ne pa na vaš sedanji na divjačino, ko vas je več lovcev kot vseh zajev in fazanov skupaj. Poglej raje na naš briški rod, ki komaj da še raste. Kljub vsem vašim tehničnim napredkom ni zemlja tista, ki prižema nase svoje sinove in jim daje življenjskega veselja, ljubezni domače grude. Bližnjim tovarnam, cementarni, tovarni salonita v Anhovem, podjetju Žica v Kanalu in Plavéh žrtvujejo naši moški in ženske svoje zmožnosti in telesne energije. In kaj so si v zadnjem času še izmislile te iznajdljive Brike? Zahajajo še v tovarne stolic dol v furlanski Manzano kot za nekák priboljšek.

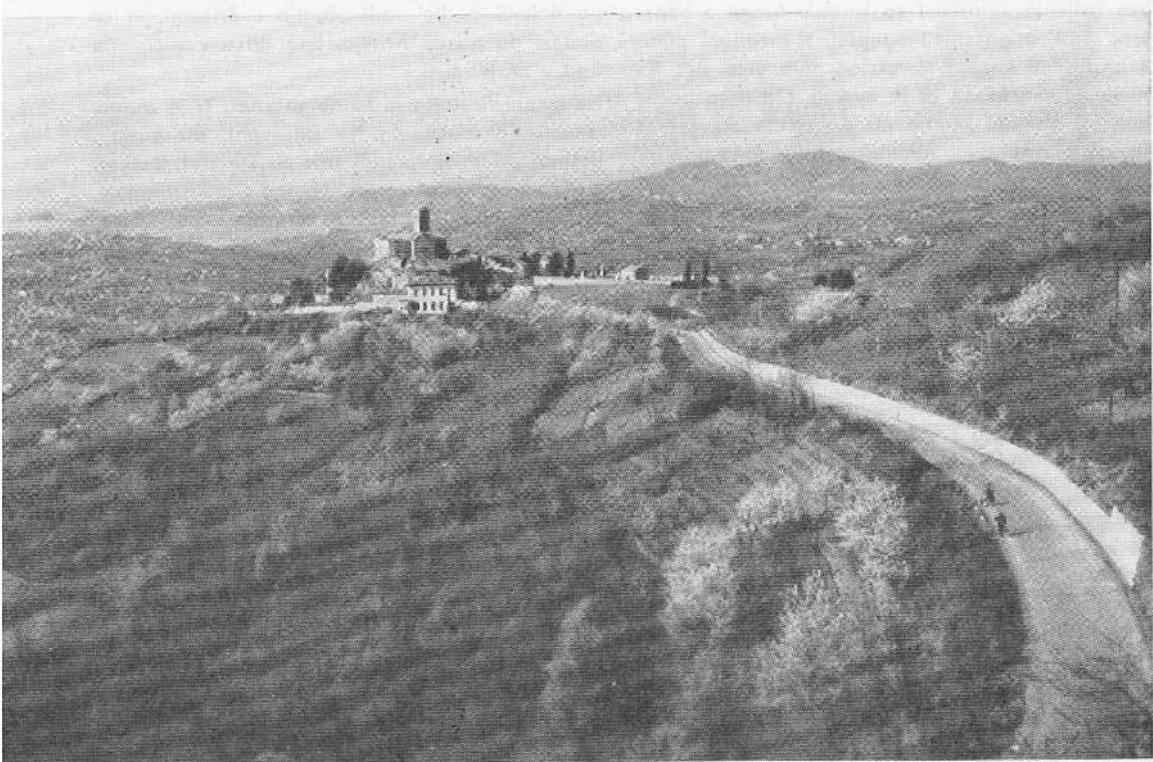
Za Avstrije in Italije v Brdih so se komaj triješirje delavci znašli v tovarnah, ko je bilo Bricev okroglo petnajstisoč na sedanjem jugoslovenskem področju Brd, danes jih prevažajo v Anhovo delavski avtobusi trikrat dnevno, slišši, trikrat dnevno, ko je na istem področju sedaj komaj sedemtisoč briških rojakov! Zavedaj se, ti samski Pomladín in tvoji mladinci — snubači, da je družina še vedno prva celica. Že pravijo, da se

porodi več avtov kot otrok in da fičko rodí milcento, ta še traktor in traktor še kamion. Porrájaj, vzrejaj, pomlájaj, pomnóži rod obmejnih Bricev! Seveda, Brici se marrajo, da čimveč pridobijo, potem pa se bahajo, kaj vse so prinesli k hiši, kaj vse lahko pokažejo? Toda vkljub vsem tehničnim napredkom, pravim, bo treba le enkrat glasno povedati, da so pripravili mnogo modernih reči, a da na policah ni najti nobenih knjig, da sploh z redkimi izjemami Brici ne berejo in ne berejo knjig. Imeli so nekoč bralna, pevska društva: »briški jez«, »lipa«, »slavca«, »skalo«, »obmejni zvon«, narodni tabor, stoletnica briškega tabora bo leta 1969. Nekoč so se fantje prijeli pod roke in pojoč proti vasi šli, z dekleti prirejali veselice, danes jih motorizacija razkropi bogvekam in podlì na izlete, da so vasi ob nedeljah prazne, dolgočasne, le zvečer se parkimi prostori pred zadružnim domom v Medani in na Humu pôlnijo s številnimi vozili iz vseh Brd in iz bližnje Furlanije, kajti vaša mladina si je zapisala na čelo: avto, kino, ples.

Sodobni nekompromisni Pomladín, ki se ne razume na filozofiranje niti ne pozna domače zgodovine, je razkačen poslušal dolgo pridigo častit-

Šmartno v Brdih

Foto V. Bavdaž

ljive starosti in se razvnel. Veste kaj, se je znesel nad nepomirljivim Postarinom, z vami sploh ni mogoče razpravljati, ker se ne znajdete v našem duhu, seveda samó enkrat je bilo vse dobro, samó enkrat je bilo vse lepo, samo v starih časih je bilo vse prav, vse drugače kot sedaj, da zdaj je vse narobe, vse prevrženo, ja — da je vse zakleto. Hudiča — s starinci peči kostanj, je ta zadnja.

Ne boš, ti mlečnozobi Pomladín, žalil starega človeka, je glasno vpil vanj užaljeni Postarín, sploh vi druži ne znate spoštovati starih, izkušenih, izobraženih ljudi, čakate, da se vam mi najprej poklonimo, nas kličete le takrat, ko nas potrebujete, za kar vi ne znate. Kaj zdaj takó builiš v me?

Ljudje so slišali, kako sta se ta stari in ta mladi dájala, se za njima ozirali in se smeiali. K sreči, da sta oba popotnika že primahala na Dóbrovo, kjer ju je vabila gostilna 25. maja. Obá bi se rada odčejala, toda, ali naj bi skupaj vstopila ali vsak posebej? Tedáj se je pomirjeni Pomladín usmilil utrujenega Postarína in ga povabil na pol litra. Sedla sta v lepši sobi in si nazdravila, ne da bi si pogledala v oči.

Vidiš, dragi Pomladín, je zacmôkal že veseljši oživljeni Postarín, boš rekel, da spet načenjam. Povej, čemú taka soba s prisiljenimi zavesami, z drobnimi mizicami, kakor da je ponarejena, prenesena iz hotelske restavracije, brez pokrajinskih slik, ki bi pokazale naše lepe kraje, brez najmanjšega briškega znamenja in čemú te luštkane Brike, ki bi jih tako rad po domače upodobil, frifotojo v teh črnih krilcih z belimi predpasniki in morda še z manikiranimi nohti? Kakó se to vjema s cvetočimi, zelenimi, vinorodnimi Brdi? Ej — žláhtna Brika tóči, tóči! Še pol litra, tega jaz naročam.

Veste, gospod Postarín, je pojasnjeval in poblikaval žareči Pomladín, imeli smo v gradu ene take vrste grajsko klet s krajevnimi, narodopisnimi simboli, pa ne vem, zakaj je ni več?

Kaj boš z gospodom, kar tovariš mi réci, je zabrekal na veselo briško struno čustveni, prizanesljivi Postarín, ves rdeč v lice, kar sva si izrekla tovariš Pomladinček, vzemiva vse za dobro. No, kaj praviš temu vinu? Je prava briška rebula, ne ljubljanska, pusti dober okus na koncu, ni pretrda in tudi čista je, da se vidi skoz do Vrhuja. Da bi le tako točili v vseh briških gostilnah!

Prav dobre volje sem, tovariš Postarinček, ga je častil samoljubni Pomladín, kresale so stare in mlade iskre in užgale briški kres. Vino je v redu, vendar bi bilo le večkrat potrebno nadzorovati

pijačo in postrežbo. Saj veste, kako je z nadzorstvom pri nas.

Staro vino je najboljše — je trčil pomlájeni tovariš Postarín.

Mlada kri nikol' ne falí — je nazdravil vzvišeni tovariš Pomladín.

Ko sta se pri banku prerivala, kdo bo plačal, sta se prijatelja razsla žldane volje.

(Se nadaljuje)

SEVERNI STEBER V MIŽIRGIJU

(Poledinova smer)

Mitja Košir

Kmalu po zajtrku zapustimo skoro prazen tabor. Janez, Tine in Jože zavijejo proti Misses-Košu, ostali pa na desno moreno lednika Mižirgi. Počasi se vzpenjamo, saj nam težki nahrbtniki ne dovolijo hitre hoje. Uro hoda nad taborom srečamo skupino ruskih alpinistov, ki se vračajo z večdnevnega treniranja v ledu in skalah nekje na tretji ploščadi lednika.

Sonce že zahaja za Pik Brnom, ko pričnemo postavljalni šotor na prvi ploščadi lednika Kundžum-Mižirgi. Vrhovi in grebeni pordevajo v večernem soncu. Temne sence se plazijo iz doline. Nočni mraz je uklenil v led ledeniške potočke, tako da tišino moti le brnenje gorilnika in tu pa tam kak kamen, ki se zvali po moreni. Noben serak se ne podre.

Čaka nas naporen dan, zato kmalu zlezemo v šotor k počitku. Ne morem zaspati in tudi Boro bedi. Misli nama poromajo domov. In kmalu med divjimi vrhovi dalnjih kavkaških gora tiko zadoni slovenska pesem. Ko tudi naju premaga sponec, na majhni ploščadi sredi morene le dvoje šotorov priča o navzočnosti ljudi. Ura je polnoč, ko zabrni Cicova budilka in kmalu nekaj zaspanih postav rogovili okoli šotorov.

Boro in Cic sta prva pripravljena. Želimo jima srečno pot in ko tudi midva z Martinom odideva, sta le še drobna lučka sredi lednika. Zadnja se odpravita Janez in Drago. Zavijeta nekoliko levo in nama izgineta za robom. Po eni uri hoda sto-

jiva z Martinom pri vstopu. Ogromna razpoka nama zapira pot. Ko priplava mesec izza vrha Mižirgija, opaziva drobno poličko, ki naju bo morda pripeljala na nasprotno stran v steno, kajti pri zgornjem robu razpoke se prične ozebnik. Poizkusimo srečo. Še kar hitro napredujemo in po nekaj vsekanih stopinjah že stojim na zgornjem robu. Varujem Martina. Kmalu je za menoj. Pleza s prižgano čelno svetliko, kajti zopet sva v temi. Ozebnik je zelo strm in vedno več ledu se pojavlja med zaplatami srenastega snega. Za naslednji raztežaj je na vrsti Tine. Led se nama motno svetlika in kmalu prične priatelj sekati stopinje. Tudi ledne kline uporabljava. Gledam ga, kako stoji na prednjih koničah derez in spretno sekla stopinje. Počasi, a vztrajno napreduje. Preči v levo k pečini. Klin dobro zagrabi v granit, Oddahnem si. Ko pripelzam do njega, se odločiva, da greva naprej čim več po skalah. Dobro razčlenjena položna ploščad nama ne dela težav in kmalu sva na mestu, za katerega piše v opisu, da je nevarno zaradi padajočega kamenja. Vrh nad nama je ravno obsijalo sonce, iz stene pa diha hlad, tako da še ni nevarno za kamenje.

Položne plati pa kaj kmalu postanejo bolj strme in plezati pričneva bolj previdno. Ko prilezem okoli roba, zagledam Tineta, ki me varuje razkoračen ravno na robu med svetlobo in senco. Čudovit pogled! Škoda, da imam aparat v nabrbtniku.

Na prostorni polički si kuvara zajtrk in se lenobno pretegujeva po toplem soncu. Gledava Boris in Cica na ledeni strmini v Krumku. Globoko v senci sta še. Tedaj priplava do naju vrisk, Janez in Drago sta. Zagledava ju pod previso steno prvega stolpa v Timofejevem stebru. Tudi onadva sta že na soncu. Izmenjamamo si kratke pozdrave, ki pa ne sodijo v javnost, potem pa se s Tinetom odpričiva naprej.

Kmalu prideva iz skalnega dela na snežno rebro. Kljub zgodnjemu jutru je sonce dobro opravilo svoje delo. Sneg se vdira in nabira na dereze, tako da nama drsi, ko prideva na led. Raztežaji se vrstijo po ledeni strmini drug za drugim. Zdi se nama, da hitro napredujeva, vendar mi pogled na uro razodene, da bo treba poiskati primeren prostor za bivak. Sončna svetloba na okoliških vrhovih že dobiva rožnate odtenke, sonce pa že zaključuje svoj lok, ko imava bivak pripravljen. Med brnenje kuhalnika se meša refren znane ljudske pesmi, pripajene prav za take izjemne trenutke. Kmalu še zadnji sončni žarek zapusti ponosni Dych-Tau in na nebu se prično prižigati prve zvezde. Dvoje utrujenih prijateljev pa že

sanja o domačih gorah, o mehki postelji v taboru in zelo verjetno tudi o dekleh.

S prvim svitom sva tudi midva že na nogah. Kuvara in pripravljava opremo za nadaljnji vzpon. Ko naju obsije sonce, sva pripravljena. Visoko sva že. Ullu-Aus, Krumkol, Misses-Tau, Pic Brno so že pod nama. Le Koštan-Tau, Dych-Tau in oba vrhova Mižirgija še kipijo nad nama v nebo. Počasi si utirava pot navzgor. Skalni detajli se menjavajo z ledom, tako da ni nikakor prav: ali imaš derezo na nogah ali pa si brez njih. Zdela se nama je, da plezava že celo večnost, vendar se nama vršna skalna stena ni še nič približala. Zopet enkrat medejo kavkaške dimenzije. Še včeraj sva mislila, da imava od bivaka še kakšni dve uri. Sedaj pa teče že peta ura, vendar naju še vedno loči strmo skalno rebro od stene. Končno je tudi ta strmina za nama in Tine — prvič danes — zabije klin v skalo. Po številnih raztežajih v varljivem, s tanko plastjo snega pokritem ledu je pravi užitek takale varnost ob dobro zabitih klinih.

Nad nama se boči vsaj za dva raztežaja strme skalne stene. Tu in tam se s kakšnega kamina motno svetlika led. Že takoj vstop v steno je previsen leden slap, ki se ga loti Tine. Počasi, vendar vztrajno napreduje. Klin za klinom zleže v led in kmalu mi izgine izpred oči. Na dobrem stojisku me počaka. Od zgoraj varovan sem kmalu za njim. Navzgor drži strm žleb, v katerem je sneg slab in se vdira. Po žlebu prideva na strmo ramo in prečiva po njej v desno. Po nesreči mi pada rokavica iz žepa, se zakotali čez strme skale in izgine nekam v globine severne stene. Sele sedaj opaziva, da je pod nama pravzaprav prazen prostor prav do lednika tisočpetsto metrov nižje. Čez strmo stopnjo prilezem na strmo, z redkimi skalami posejano snežišče. Pri malo večjem odkrušenem bolvanu varujem Tineta. Ko prileze izza roba, se mi široko zareži, saj se nad nama, kakih sto metrov višje, med sneženimi zaставami blešči v večernem soncu snežna kupola — vrh vzhodnega Mižirgija — 4918 m.

Počasi gaziva sneg proti vrhu. Vmes vneto fotografirava, saj so okoliški vrhovi v zahajajočem soncu čudoviti. Prav na vrhu najdeva ostanke toborišča najnih predhodnikov. Tudi midva si tu pripraviva svoj bivak. Vesela sva, saj normalno vse naveze tu bivakirajo četrtič, za naju pa je to šele drugi bivak v steni.

Čudovitemu dnevu sledi čudovit večer. Na nebu se druga za drugo prižigajo zvezde in ko sonce zapusti vrhove, izza Dych-taua pripluje mesec, led v Šari se zasvetlika. Res romantičen večer in misli neustavljivo poromajo domov v ozko do-

Iino z visokimi tovarniškimi dimniki med Mežakljo in Karavankami. In ne da bi se zavedel, so misli prešle v sanje, samo da sedaj ni bilo več dimnikov, temveč zelena dolina, zašiljena, s pribrezano goro na koncu. Prijazna koča je bila polna prijateljev in oskrbnica je skrbela zanje kot mama za svoje sinove: Zaspal sem in sanjal o Tamarju. Drugo jutro sva kmalu po sončnem vzhodu pripravljena za odhod. Nebo se je prevleklo s tankimi mrenastimi oblaki. Vreme ne bo držalo več kot en dan, zato oba meniva, da morava pohititi. Hitiva po grebenu proti zapadnemu vrhu Mižirgija 5025 m. Tik pod vrhom teče okoli roba ozka polička in kmalu sva po njej na grebenu, ki drži navzdol proti sedlu Sella. Dvajset stespov je do ledenika, so nama rekli v taboru. Kmalu prvič vrževa vrv v globino. Prvi je na vrsti Martin. Počasi in previdno se spuščava. Po treh raztežajih sva na skalah v ozebniku. Spust za stustom se vrsti po strmem ledu. Še opaziva ne, kdaj se je nebo poblačilo. Šele ko prične šelesteti sodra, pogledava po vremenu. Končno stojiva na ledeniku pod sedlom. Čaka naju še sestop po ledeniku Bezengi v tabor.

ognjeniških izbruhih Etne. To mi je še bolj draštivo domišljijo. Zdaj, ko se mi je nenadoma ponudila priložnost, sem na vsak način hotel stopiti na teme gore strahote, kot imenujejo Siciljanci Etno, in od blizu pogledati v njeno žrelo.

Z zasidrane ladje v pristanišču je bil pogled v jesenskem popoldnevu na komaj dvajset kilometrov oddaljeno Etno čaroben. Že sam preliv barv temnozelenega vznožja v komaj sluteno rjavkasto rumenilo z lahim nadihom rdečila in potem ostro odrezani temni vijoličasti gornji del gore, ki je bil videti, kot bi bil nasajen na zeleni pas, daje slutnjo o posebnostih te gore, ki jo dobršen gornji del pokriva lava.

Samo en dan za obisk 3313 m visoke gore bi bilo premalo, če ne bi bila do višine 2000 m speljana izvrstna — asfaltna cesta.

Z ženo sva se bila kaj hitro dogovorila za obisk Etno, čeprav sva bila brez primerne gorske opreme. Mornarji so nama sicer odsvetovali, češ, prenevorno je riniti na goro, ki je v svoji notranjosti vsa živa in muhasta, in priporočali, naj se v prijetni septembrski sicilski vročini rajši kopljiva v morju. Trdno odločena sva odšla v mesto povprašat, kdaj in odkod vozijo avtobusi na Etno.

Bučno večerno življenje po lepih razkošno razsvetljenih ulicah je pričalo o bujnem turističnem razcvetu južnega mesta pod vnožjem Etno, ki šteje okoli 300 000 prebivalcev. Kljub tragedijam ognjeniških izbruhov lave, ki so večkrat opustošile mesto in okoliške vasi, med katerimi je bila najhujša leta 1669, ko je v lavi zgorelo ali se s pepelom zadušilo okoli 100 000 ljudi, in popolnoma razdejala Catanijo, so spet zgradili cvetoče mesto, ki je prav zaradi lave in vulkanskega pepela obdano z najbolj redovitno zemljo. V spomin na tedanje žrtve in ponovni dvig mesta so leta 1736 postavili sredi mesta na Piazzu del Duomo kot mestni simbol marmornato fontano s slonom, ki je izoblikovan iz črne strjene lave. V sončnem jutru krene poln avtobus izletnikov po spretno speljani asfaltni cesti proti Etni. Dvигamo se iznad temnih gozdov pinij in cipres. Sem in tam nas opominjajo gmote strjene lave v obliki ogromnih skladov in skal, da izbruhi iz ognjeniških žrel razmečejo včasih vrelo lavo daleč naokrog. V naseljih so vzorno negovani vrtovi, sadovnjaki in vinogradi, ki so terastasto razporejeni okoli ličnih hiš. Zlasti vas Pedara slovi daleč naokrog po žlahtnih kostanjih, pomarančah, jabolkih in drugem sadju. Tu pa tam se na sotinem ovinku serpentinaste ceste prikaže vrh

NA TEMENU OGNJENIKA ETNE

Emil Frelih

Daleč stran od sicilske obale opazujem z lajdiske palube goro Etno. Nad tri tisoč metrov visoki vrh niti ni videti tako visok, ker so grebeni od vrha gore sorazmerno položno in na dolgo razpotegnjeni v obe smeri v dolino. Kot kraljica v širokem krilu se dviga nad morjem in vlada nad obalnim zelenjem in prebivalci njenega okoliša. Čim bliže plovemo proti Cataniji, tembolj so vidne tenčice meglic, ki ovijajo vrh s poetično plapolajočimi pajčolani.

Po dolgih mesecih križarjenja po morju in beganja po asfaltih tujih mest se ljubitelju gora spočijo oči na vsakršni vzpetini, ki jo zagleda na obzorju. In če je gora celo tista, o kateri si nekaj vedel in si si jo že večkrat na tihoma želel obiskati, te vabi takliko bolj. V zadnjem času sem večkrat bral in slišal o najnovejših grozljivih

Veter raznaša vulkanski pepel po zadnjem vulkanskem stožcu

Foto E. Frelih

Etne, iz katere venomer puha dim. Dan je jasen, nebo sinje in sopara iz žrela se izgublja v višavo. Ali bomo sploh lahko prišli do samega žrela, me je zaskrbelo ob pogledu na zadimljeni vrh? Ustavimo se v vasi Nicolosi 850 metrov visoko nad morjem. Tipična mediteranska naselbina in zadnja na pobočju Etne v smeri nad Catanijo. Tu se je leta 1669 valila ognjena reka lave v dolino, ki je začela in zravnala pod seboj več kot 50 mest in 300 vasi in povzročila največjo katastrofo Catanijske. Vsepovsod so v tla zažrite gmote strjene lave v višini velikih črnih skal in spet novejši skladi lave po erupcijah iz let 1886, 1910 in 1950. Zadnja leta je lava iz žrela Etne razdelila precejšen del naselbine. Ponovni izbruhi pred nekaj meseci pa so izbljuvali žarečo lavo, ki je grozila z novim pustošenjem. Privallila se je po pobočju že nad tisoč metrov navzdol. Ogrožena je bila opazovalnica vulkanološkega instituta, v kateri su vulkanologi noč in dan na straži. Tudi zgornje postajališče vzpenjače je bilo v nevarnosti. K sreči se je zdaj že bolj ali manj umirilo. Prebivalce teh pobočij sicer še ni minilo vznemirjenje, kljub temu pa se nočajo umakniti. Ostali so med skrbno negovanimi nasadi, ki so jih obdelovale že mnoge generacije na lavini črnini. Kot vselej so tudi letos kljub pogostim nevarnim izbruhom negovali sadovnjake in vinsko trto, ki zaradi nekaterih posebnih gnojil v črem

humusu vulkanske prsti nenavadno uspevajo. Na teh področjih je namreč plodovita rodna črnica. Ognjeniški pepel, ki ga veter pri ponovnih manjših izbruhih raznaša naokrog, vedno znova obogati zemljo. Tudi tokrat so ljudje, kljub nevarnostim, čakali na trgatev in obiranje južnega sadja. Sicer vas Nicolosi ni bila v neposredni nevarnosti. V zadnjih erupcijah se je vroča lava izlivala proti planoti vzhodno od žrela in se k sreči zaustavila pred borovimi gozdovi kakih sedem kilometrov pred vasjo Bronte.

Precej domačinov se je zbralo okrog našega avtobusa sredi majhnega trga, čeprav so jim tujci že nekoj vsakdanjega. Skočil sem v bližnjo trgovinico in kupil lepo grozdje in nekaj pomaranč. Opral sem sadje na trgu pri vodnjaku, iz katerega neprehneno teče voda. V resnici je sadje s tega področja dišeče, sočno in izredno okusno. Po krajšem postanku smo se odpeljali iz vasi. Presenetila me je iznajdljivost teh preprostih ljudi, kako umejo izkoristiti dobre in slabe strani prirode. Lavina prst jim ne omogoča samo bogate obroditve. Lavo so izkoristili tudi kot gradbeni material pri gradnji škarpa za terasaste nasade in celo lične hišice so si zgradili iz oklesanih kosov lave.

Čudovita je vožnja skozi gozdčke žlahtnih kostanjev s svetlozelenimi in zlatimi bodicami, ki se bodo zdaj razpočile in pokazale topemu

soncu svoje zlatorjave plodove. Menjajo se močni hrastovi gozdovi z gaji vtipih brez in spet nizki kostanji z bogatimi plodovi. Vmes presekojo gozdove črne gmote lave in spreminjajo pokrajino v puščobno okamenelo planjavo. Drugod se spet prikažejo obdelani nasadi pomaranč, ki jim zlati plodovi žarijo v soncu. Nato pinije, temne ciprese in spet pokrajina črne puščave. Tako izmenoma vse dotedaj, ko so pomarančevci le še ožgani grmi, jablane le gole veje in oljke pepelnato sive izmaličene prikazni. Nad vsem tem puhata dim in pepel z vrha ognjenika, ki nam je vse bližji in večji. Lepa asfaltna cesta drži skozi puščavo nagradene okamenele lave. Grozljiva je črna puščobnost tega kraja. Kot bi bil pogreznjen v večno žaloigro. Po vzpetinah in pobočjih se vlečejo okameneli tokovi skrepenele lave, ki jih je kot ognjeno reko nekoč zaustavila in zatrpa nevidna globel. Iz črnih melišč se dvigajo posamezni vrhovi ugaslih vulkanskih žrel — parazitskih črnih žrel — ki jih obkroža ugasla temnordeča lava. Vse več jih je, čim bolj se avtobus vzpenja navzgor. Na nekaterih ovinkih, kjer nam bližnje čerti okamenele lave ne dovoljujejo pogleda proti vrhu Etna, se zaustavijo začedene oči na temnozelenih in rjavih grčih in holmih, ki se izgubljajo pod nami v daljavi in na modrino morja, ki se blešči v soncu. Kakšen nenaden kontrast, možen prej v sanjah kot v resnicil!

Pri koči Montagnole v višini 2000 metrov se cesta konča. Koča je prijeten turistični gostinski obrat, s katerega je lep razgled. Ob njej je postaja žičnice. Mednarodna druština iz našega avtobusa se je skoraj vsa stisnila v veliko kabino. Čeprav obtežena z betonskimi kvadri in ljudmi, je težka kabina nihala v vetru, ki se je vse bolj zaganjal vanjo, čim bolj smo se dvigali. Sem in tja vidimo majhna ugasla žrela. Večji ognjeniški stožci nekoliko razbijajo enoličnost pokrajine, ki leži pod nami kot zoglenelo morje lave. Niti trohice življenja ni na teh pobočjih, medtem ko podzemeljsko skorjo mogočne gmote skrivnostne ognjene lave neprestano iščejo izhod iz tesnega oklepa, da bi se mogla nakopičena ognjena snov prebiti na površje. Tesnoven je pogled na opustošeno površino. To občutje je še bolj stopnjevala drsča se kabina na debeli jekleni žici, ki se je nenašla ustavila sredi poti, da bi se na obratu ohladile žične naprave. Izletniki, večinoma Amerikanci, Angleži, Francozi in Nemci, med katerimi sva bila z ženo edina Jugoslovana, medtem ko Italijana ni bilo nobenega, so od zadržanega strahu utihnili in ugibali, zakaj smo se ustavili. Viseča kabina je nihala v močnem vetru na žici in glasno škripanje škipcev je nekaterim pognalo

strah v kosti. Črno okolje, ki nas je obdajalo, je še bolj stopnjevalo občutek neznatnosti človeka prepričenega nihajoči kabini med nebom in zemljo, s katero se poigrava glasni piš vetra. Še soncu, ki je sijalo z vsem mediteranskim žarom, je črna pokrajina poskala ves njegov blesk. Niti sence ni moglo zarisati na črni površini, da bi vsaj malo razbila in razgibala pusto pokrajino.

Po večminutnem postanku, ki se je nekaterim zdel cela večnost, smo se dvignili do vulkanskega observatorija, ki je na samem vznožju zadnjega stožca v višini tritisoč metrov. Observatorij je zgrajen iz betona z nad meter debelimi zidovi s polkrožno kupolo. Okoli se razprostira razsežna

Vrhni stožec Etna s skrepeno lavo

Foto E. Frelih

Močan veter vali dim po črnem pobočju, blizu je veličastje žrela

Foto E. Frelih

in pusta planjava, kot bi bila posuta s premogom in koksom. Le novejša lava, ki se je pred nekaj meseci izlila in se približala observatoriju, vznemiri domišljijo človeka. Zato pa je pogled v dolino, ki se kopije v toplem jesenskem soncu, prečudovit. Kot na dlani je panorama katanskega zaliva, dalje polotok Siracusa in od sonca bleščeč trak reke Simeto. Nekako 20 km od nas je mesto Catania. Ni časa za podrobnejše razgledovanje. Nemir, ki se polašča človeka v želji, čimprej se povzpeti na ognjeniški vrh in si ogledati dogajanja tam gori, me odvrne od čarobnega pogleda. Le malo izletnikov se je napotilo proti vrhu. Večina si je poiskala ob zgradbi observatorija varno zavetje proti vetru in od tu gledala puhanje pepela iz žrela. Višinska razlika od tu do vrha res ni velika, vendar je položna razdalja tolikšna, da se pot po ugasli enolični lavi precej vleče. Pozimi se razprostirajo tod širna smučišča in vsako leto so na teh terenih znana smučarska mediteranska tekmovanja. Zdaj pa se iznad črne planjave dviga na obzoru vrh žrela, ki je od daleč kljub dimu podoben bolj nedolžnemu hribu kot pa gori strahote.

Z ženo se vzpenjava proti vrhu in sunki vetra nama branijo lagoden dostop po zognelenem pobočju. Le nekaj ljudi sledi za nama. Sparina po žveplu vse bolj polni pljuča in pepel, ki ga raznaša veter, se lepi na potni obraz. Kamenčki

strjene lave silijo v nizke čevlje, ko gazimo po črnem pesku. Višje se veter z vse večjo silo zaganja v nas. Razredčeno višinsko ozračje, ki nas sili zaradi težkega dihanja k večkratnim postankom, ovijajo oblaki pare iz najvišjega stožca in iz malih žrel puhte modrikaste sence dima pomesešanega z vonjem po žveplu. Duši nas in težko se upiramo kašju. Živa Etna je bila v tem lepem sončnem dopoldnevu izredno razposajena.

Kamaj sta metrov smo oddaljeni od grebena vrhnjega stožca. Le mukoma se vzpenjam, ker nam močan veter vali dim po črnem pobočju, pred katerim moramo zapirati oči. Prvi sem na grebenu in že slišim prasketanje iz žrela. Šumenje goreče lave, ki prihaja iz zakajene globeli, se pomeša s piskom mrzlega vetrta, ki razprši zadušljive pline. To je prvo žrelo, do glavnega je še kake četrte ure. Oster veter piha in nas hoče pomesti z ozkega grebena, vendar je v bližini zrak vroč in dušec, tla razžarjena kot puščavski pesek. Duh po žveplu omamlja nosnice in smrdeči plini silijo solze v oči. Ščemi nas od ognjeniške sopare in ostrega vetrta. Z ženo se spuslivia nekoliko proti vulkanskemu žrelu in ob balvanu strjene vroča lave si poiščeva zavetje. V kotanjih je vroč in veter sika nad glavo. Ne moreva se načuditi veličastju žrela, ki se nama kaže v vsej grozljivi veličini v rdeči, rumeni, zeleni, oranžni, modri, škrletalni in v vseh mogočih tisočih odtenkih

barv, ki jih puščajo sledovi ognja in dima. Žrelo samo je grozničavo rumenkasto-zeleno in iz njega se neprehneno vali dim vulkanske sopare, kdaj pa kdaj pomešan z ognjenimi izpuhi. Na vseh koncih ogromnega žrela se dvigajo peščeni ognjeni zublji kot čarobni ognjemeti. Čutiva drhteča tla in žena se rajši umakne na veter. Mene vleče v žrelo, saj kaj takega ne moreš vsak dan fotografirati. Previdno stopam med dimom, ki sili s tal kot na pogorišču. Razžarjena tla mi žgo podplate in čutim pritajan drget zemlje. V globini bobni in prameni gorečega peska včasih sunkovito prišume iz žrela, kot bi se razpočile rakete. Ustavim se pri večjih kosih strjene lave ob strmini, ki je zunaj žrela, začudo, pokrita s črnim gnilim snegom. Kako je le mogel zledeneti sneg tu zgoraj ob tolkišni vročini? Spet uganka, ki jih nam tolkokrat zastavi nepojmljiva skrivnost

narave. Vali vročega vulkanskega zraka puhajo paro, da sika kot iz stotih lokomotiv. Preveč me že omamlja in duši in po nekajkratnem fotografiranju se skobacam poten in pokrit s pepelom iz vročega zadimljenega kotla na oster greben. Na črnem prodišču zagledam skupinico ljudi, ki se vrača k observatoriju, ne da bi se vsaj za hip povzpela na greben žrela. Moja žena je korajčno zakoračila po ozkem grebenu naokrog, na katerem je le s težavo lovila ravnotežje z rokami po bodičastih tleh, tako močno se je zaganjal veter. Grozljivo veličastni prepad vulkanskega kotla se je izgubljal pred najinimi očmi v zadovoljstvu, da sva lahko videla nad tritisoč metrov visoko veličastno predstavo, ki jo skriva naša čudežna zemeljska skorja. Kamen strjene črne lave z vrha Etnе zdaj zaščita najin dom ob spominu na nepozabno doživetje gorskih podzemeljskih sil.

JEAN CHARCOT (1867–1930) je bil zdravnik in polarni raziskovalec. Zdaj so po njem imenovali »plavajoči laboratorij«, veliko raziskovalno ladjo, ki so jo gradili dve leti (1963–1965). Francoski oceanografi bodo z njo pluli po vseh morjih sveta, ki obsegajo sedem desetin površine na našem planetu. Ladja se bo posvečala hidrološkim, fizikalnim, kemijskim in biološkim raziskavam, podvodnim gorovjem in njihovi geologiji, torej velikim sondiranjem morskega dna, pri tem pa bo odkrivala, kako se gorovja, ki jih vidimo, nadaljujejo v teminah morskih globočin. Ladja izpodriva 2200 ton, vozi 27 km na uro, sicer pa poprečno 18 km pri 40 dneh avtonomne vožnje. 29 znanstvenikov ima na ladji 50 delovnih mest. Ladja ima v šestih nadstropjih 400 m² površine za znanstvene aparature, potrebne za kemike, fizike, za hidrologe, biologe, geologe, geofizike, dalje za fotografijo, poseben prostor za risanje itd. Matična luka ladje je Brest. Ima štiri vijake (dva po 2300 PS), dva od teh sta montirana počez, zato je z ladjo lahko manevrirati, kakor pač kaže potreba raziskovanja.

MESSNER je mlad južnotirolski plezalec, ki je v kratkem času preplezel nekaj najtežjih smeri, tako Walkerjev steber v Grandes Jorasses v dveh dneh in to v svežem požledu, smer Philipp-Flamm v Punta Tissi, prvo ponovitev Rocchetta alta, drugo ponovitev severozapadne stene Delago v smeri Hasse-Schott in druge. Mladi ekstremist je pod Comicijevim gesлом: »Kdor hoče izčrpati življenje, mora tvegati!« napisal razmišljanje o VI. stopnji, potem ko se je pogovoril z Buhlovim soplezalcem Kunom Rainerjem, po vojni zelo aktivnim plezalcem. Rainer pravi, da so današnje modne ture preveč našpikane s klini in zato njihova ocenitev ni več realna. Messner povzema, da »klasičnih šestic« ni več, vse so zdrknile vsaj na stopnjo V.

VI pomeni po Welzenbachovi lestvici slej ko prej skrajno težavno ali: več ne gre. Toda za koga? Vsak jemlje mero po sebi. »Šestica bi pravzaprav morala biti »non plus ultra« za najboljše na svetu. A tudi najboljši na svetu nimajo enake mere in skrajna mera tudi še ni dosežena. Mnoge s VI ocenjene smeri te ocene danes več ne zdrže: n. pr. Maestrijeva smer, Buhlova spominska smer. Če modna smer VI. stopnje izkaže 50 ponovitev, je že preveč nabita s klini. Kdor hoče pravo VI., mora poseči po smereh, ki se malo plezajo. Ali se jih boje? Tissijeva smer v južni steni Tofane iz leta 1931, je ostala, kar je bila. Dobro, da je, imajo mladi vsaj normativ naših starih, pravi Messner. Solleiderjeva smer v severozapadni steni Civette je bila šestica. Vprašanje je, če je še danes. Severna stena Velike Cine gotovo ni več. Ni več mest, ki so pomenila preizkušnje

za Kasperek. Danes so vsa »zaklinjena«. Nekoč je šestica pomenila mesto, kjer je bilo treba zabititi klin za vzpon, ne samo za varovanje. Po tem kriteriju je ocenil Hias Rebitsch po krivici za V južno steno Goldkappel. Vinatzer je ocenil s VI– svojo smer v Stevii, v resnici pa je težja od marsikakšne, ki se »kolportira« kot VI+.

Smer ocenjujemo z »notranjo« mero, ne z metrom in štoparico. Razmerje med sposobnostjo alpinista in težavnostjo smeri v določenih okoliščinah je stopnja težavnosti, torej je VI pojem, ki združuje skrajno težavnost za najboljšega plezalca v najboljši kondiciji pri najugodnejših okoliščinah v steni. In to ne pri posameznih mestih, dva metra nad travo, ampak 30 m nad varovalnim klinom, treba je oceniti celotno smer. Težavnost smeri raste z višino stene, četudi je težavnost povsod enaka. Če bi bila severna stena Civetta za pol nižja, ne bi bila VI.

Tudi psihična obremenitev nekaj šteje. VI+ 1000 m nad prepadom je nekaj drugega kot morda težje mesto v plezalnem vrtcu. Nevarnost ni mogoče ločiti od težavnosti. Mnogi avtorji pa to ločujejo in označijo težavnost mesta v steni in v plezalnem vrtcu. Tudi ni vseeno, ali smer omogoča pobeg iz težav ali pa je možno samo dvoje: navzgor in navzdol. Franz Nieberl v svoji knjigi »Plezanje v suhi skali« trdi nasprotno. Vsak pošten plezalec bo priznal, da je izpostavljenost element težavnosti, oziroma, strah pred objektivno nevarnostjo. Zato vse spoštovanje takim mojstrom, ki so plezali z nekaj klini smeri, ki so še danes ocenjene s V in VI (Paul Preuss vzhodno steno Guglia di Brenta; Langes in Merlet Schleierkante; Simon in Rossi severno steno Pelma, Solleeder in Lettenbauer severozapadno steno Civette; Tissi južno steno Torre Venezia). Tega zdaj ne delamo več. Le nekaj klinov je treba, pa je fiziognomija stene – smeri popolnoma druga. Ali še lahko govorimo o VI, če je vse eno samo vpenjanje in izpenjanje? Moramo torej res govoriti, kot to delajo Francozi, o tehnični težavnosti ($A_1 A_2 \dots$) in o težavnosti prostega plezanja. Toda A_1 do A_4 velja le za prve pristopnike, za ponavljalce to že ne velja več. Prvi plezalci najdejo ključno mesto, ga opremijo s ključem, ga puste v vratih, ponavljalec pa le »odpira vrata« ključnega mesta. Razloček je tudi v stilu modernih smeri. Philipp in Flamm sta bila v Civetti sama in sta v treh dneh zabilila pri 850 m 43 vmesnih in 43 varovalnih klinov. To je bilo leta 1957. Smer sta ocenila s V/VI. Leto nato so prišli »Sasi« v Veliko Cino, zabijali, vrtali in gnali velik hrup, končno pa je Hasse terjal za njihovo storitev oceno VII, torej dotelej nedoseženo stopnjo. Danes ima smer Brandlerja in Hasseja čez 100 ponovitev, Philippova komaj 20. Marsikdo je v njej že obrnil, v Cini pa je preteloval smer, ki jo imenujejo že »via ferrata«. Primerjava? Direktna v Cini je bila težka, Philippova je ostala težka. Ostala bo vse dotelej, dokler »kovači« ne bodo začeli nabijati tudi Civetto.

Današnje šestice plezajo s tehniko, klasičnih že skoraj ni več. Današnji alpinisti se klasičnih enostavno boje. Vinatzer je leta 1936 v Punta di Rocca v južni steni Marmolata storil večje dejanje, kot so ga storili Hasse, Barbier in Steinköller v vzhodni steni Cima d'Ambiez. Če je preveč klinov, se stena zdrobi v množico problemov iz plezalnega vrtca. Stena sicer ni lažja, je pa razvrednotena. Kdor plezo v Civetti s 50 klini, ni »naredil šestice«. Samo linija in strmina ostane, vse drugo, kar je mikavno, gre v nič. Prevelika varnost zmanjšuje težavnost, ker telesnih doživetij ni mogoče ločiti od duševnih. Seveda ni mogoče prepovedati moderno početje v stenah, ki naj ostanejo rezervat svobode. – Vsekakor zanimivo razmišlanje mladega uspešnega plezalca. Ni ga mogoče zavrniti omalovažajoče. Seveda je njegovo stališče spričo razvoja in stanja v svetovnem alpinizmu močno osamljeno in izključuje množico alpinistov, ki v dobrì veri sledi razvoju. Po Messnerju bi pravi alpinisti za Preussem bili še Solleeder, Tissi, Rebitsch, Vinatzer in seveda Detassi, ki doslej še ni »stopil v zanko«. Res pa je, da bodo klasične smeri ostale zmeraj klasične, če jih ne bo tehnika spremeniла v »nadelane«. Zato bi bilo pravično in pošteno vsaj to: Pustimo stare smeri, kakršne so! Ponavljati stare šestice s klini in stremeni športno ni fair. Če govorimo o njihovem razvrednotenju, je treba povedati, da jih ni razvrednotila večja spremnost ali celo večji pogum, ampak tehniko. Sicer pa: Ta tema v zgodovini alpinizma ni nova, vsak plezalski rod pa se nujno spopada z njenimi dilemami.

NEKAKI BESED O SLOVENSKI PLANINSKI POTI

Ko sem 28. VII. 1954 po treh letih prehodil prekrasno »Slovensko planinsko pot«, je bila spominska značka, ki sem jo prejel, najlepši dar za moj petdeseti rojstni dan. Od takrat jo vedno nosim na vse planinske ture – plavo emajljeno značko in se z njo ponočam. Vsa pot sem prehodil z vodnikom v roki v družbi prijateljev ali pa v družbi tedaj štirinajstletnega svojega sina. Ko smo stali na Slavniku, na tem zadnjem tisočaku, mi je bilo ljubo, da smo prehodili pot, premagali mnoge vrhove in spoznali lep del naše domovine, bilo pa mi je tudi prazno pri srcu češ, kaj sedaj, ko smo na koncu. Kaj bomo sedaj planirali za bodoča naša planinska potovanja? In s takimi občutki sem vpisal v svoj album besede:

»Bilo je dolgo, naporno in utrudljivo – mnogo znoja je steklo, mnogo žujev smo preboleli.

Mišice na nogah so razbolene, žeja nos je često mučila in sušila usta. Božala nas je sonce, jutranja rosa nam je lajsala trud.

Tolkla nas je burja z dežjem in slegom sredi vročega poletja.

Prehodili smo okrog 800 km po livadah, gozdovih, bujnih planetah in vrtoglavih stenah.

In danes je vse za nami. Radostni in ponosni smo.

In sedaj, na koncu našega potovanja, nam je žal – da je vse tako hitro minilo – trajalo pa je tri dolga leta.«

Na, to še ni bil konec, temveč še začetek. Od tedaj sem osvojil še mnogo spominskih značk raznih transverzal. Vsako leto imam po eno ali dve znački več. Spomini so nepozabni in planinsko izkustvo bogatejše.

Ko sem se lani v avgustu mesecu vrnil iz bosanskih in srbskih planin, me je doma žakala nova številka »Planinskega Vestnika«. Zvedel sem radostno novico o odloku komisije za poti pri PZS o otvoritvi dopolnilno transverzal. Ta bi bila skupaj z že obstoječo od Maribora do Kopra zaokrožena celina »Slovenska planinska pot« – pravzaprav prva republiška transverzala.

Že naslednji mesec sem krenil z mojim transverzalskim prijateljem na pot po dopolnilni transverzali.

Najprej smo obiskali notranjskega velikana – Veliki Snežnik. Ljubezni domačini niso še nič vedeli o tem, da se je ta njihov imponantni vrh končno

vključil v vrsto ostalih slovenskih planin, ki jih oblikujejo transverzalci. Sledila je Slivnica, Travna gora, Krim, Lubnik, Ratitovec, Dražgoše, Jelovica, Krvavec in Menina. Samo na Menini so vedeli, da so sedaj transverzalska točka, ker je tu pred nami hodil transverzalec Ljubljjančan.

Na drugi dan novega leta sva se na poti med Mirno goro in Gospodično srečala dva transverzalca, on z Mirne gore na Gospodično, jaz pa obratno. Razveselila sva se drug drugače, si povedala o namerah in zoželela drug drugemu »na svrdenje« in »do vidjenja« poleti na Škratici, Kaninu ali Mangartu.

Tekli so dnevi in novi transverzalski zeleni dnevnik se je polnil z žig.

Skalnica, Trstelj, Pristava, Poljevo – vse, kar je sedaj pozimi dostopno in meni bližu. Prihajale so nove številke »Planinskega Vestnika«, žal pa v njem nobene besede o »dopolnilni transverzali«. Za eno tako pot je bil preveč skromen članek v petitu v rubriki »Novice«. Kaj ni to preveč skromno? Ali pa je PZS odstopila od namere?

Mnogi od nas smo obiskali vrhove, ki iz kateregakoli razloga niso bili zajeti v transverzalsko pot. Vesel sem, da je prvi žig v starem transverzalskem dnevniku ravno z Mangartom in nosi datum 13. VIII. 1961. Potem sem obiskal Mangart še enkrat, letos pa ga bom obiskal tretjič. Težko je povedati, kaj zdaj čuti planinec – transverzalec v Valvarjevem domu, ki je prej brez moči gledal na Stol, ali pa malo dalje na Planini nad Golico. Veselim se poletja, ko sem bom prvič vzpel na ta dva vrhova.

Rad mislim na ponoven obisk Kopitnika, Zasavske gore, Velikega Kozja, Bohorja, Lisce, Mrzlice in Kuma, te točke zasavske transverzale, ki jo imam tudi za seboj. Danes imamo v Jugoslaviji skupaj 20 transverzal. Želja večine transverzalcev je, da prehodijo te planinske poti po vsej naši domovini. Upam, da PZS ne bo spodbijalo veljavnosti osvojenih žigov planincem, ki so prejeli spominske značke popularne imenovane »Mala slovenska transverzala«. Če pomislimo, da se do veden teh planinskih koč pride z avtomobilom, bo na dopolnilni transverzali mnogo privilegiranih, lahko dosegljivih trofej, imeli pa bomo v Sloveniji tudi tretja »avto-transverzala«. Prav proti temu pa se bori vsak pravi planinec transverzalec.

Svojo domovino najbolje spoznaš, če jo prehodiš. Vživilaš se vanjo, in njen

judi, v njeno preteklost in sedanjo, saj item korakov pospešuje item mili o kraju, skozi katerega greš. Ljubimo lahko samo tisto, kar dobro poznamo!

Ivo D.

TRDINOVA POT

Planinsko društvo Novo mesto in Turistično društvo Novo mesto sta odprli Planinsko turistično »Trdinova pot« v nedeljo, dne 21. maja 1967 pri Domu Vinka Paderšiča pri Gospodčini na Gorjancih.

Ob tej priložnosti je imel slavnostni govor predsednik PD Novo mesto sodnik tov. Jereb. Iz njegovega govora posnemamo:

Planinsko društvo Novo mesto se je že pred časom odločilo, da zgradi planinsko-turistično pot po dolenjskih gričih, zlasti po Trdinovih Gorjancih. Misli se je oblikovala in dokončno skupaj s Turističnim društvom Novo mesto izobilkovala v pot, ki smo ji dali ime »Trdinova pot«.

Janez Trdina je najbolje prisluhnil našemu dolenjskemu kmetu-človeku. Potem ko se je kot vpokojen profesor naselil med Dolenjci, je obhodil prva leta, ko je prišel v Novo mesto, skoraj vse dolenjske kraje od Višnje gore do Metlike, od Krškega do Ribnice in Kotjevja. Rezultat teh njegovih potovanj od ene gostilne do druge, od enega žegnanja do drugega so njegova najvažnejša dela Bajko in povesti o Gorjancih. V teh bajkah so glavni vir novida naši Gorjanci. Ravno zaradi tega njegovega dela smo mu Dolenjci v zahvalo za njegove prečudovite bajke in povesti, kakor so Gospodčina, Velikanji itd., postavili pot, ki nosi njegovo ime.

Trdinova pot poteka po zgodovinsko najpomembnejših in najlepših predelih osrednjega Dolenjske. Odkrila bo potnikom skrivnostni Rog z bazo 20, razsežna Gače s smuškimi tereni in partizanska Mirna gora. Po grebenu Radeha nas ob neprestanem pogledu na sončno Belo Krajino pripelje v zeleno Gorjance. Od Vahte se skoraj brez truda povzpne na žumberški Maličev Krč, odkoder je samo še par minut na najvišji vrh Gorjancev »Trdinnov vrh«. Z vrha, ki je za dolenjske razmere kar visok, saj seže v nebo do višine 1181 m, se spustimo do slavnega studenca Gospodčina in se malo odpočijemo v domu Vinka Paderšiča – narodnega heroja – nakar že hitimo

proti severovzhodu in še mimo Miklavžu po grebenih Pendirjevke in Kobil, ustavimo se na Spillerjevi špici in na tamkaj se razprostirajočih planinskih travnikih, ki so prav gotovo Trdinovi Cvetniki. Pri planinskem domu kostanjeviškega planinskega društva na Polomu se zasmudimo le za krajši odpocitek, ker moramo še pred večerom priti do Kostanjevice, da si lahko v miru ogledamo slovito »Formo vivo«. Ob pobežju Gorjancev se v kartuziji Pleterje srečamo s prijaznimi, toda molčečimi belimi menihili, nato pa preko Tolstega vrha in mimo zaselka Bresja dospemo do Krke pri turističnem objektu prvega reda — pri znamenitem gradu — hotelu Otočec. Iz vsakim motornim vozilom. Edino na

Otočca skočimo še do Šmarjeških toplic, od koder je le kratek sprehod do Starega gradu in preslovne Trške gore. Še slabo uro hoje in že po grebenu vinorodnih gričev vstopimo v razvaline gradu Hmeljnik.

V zadnjih etapih pa pozdravimo staro partizansko postojanko Frato. Ker nam še nekaj časa preostane, sestopimo v Sotesko, od tu pa preko Podturna in Dolenjskih toplic pridemo po 153 km dolgi poti in našo dolenjsko metropolo Novo mesto, kjer je leta 1905 zaključil svojo življensko pot naš kožipot Janez Trdina.

Po Trdinovi poti hodimo peš, do vseh kontrolnih točk pa lahko pridemo z

Trško goro bo najbrž z avtomobilom malo težje.

Na vsej Trdinovi poti je 12 kontrolnih mest. V vseh lahko potnik dobri primerno okreplilo, v nekaterih pa tudi prenošiče. Vsaka kontrolna točka hrani pečat in kontrolno knjigo, v katero se mora vpisati vsak turist, če se izkaže z Vodnikom, v katerem ima vpisano svoje ime, in če želi dobiti odtis pečata za svojo knjižico.

Ka lastnik Vodnika po Trdinovi poti dobti odtise vseh 12 pečulj, prejme o opravljeni poti »priznanje«. Prazen obrazec je na predzadnji strani Vodnika. Potrdilo za priznanje potrdi bodoči PD ali TD Novo mesto.

Zavedamo se, da Trdinova pot še ni tehnično popolna in opremljena. Markiranje 153 km dolge poti je za nas zelo težka naloga, ki zahteva veliko požrtvovanega dela in materialnih sredstev. Da bi ugotovljene pomajkljivosti odpravili, prosimo vse obiskovalce poti, da nam jih blagohotno sporočate.

Dolenjskim planincem k otvoritvi poti iskreno čestitamo. Prepričani smo, da bo privabilo mnogo ljubiteljev Dolenjske. Slovenska planinstvo se je tudi s tem oddalžilo duhu Janeza Trdine, enega od tvorcev naše narodne zavesti.

Otvoritev se je med drugimi udeležila tudi PD Mengaš, ki ima v svojem naslovu ime mengaškega rojaka, PZS pa je zastopal načelnik propagandne komisije ing. Tomaž Banovec.

PRAZNIK FURLANSKEGA PLANINSTVA

Società Alpina Friulana, furlansko planinsko društvo v Vidmu, je imelo lepo družinsko proslavo, počestili so dr. G. B. Spezzottiju, ki mu je celih 19 let vzorno predsedoval. V Spezzottijevi dobri sta furlansko planinstvo in alpinizem znatno pridobila na moči in ugledu. Prijetnega večera so se udeležili videmski župan, komandanat mesta z nekaj visokimi uradniki, zastopniki planinskih organizacij iz pokrajine Furlanija — Julijška Benečija in drugi čestilci zaslужnega predsednika. Večer je potekel v pristršnem, pravem planinskem razpoloženju. V imenu slovenskih planinov je izreklo slavljencu čestitke in voščila dr. Viktor Vavk. Dr. Spezzottiju sledi kot predsednik SAF znani alpinist in alpinistični pisatelj akademik dr. Oscar Soravito.

Predsednik PD Novo mesto govorji pri otvoritvi Trdinove poti

DELNA SPROSTITEV MEJE ZA PLANINCE

Po doljšem in vztrajnem prizadevanju PZS je le uspelo, da bodo planinci smeli obiskovati nekatere obmejne gorske vrhove, na da bi zato morali imeti posebno dovoljenje za gibanje v stometrskem obmejnem pasu. Zadostuje samo osebna izkaznica.

Še prav posebno je razveseljivo, da je preko Stola dovoljen prehod na avstrijsko stran na Mačensko planino do Celovške koče – Klagenfurterhütte, na Peči pa do planine Sedmerih koč – Siebenhütten. To gibanje in prehod preko meje je urejeno s posebnimi predpisi, ki jih je treba upoštevati, če hočemo, da bomo planinci obdržali te pravice.

Sprostitev gibanja v obmejnem pasu je bila objavljena z odredbo v urednem listu SFRJ 31. VIII. 1966. Po uredbi se smoja jugoslovanski državljanji muditi brez posebnega dovoljenja v stometrskem pasu:

1. Od planinskega doma na Peči do vrha Pece kota 2126 po zaznamovani stezi – od 15. aprila do 15. oktobra ob sobotah, nedeljah in državnih praznikih od 6. do 16. ure;

2. od Okrešlja po zaznamovani stezi, ki pelje preko Križa in Žrela do Češke koče – od 1. maja do 30. septembra od sončnega vzhoda do sončnega zahoda;

3. od planinskega doma na Kofcah: do brezimenega vrha (Križ) v globino in širino dvesto metrov – vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; do Velikega vrha kota 2088 po zaznamovani stezi, ki pelje preko kote 1807 – vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; do Velikega vrha kota 2088 in 2093 (Kladivo) – od 1. aprila do 15. novembra ob sobotah, nedeljah in državnih praznikih od sončnega vzhoda do sončnega zahoda, od 1. decembra do 31. marca pa vsak dan od 8. do 16. ure.

Stavek: ... „do Velikega vrha kota 2088 in 2093 (Kladivo)“ je pa vsej verjetnosti napačen in bi se verjetno moral glasiti: ... „od Velikega vrha kota 2088 do Kladiva kota 2093“, vendar ga svojevoljno ne smemo spremenjati, dokler ne bo izšel uraden popravek. Nesporo pa je, da je mišljena pot od Velikega vrha do Kladiva. Na Kladivo torej brez posebnega dovoljenja ni dovoljena neposredna pot, marveč samo preko Velikega vrha;

4. na sektorju Zelenice: južno od kote 1704 na 40 metrov od mejne črte v prostoru širokem sto metrov proti pla-

ninskemu domu na Zelenici – vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; južno od mejne črte na koti 1764 v dolžini stotideset metrov in širini sto metrov – vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; 5. od planinskega doma na Zelenici po zaznamovani stezi, ki pelje čez planino Šijo in po zaznamovani stezi, ki pelje od Valvazorjevega koče preko kote 1539 do vrha Malega in Velikega Stola trigonometer 2236 – vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda;

Na Stol sta torej dovoljeni dve poti in to od Valvazorjevega doma mimo Prešernove koče in iz Zelenice preko planine Šija in pod sedлом Belščica; 6. po zaznamovani stezi od Suhega sedla in Jeklega sedla do vrha Golice

trigonometer 1835 in kota 1784 – od 15. aprila do 30. septembra ob sobotah, nedeljah in državnih praznikih od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; 7. od Kotovega sedla kota 2124 po zaznamovani stezi, ki pelje na Vevnice kota 2351 in po novi planinski poti do vrha Mangra – vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; 8. po zaznamovani stezi do vrha Kanin kota 2583, sedla Prevala kota 2063, vrha Prestreljenik trigonometer 2499 in vrha Laška planja kota 2411 – vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda.

Poleg omenjenih sprostitev je bil dosegzen poseben sporozum z republiko Avstrijo o planinskem turističnem prometu v mejnem območju.

Z otvoritve Trdinove poti pri Domu Vinka Paderšiča

Clen 1

Jugoslovanskim in avstrijskim državljanom je dovoljeno prestopati Jugoslovansko-avstrijsko državno mejo na spodaj navedenih mejnih prehodih z veljavnim potnim listom ali legitimacijo za prehod meje v maloobmejnem prometu ter da na ozemlju druge države obiščejo spodaj navedene gorske vrhove in planinske domove in se pri tem gibljejo na spodaj navedenih planinskih poteh:

1. na področju Pece: na jugoslovenskem ozemlju od planinskega doma na Peci, preko mejnega prehodnega mesta Kördeževa glava (kota 2126), na avstrijskem ozemlju do planine Sedmerih koč (Siebenhütten);
2. na področju Stola: na jugoslovenskem ozemlju od Prešernove koče, kot tudi od Velikega Stola preko mejnega prehodnega mesta Sedlo Belščica (kota 1840), na avstrijskem ozemlju pa do Celovške koče (Klagenfurterhütte) in na Mačensko planino (Matschacher Alm).

Clen 2

1. Mejno prehodno mesto Kördeževa glava je odprto za prehod samo v času od 15. aprila do 15. oktobra in to od 6. do 17. ure.
2. Mejno prehodno mesto Sedlo Belščica je odprto za prehod samo v času od 15. aprila do 15. novembra in to od sončnega vzhoda do sončnega zahoda.
3. Ure, navedene v odstavku 1. in 2., se smejo prekorčiti samo v primeru višje sile.

Clen 3

1. Uporabniki planinskega turističnega prometa lahko na ozemlju druge države uporabljajo samo planinske staze, navedene v členu 1; to bodo označene z vidnimi znaki.
2. Obe državi bosta skrbeli za vzdrževanje in označevanje planinskih stez.

Clen 4

1. Izletniške skupine smejo šteti največ do 15 oseb.
2. Bivanje na ozemlju druge države ne more trajati po prehodu meje dalj kot tri dni.

Clen 5

1. Uporabniki planinskega turističnega prometa smejo prenositi samo predmete za osebno rabo, navadno turistično opremo in hrano za osebno potrošnjo. Kar se tiče prenašanja vina, žganih pijač, toboka in tobačnih iz-

delkov, veljajo odredbe iz sporazuma o maloobmejnem prometu. Predmet za osebno rabo je treba prinesi nazaj. Prenašanje orožja ni dovoljeno.

2. Predmeti za osebno potrošnjo kot tudi hrana, navedena v prejšnjem odstavku, niso podvrženi plačevanju carinice ali drugih dajatev in tak.

Clen 6

Vsaka država pogodbenica lahko iz razlogov javne varnosti, javnega reda in iz zdravstvenih razlogov ustavi izvajevanje tega sporazuma. Vpeljava in ukinitev teh ukrepov se sporoči drugi državi pogodbenici po diplomatski poti.

Clen 7

Sporazum je sklenjen za nedoločen čas. Vsaka država pogodbenica ga lahko odpove z odpovednim rokom treh mesecev.

Clen 8

Ta sporazum stopi v veljavo 1. januarja 1967 leta.

Od nas, ki bomo uporabljali omenjene ugodnosti, zavisi vse, če bomo pridobljene ugodnosti obdržali in morda dosegli celo razširjenje. Opozarjam, da so dostopi dovoljeni le po zaznamovanih stezah in da se pristopnik dřijo potov in markacij in da se ne oddaljujejo z dovoljene smeri.

Staze od Stola do Celovške koče in od doma na Peci preko Pece do planine Sedmerih koč so označene s posebno markacijo in to z našo beloredco Knafelčeve markacijo, ki je obrobljena z zelenim krogom.

Na vse druge vrhove ob meji je dostop dovoljen še vedno samo z veljavnim dovoljenjem za gibanje v stenskem obmejnem posu.

Vsem, ki boste hodili po sproščenih poteh, želimo mnogo prijetnih trenutkov in planinskega veselja.

Komisija za pota pri PZS

PRISRČNI PLANINSKI SLOVESNOSTI NA STOLU IN PECI

V nedeljo 4. junija 1967 so slovenski in avstrijski planinci družno markirali mednarodno stezo od Mačenske planine pod Stolom preko sedla Belščica na vrh Stola. Pot je dovoljena za avstrijske in jugoslovanske planince, če imajo s seboj veljaven potni list.

Z otvoritvijo tega pata je bila povezana majhna tada zato toliko bolj prisrčna slovesnost v Prešernovi koči na Stolu. Udeležili so se je poleg zelo številnih slovenskih in tudi avstrijskih planincev predstavniki Planinske zveze Slovenije in avstrijskega Alpenvereina, sekcijs Celovec. PZS so zastopali predsednik dr. Miha Potočnik, podpredsednik Tone Bučer in Stanko Kos. Za avstrijski Alpenverein pa so se udeležili tega slavlja predsednik celovške sekcijs ČAV Otto Umlauf, Fritz Hawranek, Sepp Pock in Fritz Zopp.

Nazvoča planinca je pozdravil predsednik PZS dr. Miha Potočnik, ki je v kratkih besedah poddaril velik pomem tokega sodelovanja med planinci sosednjih dežel. Po tem govoru je spregovoril predsednik sekcijs ČAV Otto Umlauf. Izrazil je veselje avstrijskih planincev, da jim je po dolgih 26 letih omogočen prehod na vrh Stola in da bodo takšni stiki pogloribili medsebojno razumevanje.

Številni planinci, ki so napolnili Prešernovo kočo do zadnjega kotička, so pritrjevali besedam obeh govornikov. Razpoloženja planinov, ki se so po slovesnosti vračali na obe strani domov, ni motil niti sneg in dež, ki je neusmiljeno močil v dolino vračajoče se prijatelje narave.

Podobno kot na Stolu je bila tudi v domu na Peci v nedeljo 11. junija 1967 slovesnost otvoritve mednarodnega mejnega prehoda za planinice na Peci. Ta prehod smejo rabiti avstrijski in jugoslovanski državljanji. Slavja so se udeležili odborniki centralnega odbora sekcijs ČAV iz Celovca dr. Delisch, Fritz Hawranek in načelnik markacijskog odseka Fritz Zopp. PZS so zastopali predsednik dr. Miha Potočnik, podpredsednik Tone Bučer in načelnik komisije za potec Stanko Kos. Koroške planinice je zastopal predsednik PD Mežica Drago Vončina. Rozen teh so bili novzori še drugi avstrijski in slovenski planinci.

V prijetnem vzdružju planinskega doma na Peci je prvi pozdravil planinice in predstavnike predsednik PD Mežica Drago Vončina. Pomembnost sprostitev planinskega prehoda pa je razložil predsednik PZS dr. Miha Potočnik. Kot zadnji je povedal svoja misli ob tem planinskem prazniku še dr. Delisch iz Celovca. Iskreno pritrjevanje novzori je kazalo, kako z veseljem planinci sprejemajo takšno sprostitev gibanja v obmejnih področjih.

Slovenski in avstrijski planinci so skupaj pregledali pot. Spotoma so uživali nad lepimi pogledi, ki se odpirajo proti Uršlji, Smrekovcu, Raduhu, Savinjskim Alpam in na pisano preprogo, stkanu iz svetlozelenih frat in temnih smrekovih gozdov, na avstrijski strani pa so občudovali severno ostenje Pece in sosednjih vrhov ter prelepo koroško deželo.

Sodeč po razpoloženju in izjavah avstrijskih in slovenskih planincev kaže, da bodo oboji pridno posegali po ugodnostih tega mejnega prehoda.

Stanko Kos

K IMENOVANJU SNEŽNIKA

Prof. Karolin nam je poslal nekaj pribombe k poimenovanju ledinskih imen v snežniških kartah. Snežnik je s te strani manj obdelano področje in čaka strankovnika - ljubitelja. (Močno pa je obdelan prometno, saj pravijo, da je preprezen s 400 km avtomobilskih cest.) Kljub temu ali pa prav zato se na Snežniku lahko izgubi tudi potnik, ki je oborožen z najboljšimi kartami. Te karte imajo seve svoje hibe v poimenovanju. Prof. Karolin pravi:

»Ker so avstroogrške specialke snežniškega področja risali nemški maperji, ki so jih verjetno vedili po gozdovih uslužbenici gozdarskega urada nemških knezov - tako piše v kroniki snežniškega gradu - se ne smemo čuditi, če je večina imen napačnih. Jugoslovanski kartografi so večkrat na slepo kopirali Nemce. Tako so nastale razne spake, ki nimajo nobenega opravka z ljudskimi imeni. Na primer: »Nove Gračine« ali celo: »Nove Gračine« sredi samotne gozdne divinje, dalje »Marela«, »Svinčaki«, »Mater Del« itd. Naj povem nekaj o dveh:

1. Nove krajinje je ime za gorski preval, čez katerega so napravili ljudje krajšo pot iz Loške v Reško dolino. Čez Nove krajinje drži tudi pot na Snežnik. Ljudstvo iz Loške doline in Babnega polja pravi Nove krajinje ali Nova krajinje, Hrvati pa Nove kraščine. V zemljevidih pa je napisano Nove Gračine in tudi Nove gračine (V Savinjski dolini je bližnjica le kraščnica. Op. ur.).

2. Veliki Sviščaki, Mali Sviščaki, Gornji Sviščaki, Doljni Sviščaki so imena za terasaste dolinice blizu vrha Peščina. Na nasprotni strani so Mali Pomočjaki in Veliki Pomočjaki. Prve in druge dolinice imajo slabo prepustna tla, raz-

loček je v tem, da je v prvih svih ali svilčec in peščenjaku podobna siva kamnina, ki se pod roko meli, medtem ko je na drugih ilovica z mlakužami. Za zidanje nekdanjega hotela so Italijani uporabljali svilčec, ki so ga kopali na Vel. Sviščakih. Stari ljudje veda povedati, da so hodili v gozd kopat »svilčec« za princa, ki je židal hiše. Specialke imajo Pomočjaki in Svinčaki. (V Pravopisu beremo pri geslu svilčec: droben pesek, sipa, svilčec, svilčost, svilčina, svilčica, peščina. Op. ur.)

razbila organizacijo. Veliko članov je v vojni izgubilo življenje in le redki so preživeli okupatorjevo nasilje. Tako po vojni so preživeli člani prejšnje planinske organizacije začeli ustanavljati planinske društva. Leta 1946. je bil pri fizičkemu društvu na Javorniku ustanovljen planinski odsek. Kmalu se je število članov pomnožilo na 89 in s tem je bil izpolnjen pogoj za ustanovitev samostojnega društva. 15. maja 1946 je dala PZS dovoljenje, da se ustanovi planinsko alpinistično društvo. Ustanovitelja sta bila Franc Kreuzer in Janko Vlman. Število članov je kmalu naraslo na 312, od katerih je bilo 77 naročenih na planinsko revijo Gore in Ijdje. Voja je zapustila dosti parušenih koč in vojaških karavel, zato so se takratni člani zanimali za obnavljanje takih objektov. Prvo ponudbo so prejeli za obnovitev karavle na Kriških podih, kjer stoji danes Pogačnikov dom. Druga je bila pastirska koča v Krmi, katero se je društvo lotilo konec leta 1948 in jo usposobilo toliko, da je skromen planinec v njej lahko prenošil. Oskrbovanje koče so člani opravljali z dežurstvom ob sobotoh in nedeljach. Po dveh letih gospodarjenja jim je PZS dodelila v upravljanje Staničevu kočo pod Triglavom. Še večji gospodarski elan so pokazali člani, ko so do te koče prostovoljno nosili hrano in drva.

V letu 1951 je članstvo naraslo na 632 članov, ki so bili zelo aktivni pri raznih delovnih akcijah; dežurstvo v Krmi, delo na daljnovidu na Vršiču, prenos materiala na bivake in obnova planinskih poti, kjer so skupno opravili 3529 ur prostovoljnega dela.

Nadelavo nove poti iz Krme na Debela pot so proslavili leta 1952. Leta 1953 je društvo prevzelo Pristavo z ekonomijo.

Najbolj se je izkopal mladinski odsek, ki je pridobil veliko novih članov. Leta 1957 je bil na Pristavi zbor mladih, ki so prehodili partizanske steze v Karavankah.

Leta 1957 je članstvo naraslo na 732. V začetku leta 1959 so člani začeli z delom in v rekordnem času 4 mesecov postavili v Krmi novo kočo in jo odpri 19. Julija v počastitev 90-letnice Železarne Jesenice in 40-letnice ustanovitve KPJ. Za to kočo so opravili člani 4665 ur prostovoljnega dela, stroški za gradnjo pa so bili minimalni, saj je stala koča le 1.751.000 starih dinarjev.

Tako za tem je čakala društvo nova naloga, obnovitev Staničeve koče, kjer

DELO MLADIH PLANINCEV NA VRHNIKI

Mladinski odsek na Vrhniki obstaja že tretje leto. Vsako leto doda k svojemu programu nekaj novih akcij in s tem privabi nov krog mladine za delo v MO in za hodo v gore. Čeprav se je članarina močno dignila, število mladine v društvu ni padlo, temveč je bilo celo večje v letu 1966. V prvem letu obstaja t. j. v letu 1964 so največ organizirali izlete v bližnje in daljne gore, v drugem letu so se spoprijeli z organizacijo lastnega tabora, v lanskem letu pa so k akcijam iz prejšnjih let dodali še lastno glasilo »MARKACIJE«. Ta biten sicer nima roka, kaj pa mora iziti, izhaja po potrobi. V letu 1966 so izšle 3 štavilke.

Lanskoletni program je bil bogat in pester, bil je v celoti izvršen. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev pri društvu se niso udeleževali akcij MK pri PZS, zato pa so jih organizirali več sami. Lepo jim je uspel 10-dnevni tabor v Krnici s 70 mladimi planinci iz Vrhnike. Organizirali so planinsko šolo in utrdili obe skupini na osnovnih žolah. Dalje so izvedli 11 izletov. Skrbijo tudi za svoja propagandno omarmo, v kateri obveščajo svoje člane o delu, o izletih, o proslavah itd. V lanskem letu je uspešno vodil mladinski odsek Pavle Mrak, v letu 1967 pa bo to funkcija v nadaljnjem razvoju MO opravljala Erika Končnik.

Janez Kunstelj

OB 20-LETNICI OBSTOJA PD JAVORNIK-KOROŠKA BELA

Leta 1937. so mladi planinci na Javorniku ustanovili mladinski odsek, v katerem so se združevali in organizirana hodili v planine. V največjem poletu njihovega dela je privihrala vojna in

Planinski dom v Javorniškem Rovu, 920 m

se je bilo boti, da se njeni stropi se sujejo pod lastno težo. Leta 1960 so začeli z načrti in pripravo gradbenega materiala. Pri tej obnovi je bila velika ovira oddaljenost in kratka sezona. Ob 70-letnici PZS je bila koča dograjena toliko, da so jo 25. avgusta 1963 lahko izročili prometu pod novim imenom Staničev dom pod Triglavom. Idej je bilo vedno dovolj. Imeli so že načrte za tovorno žičnico pod Rjavino, le denarja je manjkalo, upajo pa, da bo v kratkem stekla vsaj tovorna žičnica s Krme pod Rjavino.

Članstvo je naraslo na 849 članov, vsi društveni odseki so bili delavnji, PD Javornik-Koroška Bela gleda na prehojeno pot z upravičenimi ponosom.

Kovinarska koča v Krmi, znana mnogim triglavskim popotnikom

Kovinarska koča v Krmi, 803 m

ledarju teh prireditv, o proslavi 75-letnice slovenskega planinstva in o drugih jubilejih. Sklenili so, da bodo gorenjska društva priredila za 75-letnico SPD tabor v Vratih, morda tudi pohod na Stol, obenem pa bodo proslavila 40-letnico PD Mojstrana.

Pri obravnavanju gospodarskih problemov je bil razgovor še živahnjejši, saj slaherno društa kaj žuli. V glavnem so prišli do sklepa, gotovo ne prvič, da bi morala uprava za dohodek razumeti stanje in razmere po kočah in bolj liberalno ravnati pri obdobjitvah in pri izterjevanju davkov. Ne zdi se jim prav, če se PVP razdeli ves, treba bi bilo zadržati nekaj rezerve, predvsem pa bi morali v upravnem odboru sklada PVP sodelovati tisti, ki so do uporabe njegovih sredstev upravičeni. Končno je prišlo na dan tudi staro vprašanje teritorialnega načela pri upravi oziroma lastništva planinskih koč. Seveda je šlo z dnevnega reda, ne da bi kdo od navzočih dovolj utemeljil kako spremembo.

Pri razgovoru o mladinskih odsekih so prišla na dan stara, a vselej nova vprašanja: mladinski vodniki, mentorji, delovne metode, sredstva, tečaji, prireditve, izleti. Zastopnik PD Kranj je prikazal delo MO, s kakršnim se težko izkaže še kak drug MO. Če bo steklo sodelovanje s prosvetnimi delavci, kakor so si zamislili, potem bo MO Kranj kazal pot, koko naj planinske vrgojo prodre v delovni načrt o vzgoji in izobraževanju po naših šolah. V ta namen bodo stopili v stik s področnim zavodom za prosvetno-pedagoško službo in z njegovo pomočjo skušali na vsaki šoli dobiti prosvetnega delavca, ki bo prevzel to odgovornost.

Prihodnji zbor bo septembra najbrž na Zelenici.

Ura je šla čez polnoč, ko so se skrbniki gorenjskih društev razšli s prelephe Uskovnico na vse strani.

T. O.

POHOD PLANINCEV PTT PO POTEH PARTIZANSKIH KURIRJEV MARIBOR–LOKVE

To je gotovo največja planinska prireditve, ki ji je namen oživljati izročila našega narodno osvobodilnega boja. Navedli bomo samo glavne podatke o organizaciji pohoda od Maribora do Lokve v Trnovskem gozdu.

Sobota 3. VI. 1967

Maribor – Spomenik talcev, prireditve ob pričetku pohoda. Osankarica –

Spomenik Pohorskemu bataljonu, počastitev padlih borcev. Dom Osankarica, ogled muzeja NOB. Rogla — Spomenik padlim borcem, počestitev padlih borcev. Koča na Rogli, počitek. Ribniška koča — Spomenik padlim partizanom planincem, počestitev padlih planincov. Koča, počitek. Partizanski dom pod Malo Kopo, prihod — prenočevanje.

Nedelja 4. VI. 1967

Partizanski dom pod Malo Kopo, Partizanska bolnica »Pavček«, prihod, ogled bolnice. Slovenj Gradec, prihod, slovesnost pred poslopjem muzeja NOB, smer Podgorje. Graška gora — Spomenik padlim borcem XIV. divizije, prihod, počestitev padlih borcev. Šentvid nad Valdekom, Huda Luknja, Paka — Spomenik padlim borcem, kratka slovesnost, PD PTT Maribor pred ūstafetno palico Planinski skupini PTT Celje. Paški Kozjak — Planinski dom.

Ponedeljek 5. VI. 1967

Paški Kozjak — Planinski dom. Jošt — spominska plošča borcem XIV. divizije, počestitev padlih borcev. Basališče, najvišji vrh Paškega Kozjaka, 1273 m. Vitanje — prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Stenica — Lindek, počestitev padlih borcev pri spomeniku NOB, počitek. Frankolovo, Črešnjice, Šentjur pri Celju, prihod, slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje vence. Resejava — Partizanski dom, spominska plošča na kraju, kjer je bila leta 1941 ustanovljena I. celjska četa, prenočišče.

Torek 6. VI. 1967

Resejava — Partizanski dom. Dobje, Planina pri Sevnici, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje vence. Bohor — Planinska koča, kratka slovesnost pred kočo. Planinska skupina Celje pred ūstafetno palico Planinski skupini Novo mesto. Partizanska bolnica, obisk bolnice. Planinska koča.

Sreda 7. VI. 1967

Bohor — Planinska koča. Senovo, prihodi, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Brestanica — Spomenik žrtvam taborišča Rajhenburg, kratka slovesnost pri spomeniku. Kostanjevica, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Gorjanci — Koča na Polomu, prihod, počitek. Dom Vinka Paderščka.

Četrtek 8. VI. 1967

Gorjanci — Dom Vinka Paderščka. Trdinov vrh. Suhor, prihod, kratka slo-

vesnost pri spomeniku XIV. divizije. Črnomelj — Pošta, prihod, slovesnost. Spomenik NOB na Štrici, polaganje vence. Planina, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Črmošnjice, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. stare žage, Općice, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku padlim kurirjem TV 15, polaganje vence. Planinska skupina PTT Novo mesto pred ūstafetno palico planincem PTT Ljubljana. Poljane.

Petak 9. VI. 1967

Poljane. Kočevski Rog — Podstenice, prihod, ogled partizanske tiskarne in partizanske šole. Baza 20, prihod, ogled Baze 20. Kraljev Kamen, prihod na kraj, kjer je bilo leta 1942 povojstvo partizanskih enot. Pugled, postanek pri spomeniku udeležencem I. zboru aktivistov. Stari log, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Žlebič, Turjak, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB.

Sobota 10. VI. 1967

Turjak, ogled gradu. Kurešček, prihod, počitek v domu. Mokerc, avgusta 1941 ustanovljena mokrska četa, loka vas, ogled ostankov partizanske bolnice, počestitev padlih borcev pri spomeniku NOB. Lovrica, Orie, prihod, počestitev padlih borcev pri spomeniku NOB. Urh, prihod, počestitev žrtv težkega vojaškega pri spomeniku, polaganje vence. Ljubljana — Stavba Telekomunikacij, slovesnost na prostoru med stavbama Telekomunikacij, polaganje vence k spominski plošči padlim ptt delavcem, zaključek slovesnosti, prenočišče.

Nedelja 11. VI. 1967 (prvi dan)

Ponedeljek 12. VI. 1967

Ljubljana — Stavba Telekomunikacij. Podutik, kratek postanek pri spomeniku kurirjem in vezistom. Toško čelo, kraj, kjer je bil pozimi 1942/43 CK KPS. Katarina, prihod, kratek sprejem pri šoli. Grmada, Tošč, Črni vrh, prihod, kratka slovesnost pri šoli, planinci PTT Ljubljana izročajo ūstafetno palico planinski skupini Kranj. Poljane nad Škofjo Loko, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB, prenočišče.

Torek 13. VI. 1967

Poljane nad Škofjo Loko. Delnice, polaganje vence k spomeniku padlim kurirjem NOB. Javorje, prihod, kratka slovesnost pred šolo. Blegos, prihod na vrh, počitek. Zelezni, prihod, slovesnost na glavnem trgu, polaganje vence k spomeniku NOB.

Sreda 14. VI. 1967

Zelezni, Ratitovec, prihod do koče, počitek. Šoriška planina — Litostrojska koča, prihod, počitek. Petrovo brdo, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Planinska skupina Kranj izroči ūstafetno palico planinski skupini Nova Gorica.

Četrtek 15. VI. 1967

Petrovo brdo. Porezen, prihod, počitek v koči. Spomnik padlim borcem, počestitev padlih borcev. Bolnica Franja, prihod, ogled bolnice. Črno, prihod, slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje vence. Bevkov vrh.

Petak 16. VI. 1967

Bekov vrh. Sivka, prihod, kratek postanek v planinski koči. Razpotje. Vojska, kratka slovesnost pri spomeniku padlih borcev. Mrzla rupa, prihod, počestitev padlih borcev pri spomeniku NOB. Bolnica Pavla, prihod, ogled bolnice. Mali Goljaki, prihod na vrh, počitek. Predmeja, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje vence.

Sobota 17. VI. 1967

Predmeja, planinska skupina Nova Gorica pred ūstafetno palico delegaciji planincem iz vseh ptt podjetij, ki so sodelovala na pohodu. Lokve, prihod, izročitev ūstafetne palice na slovenskem zasedanju DZ ZPTT, na katerem bodo ptt kolektivi prevzeli pokroviteljstvo nad partizanskimi kurirji in vezisti.

Planincem PTT in predsedniku odbora za organizacijo pohoda tov. Jožetu Dobniku in njegovim sodelavcem gre vse priznanje, tako za zamisel kot za njeno izvedbo. V prihodnji številki bomo objavili odlomke iz enega od govorov, ki so se zvrstili na slovenskih skozi štirinojst junijskih dni.

ČEŠKOSLOVAŠKI ALPINISTI IN HINDUKUŠ. Poteka komaj drugo leto, od kar so si alpinisti ČSSR izborili svojo prvo uradno odpravo v Izvenevropske gore. In kaj imajo danes od tega? Eno najlepših knjig — album o teh gorah s Hecklovim podpisom, drugo izpod peresa vodje odprave Šedivýja, izreden film in — kapital, iz katerega se danes formira nova odprava na Tirič Mir (7706).

Po Šedivýjevih izjavah so dobili sredstva le na posodo — daleč so jih že vrnili s prodajo filma in knjig. Sredstva so zbrali s tem, da so vključili

ALPINIŠTICKE NOVICE

nekaj znanstvenikov, katerim so prispevalo ustanove, katerih člani so, vsa potrebnata sredstva in še nekaj prebitkal.

O letosnjih namerah so javnost že obvestili z uradne tiskovne konferenco 27. IV. v Pragi.

Dvoglavi Tirič Mir je najvišji vrh vzhodnega Hindkuša. Doslej so se z njim poskusile že odprave iz Avstrije, Norveške in Japonske. Uspela pa sta le dva norveška poskusa v letih 1950 in 1964. Letos se odpravlja v njegovo okolico osem odprav.

Češkoslovaška odprava se je odločila za deljeno potovanje. Červinka, Jaškovský, Daniel in Dryák bodo potovali s kamionom. Na 9500 km dolgo pot skozi Madžarsko, Romunijo, Turčijo in Iran so odšli 20. V. S seboj so odpeljali tudi 4200 kg prtljage. Ostalih deset – Šedivý, Galfy, Urbanovič, Heckel, Röder, Roger, Šmid, Mašek, Vič in Mikšík pa so odpotovali za njimi 13. junija z avionom.

Iz Kabula (Afganistan) jih je nato pot vodila v Pešavar (Pakistan) in od tu s 40 konji ali kamelami pod Tirič Mir. Povratak je določen v začetku oktobra.

VEČJE ALPINIŠTICKE AKCIJE V LETU 1967. Konec poletja je predviden še en republiški tabor in sicer v Zapadnih Julijcih. Nekoliko poznej termin je izbran zato, ker je tam določen tudi zimski tabor v začetku leta 1968.

Oktobra bo zbor alpinistov, združen s simpozijem o zimskem alpinizmu. Ta dejavnost pri nas še vedno nima tistega mesta, kot si ga želimo. Upojmo, da bo ob primerni pripravi simpozij osvetil vzroke sedanjega položaja. Če hočemo nadaljevati z našo odpravarsko dejavnostjo, bomo morali poskrbeti za napredok noče zimske alpinistike.

PAKLENICA 1967. Na sestanku zvezne komisije za alpinizem (Zagreb, 5. marca 1967) je bilo sklenjeno, da komisija za alpinizem PSH izvede v organizaciji AO Velebit med letosnjimi prvomajskimi prazniki srečanje jugoslovanskih alpinistov v Paklenici.

1. sestanek je za nami in lahko trdimo, da je uspel, čeprav so se ga udeležili le alpinisti iz Hrvaške in Slovenije. Navzočih je bilo namreč okoli 35 plezalcev iz Zagreba, Reke, Jesenice, Komnika, Celja in Ljubljane. Samo slovenski alpinisti so opravili 52 vzponov,

med katerimi sta tudi dve prvenstveni smeri in 1. pačovitev »Klin« v Aničkuku.

Akademski smer v Aničkuku. Prva plezala Joža Mihelič (Jesenice) in Karel Hauser (AAO) dne 30. IV. 67. Višina stene 200 m, ocena IV+, čas plezanja 3 ure.

Smer sta že naslednjega dne ponovili dve navezi (Hauser K.-Tršan U. in Gradišar J.-Rupnik G.).

Kamniška smer v Manita peči. Prva plezala Jernej Koritnik in Uršič (Kamnik) dne 30. IV. 1967. Višina stene 200 m, ocena IV, čas plezanja 2 ure. Smer »Klin« (glej opis v PV 4/67 in fotografije v 5/67) sta prva poskušala ponoviti Gres in Manfreda. Zaradi slabe priprave pa sta morala po prvih šestih dolžinah obrniti, potem ko sta v steni bivakirala. Dne 30. IV. sta v smer vstopila Peter Ščetlin (AAO) in Franc Štupnik (Lj. Matiča) in jo z enim bivakom (16 ur efektivnega plezanja) ponovila. Po njunih izjavah smer svojo oceno VI, z mestl VI+ povsem zaslubi in spada zaradi svoje višine (350 m) in skoro neprekinitenih težav do malo pod vrhom med naše najtežje. V steni je bilo zelo malo klinov (razen vseh svedrovcev) in takoj je smer tudi ostala.

Tretjo najtežjo smer (druga je velebita, ki pa svoje četrte ponovitve ni doživel) – mosorčko (V+) so ponovile tri naveze (S. Jošt-P. Kedre, M. Maležič-V. Doberlet in M. Manfreda-K. Hauser), Brahmovo kar šest, bivakovno jarugo, splitsko, bele plati v Čuku in kaminska smer v isti steni po dve, centralni kamin v Čuku – tri. V kanjonu Velike Paklenice je ostalo še dovolj mesta za nove smeri, ponavljanje tudi najtežjih smeri v že tako zgodnjem terminu ima tudi svoj čar in bližina morja. Ali se smemo potem čuditi, da je večina udeležencev 1. sestanka jugoslovanskih alpinistov sklenila, da se naslednjega 1. maja zopet povrne sem? Akademski alpinistični odsek je zato sklenil, da bo za prihodnje leto organiziral poseben avtobus.

2. HOROLEZECKE JARO V ADRŠPA-CHU. Že drugič zapored organizira okrajski odbor češkoslovaške zveze za telesno kulturo v Nachodu (alpinistična sekacija) zbor »Pískařev«, kakor nazivajo plezalce v peščenjaku.

Mesto, kjer je zbor sklican, je izredno interesantno, tako pokrajinsko kot (in morda še bolj) plezalsko. Taborišče bo

le 200 m oddaljeno od železniške postaje Adršpach, blizu vzhodnonemške-poljske meje (dostop preko Nachoda-Toplice ali Trutnova), dostop pa je možen tudi z osebnimi avtomobili. Udeleženci so spali v svojih šotorih in se tudi hranili pretežno v svoji režiji. Za to področje je bil tudi prav sedaj dotiskan poseben vodnik »Defile skalnih vež« (cena 10.–12. Kčs). Zbor je sklican vsako leto, prvo nedeljo v maju – letos je trajal od 6.–9. maja. Taka je na kratko vsebinsko tiskanega vabila, ki so ga razposlali marljivi plezalci Hronovega na vse strani. Nekaj jih je pripravila tudi v Sloveniji, žal prepozna, da bi se kdor koli udeležil, čeprav so vabilo napovedovalo že lanskoto leto.

Le malo je bilo naših plezalcev, ki so se doslej srečali s paščenjakom in zato tovrstni »plezalni vrtec« tudi premalo poznamo. Res je, da tja ničesar od nas ne bo hodil trenirat, toda zavedati se moramo, da je tudi samo poznavanje njihovega terena in načina plezanja lahko zelo pomembno. V takih »plezalnih vrtcih« so zrasli Hasse (eden izmed avtorjev direktilsime v V. Cini), Čihula (avtor obeh po njem imenovanih smeri v Erdmannih policah in Široki peči) in celotna vzhodnonemška naveza, ki je od 5.–10. III. 1967 opravila prvenstveni zimski vzpon po Aschenbrennerjevi smeri v Travniku.

KAVKAZ 1967 ODPOVEDAN. Priprave letosnje odprave so bile v polnem teku, ko je iz Moskve prišel ponovno odklonilen odgovor. Ne morete v Bezenziji ali Cefi, če hočete v Elbrus, dobro, za tja vam dojemo na razpolago celo dva termina (15. in 26. VII.), drugače pa za letos razdiramo dogovor o izmenjavi, in če računate za prihodnje leto, nam do septembra sporočite.

Kje je vzrok takega stališča? Točen odgovor je nemogoč, ker premalo poznamo razmere njihove vrhovne organizacije, ki jo vodi Kaspijn. Znano je le eno: vzrok, da v Elbrus ne moremo zaradi razdrte ceste (plazovi), ni zadosten. Točni, ki so se udeležili sestanka IKAR na Javorini, so nameč povedali, da bo tabor normalno obratoval in da bodo letos sodelovali celo kategoriki III – zakaj potem ne bi tudi naši alpinisti?

Posledica take situacije je sklep, da pod vsakim pogoju ne moremo nuditi reciprocitet in da jo za letos odprevedujemo.

Franci Savenc

POSVETOVANJE O VARSTVU NARAVE NA PLITVICAH

V dneh 29. do 31. maja 1967 je zvezna organizacija za varstvo narave priredila vsedržavno posvetovanje o narodnih parkih, varstvu narave in posebej o problematiki varstva v narodnem parku Plitvičkih jezer.

No posvetovanju so se zbrali zastopniki iz vseh republik in to predvsem zavodi za varstvo spomenikov, Institutov in zavodov za urbanizem, zastopniki vrste gozdarskih institucij in dr. Povabljeni je bila tudi PZS Inštituta redakcija, zastopala sta ju dr. M. Potočnik in prof. T. Orel. Avstrijsko varstvo narave je zastopal dr. Walther, Francijo André Olivaux, TANAP ing. P. Helme in ing. L. Harvan, hrvaško akademijo dr. Branislav Gušić in dr. Milan Herak.

Gostitelj je posvetovanje izredno dobro organiziral, tako da je tekelo zbrano in sistematično. Osnova so mu dali uvodni referati. Prvi dan je govoril ing. Ratko Kovo o stanju in problemih nacionalnih parkov kot najvišje kategorije prostorskega varstva narave ter o nacionalnih parkih Jugoslavije in njihovih organizacijskih problemih, drugi dan pa ing. Böhm in ing. Novčan o osnovnih smernicah generalne ureditve parka Plitvička jezera. Prvi dan so zborovalci sredi Plitvičkih jezer odkrili spominsko ploščo prof. dr. Pevaleku, ki je odkril biodinamično skravnost Plitvičkih jezer, poskrbljeno je bila tudi za ogled poglavitičnih lepot v tem nacionalnem parku; v VIII. "Izvor" pa je bila ves čas razstava, ki je nazorno prikazovala hrvatske nacionalne parke in resnici zgledno skrb hrvatske republike za varstvo narave.

Diskusija je odprla vrsto vprašanj in jim seveda ni prišla do konca, saj res ni lahko opredeliti in združiti estetske in znanstvene motive z gospodarskim pomenom varstva narave, posebej pa težko v posamičnem primeru odločati, kaj je najbolj primerno – potrebno in najbolj prav. Od 1. 1872, ko je bil v ZDA proglašen prvi nacionalni park, pa do danes je bilo marsikaj narejenega za varstvo narave, a tudi marsikaj opuščenega, mnogo pa je bilo tudi »zločinov« nad naravo in to v dobrini, včasih pa tudi z dobrino mero tehnokratske brezbrinosti. Pri nas je posebna težava v tem, ker se varstvo narave ni razvijalo v vseh pokrajinalnem enako. Nejasnost vlasta tudi v kategorizaciji in nomenklaturi v primeri z mednarodnimi kriteriji in na-

šimi posebnostmi in možnostmi. Pred nami stoji vrsta nerešenih organizacijskih vprašanj, da ne govorim o finančnih, ki so spet posebej nerešeni prav v Sloveniji, saj daje občina Radovljica za TRINAP komaj 500.000 \$ din. Jasno je, da nacionalni park s svojo ureditvijo, zaščito in razvojem spada v generalni ureditveni plan, da je stvar republike in nacije in da je treba njegovo problematiko obravnavati v skladu s splošnimi načeli, ki veljajo za najvišjo in najbolj kompleksno kategorijo varstva narave.

Ne gre za definicije, a vendarne ni brez pomena, če zvezni forum določi splošni pojem nacionalnega parka. Nacionalni park mora biti dovolj obširen, po naravnih lepotih izreden in mikoven, imeti pa mora tudi znanstveni, kulturni, vzgojno-izobraževalni in turistični pomen, primeren mora torej biti za oddih in rekreacijo. V bistvu ločimo zdaj dva tipa: ameriški nacionalni park je liberalnejši, evropski se nagiblje k strogu režimu. Stanje naših parkov je v vsakem pogledu večji del kritično. Še posebej to velja za TRINAP. Slovenci smo imeli Triglavski narodni park razmeroma zgodaj, za narodni park pa bil v tridesetih letih tega stoletja razglašen tudi Okrešelj. Prvi je bil ponovno z zakonom uveljavljen pred nekaj leti, pri drugem pa stvar kljub večletnim predlogom nikam ne premakne. Tudi zakon o varstvu narave, ki ga naša republika – zadnja med vsemi – sprejema, sam od sebe ne bo mogel spremeniti razmer tak, da bi postavili stvar nacionalnih parkov na znanstveno osnovo in jim dalista funkcijo, ki jim v modernem življenju gre. Treba bo TRINAPU in drugod, kjer še ni proglasitev, poskrbeti za normativne akte, pravilnike o notranjem redu, o obsegu in načinu eksploatacije gozdov, divjadi, rib in dr., režim in način poljedelstva in živinoreje, treba bo izdelati in potrditi generalni ureditveni plan, kar spet pomeni nove težave, ne zadnje zaradi metodologije pri izdelavi kompleksnih in specjalnih nalog. Ko-koli odprtih vprašanj je v ekonomskem ovrednotenju parkov, v njihovem odnosu do turizma, do gospodarjenja s pokrajino na sploh, do razlaščanja privatnih zemljišč, ki je često nujno, če hočemo nacionalni park organizirati in prav urediti. Gotovo ni dobra, če je financiranje parkov neurejeno, če so nekateri takoreč brez sredstev, ker ne morejo poseči po lesu, ribalovati in loviti, iz neblagovnih virov pa zaradi lege in svojega značaja največkrat ne

morejo priti do sredstev. Datasija, ki jo ima npr. TRINAP, je tako majhna, da ponavadi vsako leto ostane neizrabljena, ker sama na sebi jemlje pogum, da bi se lotili vseh nalog, ki jih tak park nalaže. Ne zadostuje niti za vzdrževanje, a kaj šele za investicije, ki so potrebne, da bi park opravljal svoje temeljne funkcije.

Raštev je ena sama: Nacionalni park morajo imeti lastne zagotovljene vire finančiranja. Če do tega v kratkem ne bo prišlo, bo pojem Jugoslovanskih narodnih parkov izgubil na veljavi in ugledu.

V tem duhu so tekle razprave referentov, koreferentov in diskutantov na plitvičkem posvetovanju. Od problematike nacionalnih parkov so zošle k splošni in posebni problematiki varstva narave in nakazale vsa njegova razpotja in navzkrižja, značilna pravzaprav za vse svet. Življenje žal ne čaka, niti na generalno niti na speciale ureditvene načrte, ampak meandrira s svojo strugo milno regulacijskih načrtov čestokrat tudi tam, kjer ti načrti obstoje, kaj šele tam, kjer iz najrazličnejših razlogov mukoma nastajajo in je trda za ljudi, ki bi jih suvereno uveljavljali. Varuh narave čaka v razvitih in manj razvitih deželah neprestan boj za veljavnost varstvenih načel, ki se ne morejo opirati samo na pravice iz zakona, ampak prav toliko, če ne že bolj na vzgojo in prosvoeto najširših množic, a prav tako tudi na omiku tiste plasti, ki ji je »homo faber metron ton pantom«, ki ji je tehnika in njene moči vrhovni zakon pri poseganju v naravo.

T. O.

REŠEVANJE V AIGUILLE DU DRU v avgustu 1966 je močno odmevalo v televiziji in žurnalistizmu po vsem svetu. Nemka Schridde in Ramisch sta 13. avgusta vstopila v zapadno steno. 16. avgusta pa ju je prikovalo slabovo vreme v nerodnem položaju. Prišlo je do velikega reševanja, o katerem sklepajo svoje poročilo Jean Franco, direktor ENSA v zadnji številki »La Montagne« 1966: Vsak je dal iz sebe vse, Wolfgang Egle, dober alpinist, se je pri reševanju smrtno ponesrečil in čudno je bilo, da se ni še kdaj, posebno v noči od nedelje na pondeljek, ko je divjala huda nevila in terjala skrajne napore za reševanje v steni in za evakuacijo po normalni poti. Tisk in televizija sta marsikaj zmešala.

ker časnikarji niso bili obveščeni o vsem. Bilo je mnoga graje na račun reševalne službe, češ da težjim situacijam ni kos, čeprav je bilo toliko prizadevanj, da se reševalna služba tehnično izpolnila, da bi bila gibčna in učinkovita. Zaradi tega reševanja bodo dopolnili določbo iz l. 1959 o Société Montagnarde de Secours en Montagne. To bo moral narediti prefekt pokrajine Haute Savoie. Treba je reči tudi beseda o mlajšem Nemcu, ki se je lotil take ture brez potrebnega znanja, saj je nekaj dni poprep za Rebuffatovo smer rabil 11 ur. Zakaj sta Nemci na reševalce čakala pet dni, ne da sta mignila s prstom? Zaradi strahu in upanja? Strahu pred steno navzgor in navzdol, zaradi upanja, da bodo od zgoraj ali od spodaj prišli reševalci, kakor pridejo k nesreči na cesti? Res pa je, da so nastopili reševalci in vodniške organizacije, ENSA, vojaška šola, helikopterji, prostovoljci, med drugimi tudi znani ameriški plezalec Hemming in Nemec Egle, ki je umrl pred čimi navez v severni steni, na vrvi zaradi napočnega vrvnega manevra. Obvisel je na svoji vrvi in izdihnih izčrpan ali zadušen.

PIZZO BADILE, zadnja leta nekoliko bolj v senci, so leta 1965 po najbolj znanem severnem razu prvič pozimi preplezali Italijani Casimiro Ferrari, Pino Negri in Aldo Anghileri, mlađi »pajki« (ragni) iz sekcije Lecco, kjer živi njihov vzornik Ricardo Cassin. Ferrari je to zimske prvenstveno turo opisal jedrnato in jo objavil, razmeroma pozno, spomladi 1967 v švicarskem glasilu CAS. Mlađi »pajki« iz Lecca se zavedajo, pravi Ferrari, da so zimske vzponi izhod iz današnje alpinistične zategate v Alpah. Zato je razumljivo, da so pomisili na severovzhodno steno Pic Badile in v njej na Cassinovo smer, saj imajo oboje takoreč pred program (Val Bregaglia) in je povezana z alpinistično slavo domačega kraja od l. 1937, ko so Cassin, Ratti in Espósito prvi preplezali slavnou smer. 18. februarja 1965 so bivakirali pod steno, bivakirali varno in udobno v najboljšem šotoru in najboljših spalnih vrečah. »Morela je segala do zvezek«, pravi o moštvo Ferrari, s prvimi italijanskimi zelenosom. Ko so se zjutraj zbudili, so zogledali drugo trojico, ki je imela isti namen. In ko so uzeli steno pred seboj, se jim je zazdela nemogoča. Na mestu so spremenili program in se obrnili proti razu, ki se jim je zdel pristopnejši. Rebili so za to še en dan.

Pogled v raz ni bil spodbuden, sneg, led, vmes navpične kopne partije. Ko so začeli, se jim je dobro odsedalo, vendar brez bivaka ni šlo. Tudi v steži so načeli dovolj veliko gredo, na katero so postavili šotor in vse njegovo udobje. »Noč pa je bila kljub temu težka. Morilo nas je vprošanje, ali se bo vreme držalo ali ne.« Vreme pa je bilo na njihovi strani in naslednji dan so plesali v najboljših možnih okoliščinah. Pri sestopu z vrha so še enkrat bivakirali seveda pod šotorom in nato je nastopil njihov dan – la giornata della vittoria, dan zmage.

PARSENNSKO SLUŽBO je v letu 1965-1966 vodil Hans Tinner, ker je star Christian Jost, vsej Evropi znani planarzemske reševalne službe, odšel v pokoj. Snežne razmere so bile nenavadno dobre zaradi dolgih fenskih period, struktura snega je bila idealna. Na parsnenskih pistah so v tej sezoni prvič uveli snow-cat, tako da so se gostje Davosa smučali na bolje urejenih smučarskih dirkališčih. Kljub temu je služba imela 143 akcij, 466-krat je prožila plazeze z ročnim metanjem municije, 15-krat pa z metalcem min. V 72 primerih je bilo to uspešno, vsaka sedma razstreelitev je sprožila kloko in oddstranila nevarnost. Nekajkrat so zaradi izkazali smučarji kot zelo nedisciplinirani. 50-letni Joggi Joos je praznoval redek Jubilej: Varno je prinesel v dlanu že 1000 ponesrečencev.

HINDUKUŠ leži v Afganistanu in Pakistanu. Dr. Gerald Gruber, ki je vodil tri ekspedicije v to veliko gorovje, svetuje naslednji način, kako priti v njegovo vročo: Z avtom v Cariograd, od tu v Ankara in Erzurum, nato v Iran, v Tebris in Teheran. Od Ankare dalje cesta ni asfaltirana, vendar so makadamske ceste preko Anatolije v dobrem stanju. Cesta od Teherana v Afganistan je slaba, novo asfaltirano so zgradili Rusi, pa baje ni za vsakogar. Cesta od Kandaharja do Kabula je deloma asfaltirana. Južna cesta je asfaltirana do Isphana, od tu dalje drže v Pakistan samo makadamske, do meje in Quette. Od tu do Lahore, Ravalpindija in Pešavarja je cesta asfaltirana. Pešavar je s Kabulom povezan z osfaltno cesto, ki gre preko prelaza Khyber. Kdor bi se rad Izognil ovinkov na cesti Ankara-Teheran, naj gre preko Adane v Damask, Mafraq in Bagdad, odtok pa v Isphahan. To je sicer 600 km dalj, je pa asfaltirana cesta, slaba stran je pa ta, da mora potnik imeti speciale-

potni list za Sirijo, Jordanijo in Irak. – Tako se je Hindkuš neznansko približal tudi nam, posebno če računamo od naša jugovzhodne meje. Upajmo, da bo to kljub »sodu smodnika na Bližnjem vzhodu« še držalo.

LES GRANDS MONTETS je že tri leta francoski smučarski center, kakršnega zlepa nima še kaka druga alpska država. Če so doslej rekli: »Kdor ne pozna Val d'Isère, ne ve, kaj se pravi smučati,« bodo morali to odslej reči za les Grands Montets nad lednikom Argentière in des Rognons v območju Aiguille Verte, les Drolles, les Courtes, na drugi strani lednika Argentière pa se vlete veriga vrhov od Mont Dolent do Aiguilles de Chardonnet. Za Francoze ima ta dolina s temi gorami poseben privzok. Tu so si svojo slavo pridobili Armand Charlet, Camille Devouassoux, Henry de Séguigne, dr. Azéma, pa tudi Whymper, Michel Croz, Bladig, Loulou Boulat pa smučarji Oreiller, Couttet in drugi. Argentière je komaj 10 km severno od Chamonixa, torej ne dalec od najbolj razglašenega alpskega turističnega središča. Lahko si mislimo, kaj za dolino, za Les Praz, Les Tines, les Chozalets, le Lavancher in druga manjša naselja pomeni izgrajen smučarski svet od vrha Aiguilles des Grands Montets do Les Chozalets, preko Glacier de Lognan in Glacier de la Pendant do Le Lavancher. Izjemni svet, izjemne smučarske proge, vse dostopne z novim vertikalnim prometom, ki omogoča spust na obe strani tega izjemnega sveta, z višinsko razliko tudi 2000 m (Grands Montets-Argentière). Težko bi bilo dobiti kaj takega še kje drugod v Alpah. Za smučarje vseh vrst in kategorij so te žilnice sprščo neglice modernejega življaja zares dragocene, saj omogočajo razmeroma hiter pristop v področje visokogorskega, alpinistično zahavnega smučanja, obenem pa v smučski svet, ki mu je kos tudi manj izkušeni smučar. Vse je seveda zgrajeno po skrbnih studijah in po načrtih varstva narave.

RAIMUND v. KLEBELSBERG je bil dolga leta predsednik nekdajnega D. u. OAV, s katerim je povezana tudi zgodovina naša dežela in našega planinstva. Letos je proznoval 80-letnico življaja. 40 let je predaval geologijo na univerzi v Innsbrucku in nadaljeval delo alpskih geologov Pichlerja in Blaasa. Leta 1913 je bil v geološki ekskurziji v centralni Aziji v Transalatu,

Seltanu in masivu Petra Velikega. Po prvi svetovni vojni je geološko kartiralo Dolomite in se posvečal glaciologiji. Izdal je »Zeitschrift für Gletscherkunde«. Izdal je »Geologie von Tirol« in »Handbuch für Gletscherkunde und Glazialgeologie«. Kot predsednik D. u. OAV sta ga ob njegovih 70-letnicih slavila prvi predsednik poveljnega OAV prof. Martin Busch in dr. Hans Kinzl z besedami, ki povedo, kakšen političen pomen prisijojo naši sosedje tež planinski organizaciji.

DACHSTEIN je v severno Alpah, ki se vlečejo od švicarske meje proti vzhodu, poleg Gesäuse najbolj znana skupina, saj se odlikuje po višini in po večnem snegu. Za Hoher Dachstein velja zdaj višina 3004 m, dolgo časa pa je bil kotiran z 2996 m. Je najvišji vrh na Štajerskem in tako se začenja znana, nam pa nič koj simpatična štajerska pesem iz I. 1944 »Hoch vom Dachstein an, wo der Aar noch haust«. Orli so bili iztrebljeni, pa so jih spet »zasadili«, ker pač nacionalna himna tako terja... Dachstein je obsežna gora, pokriva 100 km². Primerjali so ga že z Mt. Blancom, že zaradi popolnoma samostojnih pristopov z vseh strani. Južna stran masiva ima 4 km dolgo troglavo steno Torstein, Mitterspitze v Dachsteinu, rezervat za dobre plezalce. Še bolj vzhodno so v tem zidu loži prehodi v ledeniško visoko planoto, kjer je med drugim 2864 m visoki Koppenkarstein. Na severu oklepa dachsteinski masiv Hallstattske jezero z gladino na višini 497 m, na obeh straneh jezera pa se dvigata Plassenberg 1952 m in Sarstein 1973 m. Z vzhodnega brega vozi v Hallstatt, v jezero porinjena mesteca, parnik, sicer pa v te severne Benetke ne drži nobena cesta, tu je ohranjen srednji vek s prazgodovinskim ozadjem Hallstatta in štiritočletnost Alp. V hallstattske dolini (I. 900–400 st. e.), na prehodu iz bronaste v železno dobo, je bil Hallstatt središče Evrope. Niramamo prave predstave o trgovini tistih časov in o takratnih potih. Gotovo se tekle čez hribe s severa na jug. Sol je bila dragocena, zaželeno plačilno sredstvo. Novce so kovali šele Kelti. O hallstattske dolini razmeroma precej vemo, viri zanjo niso samo grbovi. Dolina Salzberg v Dachsteinu je polna zakladov za raziskovalce prazgodovine. Vemo, kakšno oblico so nosili kopači soli, kakšna pokrivala, kako so pridobivali sol, kaj so jedli, kakšne bolezni so jih napadele (artritične spremembe, osteomy-

titis, tuberkuloze, možganski tumor), kako so verovali (votivne roke kot uroki, bronaste maske, podobne milenski zlati maski, bronasti kulturni voz z nago boginjo rodovitnosti in z njenim človeškim in živalskim spremstvom.) Boginja rodovitnosti so častili tudi v naslednjem latenski dobi (La Tène). In katera doba te beginje, ki ji daje vsaka tako ali drugačno ime, ne bi častila? Kelti, ki so okoli I. 400 pridelovali v Franciji, so v zapadni Švici (skladišče oraja La Tène ob Neuenburgersee) in v vzhodnih Alpah v območju Norika (ta so naši kraji) hallstattski kulturi pridružili nova podrečja, prav tako sledič železni kulturi. Naselitev Keltov v območju Hallstatta in Salzburga sta bili za te pokrajine velikega kulturnega pomena. Okoli I. 50 st. e. so Kelti v Noriku podlegli Rimljani, medtem ko v območju Dachsteina Rimljani niso tako zagoščili, čeprav zaradi nekaterih najdb zgodovinsko govorijo tudi o »Rimu v Dachsteinu«. Za Rimljane je bilo to področje le trgovska ekspositura, ki se izgubi v tem preselevanja ljudstev. Sele v 13. st., ko se ustanovi današnji Hallstatt, beremo spet o solnem kopu. Država poseže po njem in naveže nanj delavce. Odtej ime Salzkammergut. Delavci so imeli tudi neke privilegije. Tujci brez posebnega dovoljenja niso smeli sem. Zato je Evropa šele po I. 1840 o njem zvedela koj več. Znamenito Rieseneishöhle (1445 m) so odkrili šele v I. 1910 in prodriči v skrivnosti podzemne ledene reke. Žičnica pelje zdaj do te vodline in še pod vrh Koppenkarsteina na višino 2105 m, od koder je videti 10 km² dachsteinskega lednika.

Najudobnejši dostop je stara jahalna pot iz Hallstatta preko Simonyhütte 2204 m. Projekt za žičnico preko južne stene Dachsteina so varuh narave spodbili. Tu pod Južno steno se razprostira naravni park Ramsau, letovišča, ki se vedno bolj razvija na nekdanji rečni terasi v višini 1100–1200 m. Sledaj teče Enns 400 m niže (Schladming 732 m). Schladminger Ramsau nudi popotnikom na štirih kolesih pogled na južno steno, od I. 1960 pa tudi cesto do višine 1700 m, da koder se z avtom lahko pride v 25 minutah, takoreč v območju 1000 m visoke, bele opneniške stene. Tu je tudi Austriahütte 1638 m. Nejajšji pristop na Dachstein gre iz Mandlinga preko lednika Gosau na Adamekhütte 2196 m, od koder je še poltretjo uro do vrha. Navadno pa gredo planinci iz Austriahütte na Edelgrise in na

ledenik Schladming, od tod pa na vrh, za kar je treba računati štiri ure voje, lepo alpinistično doživetje.

Izredno lep je lednik Gosau. Ni velik, ima pa izredno zalo okolico. Tudi pot proti Gosauski dolini nudi pogled, ki jih lahko imenujemo klasične. Tu sta Jezeri (Gosauseen, 908, 1156 m s Terstelnem 2946 m), polnimi krnic in din, v ozadju, pa tudi Gosaukamm s svojimi dolomitskimi stolpi je posebnost, obe pa eldorado za plezalce, za katere so nekoč postavili Kornerhütte 1460 m. Samo Angerstein 2101 m je markirana, vse drugo je prepuščeno orientaciji ljubiteljev divjine. Gosaukamm kulminira v znanem Bischofsmütze, ki jo imenujejo tudi Teufelshörner ali Hochzeiter s smermi vseh stopenj. Normalna pot je II. + gre mimo Hofpürglhütte 1705 m. Avto cesta je prodrla že skoraj do te koče.

Vsega skupaj drži na Dachstein sedem popolnoma samostojnih poti. V Bischofsmütze je I. 1879 nastala pesem, ki se še danes pojde, nekaka planinska »junačnica«. Posmehuje se namreč za alpinizem zaslžnemu markizu Alfredu Pallaviciniju in njegovima vodnikoma iz Južne Tirolske, ki so jim vzpon ni posrečil (Denn nach oben streben / kann nur ein ganzer Mann / drum soll ein jeder leben / der tüchtig steigen kann). V zgodnjem terciaru je bil Dachstein, ki je danes 1500 m visoko masiv iz triadnega apneca nad gosauškimi plastmi – ravnina. Še lahko najdemo na njem neplavno kaumenje rek iz Visokih Tur in v višini 1700 m rudnik rjavega premoga. Obiskati Dachstein pomeni alpinistično doživetje prve vrste, pomeni pa tudi potovanje po času skozi tisočletja, toliko je v njem prič na nekdanje dobe, skozi katera je šla naša zemlja in človeštvo. Naši alpinisti po vojni si tega cilja še niso izbrali.

R. S. Mc. NAMARA, najmočnejši mož ZDA, vojni minister, je tako kaže, zares vnet alpinist. Lani je bil na Rainier (4391 m) v družbi z enim od najboljših iz ameriških navez J. Whittakerom, znamen tudi iz AMEE 1964.

DAUPHINEJA je olpski masiv, ki ga že dosegajo sredozemski vetrovi. Klima je tu sivojska, na vzhodni strani se je dotika že mediteranska, kljub temu pa ima vrsto smuških centrov, v katere drže poti iz Grenoble in Briancon. V nasivu la Meije – les Ecrins – Pelvoux so naslednji: Alpe Huez, Autrans, Chamrousse, Les Deux Alpes, La Morte, Lans-en-Vercors, Col de

Porte, Saint-Nizier — du-Moucherotte, Saint Pierre — de Châtreuse, Le Sapay, Villard — de Lans. Manj znani smučarski centri so: Brionçon, Serre-Chevalier, Vallée de la Guisanne, Mont — Genevre, Villar d'Arène, Vol de Lans, Sainte-Marie — de Vars, Alguilles — en — Queyras, Arvieux, Cop — Ceze, Sainte Véron, Vallouise. Najvažnejši med naštetimi kraji so Alpe Huez, les Deux Alpes, Val d'Isère, Chamrousse, Vercors-Chartreuse, Courchevel, Morzine in Megève. Naj omenimo, da so v Alpe Huez lepi tereni na Idenikih južnih strani, severno stran pa smučarji dosežejo po 100 m dolgem predoru in si tam smučarsko sezono podaljšajo do poletja. Les Deux Alpes so dobile ime, ker vežejo Mont-Lans in Alpe Venose. Sem posebno radi zahajajo študentje, vsako leto je tu mednarodni študentski smučarski tabor, ki ga prireja grenobelska univerza.

Val d'Isère leži na višini 1850 m in je obdano s 50 vrhovi med 2600 in 3600 m, ki so vsi dosegljivi s smučmi, snežna odeja pa jih pokriva od srede novembra do srede maja, visokogorske smuške ture pa so možne tudi kasneje. Različne naprave vertikalnega prometa omogočajo 3000 m višinske razlike, tako da tu smučar v enem dnevnu doživi spuste takih razsežnosti kot redkokje druge. Porozdeljena so tako na vse strani neba, da je vsaj na eni strani gotovo vedno dobra smuka.

Chamrousse dosežete iz Grenobla v dobrri uri. Leži na koncu verige Belledonne. Tu je bila dolga časa samo skromna koča CAF, zdaj pa sta tu dve višinski zimovišči: Recoin in Roche Béranger. Kraj je zdaj zatočišče mladine, ker je poln mladiških domov, šol v naravi l. p. 1000 otrok se tu hkrati lahko uči smučat, obenem pa se uči tudi drugih šolskih predmetov. Vercors-Chartreuse spada med najstarejše smučarske centre v Franciji. Saint Pierre de Chartreuse je Evropi znan po kartuzijanski opatiji in po likerju, prilagodil pa se je tudi modernemu turizmu, toda tako, da ni izgubil zgodovinskega nadaha. V bližini Vercorsa grade zdaj veliko olimpijsko skakalnicu. Blizu je Autrans, kjer bodo l. 1968 olimpijske nordiske discipline in biathlon. V bližini je celo vrsta vojvodskih smučarskih središč, ki gredo že v področje, čigar sivi poglavar je sam Mt. Blanc.

Posebno mesto zavzema Courchevel, komaj kakih 16 let staro smučarsko središče, polno naprav, kljub temu pa

so tu odkrili vrednost in mlakovnost smučarskih tur za tiste, ki so se naveličali mehaničnega potegovanja v breg. Morzine je center z najdaljšimi spusti, ne prehudimi, ne prelahkimi. Do 30 km dolgi spusti z višinsko razliko 1100 m zadovolje največje razlage. Megève je že v montblanskem področju, znana po smučarskih šolah, saj je tu na delu kar 90 smučarskih učiteljev, pa tudi po sijajnih terenih vseke vrste. Značilno pa Megève je prizadevanje za izboljšanje pist s poseki pa tudi uski v grebenu i. p. Ne nazadnje je treba omeniti še Chamonix.

PETERSCHARTEINKOPF V GESÄUSE ni stena velikih razsežnosti. Vendava sta Lindner in Wagner lani v severozapadni steni opravila prvenstveni vzpon VI. stopnje v 12 urah in uporabila pri tem 40 klinov in dve zagozdi. V 400 m visoki zajedi med Dachlom in Rosskopu, ki je še danes ocenjena s VI+, in sta jo pred 30 leti prva preplezala Sikorovsky in Schinko, pa je leta 1965 prišlo do »prima feminile«, preplezala jo je Helga Brunzak. Ista je kot prva ženska preplezala severno steno Rängmauer v Hochschwabu, smer je ocenjena s VI.

FISCHER je ime največji tvornici smuči na svetu. Ustanovil jo je 1924 Joseph Fischer v Riedu, majhnem mestu v Gornji Avstriji. Bil je kolar in je izdeloval lesene predmete za kmečko rabo. Učil se je in delal kot pomočnik v avtomobilski tovarni »Steyrwerke« in tam spoznal skrivnosti serijske producije. Uvajal jo je vedno bolj v svoji obrti in kmalu opustil izdelovanje vozov in sanj ter se omejil zgolj na smuči. Pred drugo svetovno vojno je letno postavil na trg 10 000 parov smuči. Njegov zastopnik v ZDA je pospeševal izvoz. V letih 1943/44 je tovarna skoraj prenehala z delom, pa vojni pa je nekaj časa pogrešala suravine, stroje in orodje. Leta 1950 je spet zacetela. Leta 1959 je dosegla 70 000 parov na leto in to cenenih. V tem letu se je lotila tudi najdražjih kvalitet in kovinskih smuči. Sredi rekonstrukcije je zadela Joseph Fischerja kap. Dela sta nadaljevala Joseph jun. in njegova žena. Ker je bilo povpraševanje po kvaliteti vedno večje, je bila tovarna povpraševanju komaj kos. Producija je zrasla na 200 000 parov smuči. Leta 1962 so tovarno selili iz mesta in jo jeseni leta 1964 slovesno odprli. Danes zavzema 155 000 m² in bo v kratkem prizajal 600 000 parov podaljšanih

stopal. Zdaj gradijo še žago, pripravljajo velikanski prostor za les in lastni železniški tir. Žaga bo sama zmogla zrezati 15 000 m³ lesa na leto.

Največja tovarna za smuči stoji vistem delu Avstrije, ki nima posebnih pogojev za smučanje. Pač pa je tu največ hitro rastočega jesena. V sezoni 1966/67 je tovarna vrgla na trg 360 000 parov smuči, od tega 20% kovinskih, 10% iz umetne snovi, 70% pa še vedno odпадa na les. V tovarni je zaposlenih 850 žensk in moških, ki delajo v dobrih okoliščinah. Vsa delovna mesta so opremljena z vsemi modernimi napravami, vse stroje si je zamislil, narisal in prizvedel razvojni oddelek tvornice. V prihodnje bo tvornica prizajala smuči iz lesa, coverglossa, jekla in lesa ter iz metala. 74% prizvodnje gre v Izvor, največ v Zapadno Nemčijo, ZDA, Švico in Italijo.

SANTA CATERINA je 4300 visok greben v masivu Monte Rosa. Letošnjo zimo so ga prelezali italijanski alpinisti Battineschi, Pala, Peroni in C. Jaccini v 30 urah v hudem mrazu. Ponoči je zdrsnilo živo srebro na -35°C.

CAAI (italijanski akademski alpinistični klub) je sklenil, da v svoje vrste ne bo sprejemal žensk. Brez trenja ni šlo, glasovanja pa se je iztekel proti alpinistkam s 50:80. Koža da tudi priznana Italijanska gentillezza tega anti-feminističnega rezultata ni mogla preprečiti.

FELIX SIMON je lani umrl v Leipzigu v starosti 80 let. Spadal je med najbolj znane nemške alpiniste, napisal je več knjig, udeležil se je ene od ekspedicij na Nanga Parbat.

BOLGARSKO-NEMŠKA DIRETTISSIMA, tudi to je možno, saj imamo dve Nemčiji. Splezala sta jo R. Goedeke in D. N. Nikolov v Černi steni (Dvuglow 2605 m). Ocenila sta jo z najvišjo stopnjo težavnosti.

DR. JOSEF SEKYRA, češki alpinist, se je udeležil sovjetske ekspedicije v Antarktiko, povabljen pa je tudi na delo v Humboldtovi ustanovi.

JEAN PELLISSIER, ki ga radi imenujejo »matterhornski hudič« (le diable du Cervin), je bil na vrhu Matterhorn doslej 300-krat. 54-letni Aostanec spada med najvidnejše alpiniste.

ČASOPISNO PODJETJE

MARIBORSKI TISK

MARIBOR

Izdajanje dnevnika »Večer« s prilogo
»7 dni«,

izdelovanje vseh vrst grafičnih in grafično predelovalnih del v knjižnem, offsetnem in anilinskem tisku, izdelovanje šolskih zvezkov in izdelkov galanterijsko knjigoveške dejavnosti

PROIZVAJA :

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specjalne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specjalni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE :

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951

Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030

Brzovavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

ae**TURISTI – PLANINCI!**

VAŠ IZLET –
VIKEND BO ŠE USPEŠNEJŠI
Z MESNIMI IZDELKI
NAGRAJENIMI
NA NOVOSADSKEM SEJMU

se priporoča

AGROKOMBINAT EMONA LJUBLJANA

NAŠ NOVI PROIZVOD

hladno oblikovani jekleni profili za finalizacijo poizvodov metalopredelovalne industrije. Izdelujejo se iz toplo in hladno valjanih trakov. Bazna jekla za HOP so mehka (npr. Č. 0146), nizko ali visoko legirana, odporna proti koroziji in atmosferskim vplivom ali specialna jekla

C PROFILI
L PROFILI
U PROFILI
KOTNI PROFILI
ROLETNI PROFILI
OMEGA PROFILI

HOP predstavljajo napredek v tehnologiji oblikovanja zelo komplikiranih profilov, so popoln proizvod, ki omogoča oblikovanje vseh vrst in poceni konstrukcijske izvedbe

Železarna Jesenice

JESENICE NA GORENJSKEM, TELEFON 82-244, TELEX 31-196